klin

december 2016

»Morda se sliši kot teorija zarote: bolonjski sistem je nastal zato, da izrine družboslovje kot pomemben dejavnik v razvoju družbe.« *Zlatko Šabič* **»Študij postaja v tem kontekstu zelo, zelo individualizirana stvar. Sistem preprosto ne spodbuja težkega študija.«** *Zlatko Šabič* **»Kritični družboslovni premisleki v družbi nikoli niso preveč zaželeni, pa kaj.«** *Igor Vobič* **»Ne predstavljam si, glede na širše trende v mednarodnem okolju, v katerega je Slovenija neposredno vpeta, da bomo čez 20 let še imeli javno univerzo.«** *Igor Vobič* **»Država, ki hoče družbo znanja, bi se morala obnašati temu primerno.«** *Monika Kalin Golob* **»Univerza ne more biti tekoči trak za ustvarjanje delovne sile. Tako ali tako smo že na četrt socialna institucija.«** *Monika Kalin Golob* **»Povprečen študent danes je slab študent iz generacije 1994–1997, ko sem sam študiral.«** *Iztok Prezelj* **»Ta fakulteta je imela pred leti 5000 študentov. Ta fakulteta je imela pred dvema letoma 3000 študentov. Ta fakulteta je imela lansko leto 2500 študentov. Ta fakulteta ima letos 2100 študentov. Ta fakulteta, če bo šlo tako naprej, bo imela naslednje leto 1700 študentov. In še naslednje leto 1000 študentov ...«** *Rado Bohinc o trendih.* **»A man's got to do what a man's got to do.«** *Rado Bohinc* **»Manj kontaktnih ur za študente pomeni manj obveznega sedenja na fakulteti in več prostega časa.«** *Igor Lukšič* **»Odnos profesor – študent se je iz tradicionalnega paternalističnega tipa, kjer je bil profesor nevprašljiva avtoriteta, preoblikoval v odnos, v katerem je profesor bolj kot ne servis za študentske težave. Iz enega nezdravega ekstrema v drugega.«** *Gregor Petrič* **»Že dolgo nisem bil na zagovoru diplomskega dela, na katerega bi kandidat povabil občinstvo. Kot da se študenti sramujejo svojih izdelkov.«** *Gregor Petrič* **»Razkorak med razmišljujočimi in ostalimi študenti postaja vedno večji.«** *Gregor Petrič* **»Na Katedri za medijske in komunikacijske študije mislimo, da so temeljni predmeti na fakulteti pogosto premalo zahtevni.«** *Dejan Jontes* **»Rad bi študente, ki ne bodo zavijali z očmi, ko jim rečemo, da morajo preštudirati neko klasično delo. Študenti rečejo, češ, kje pa imam jaz čas za branje 300 strani debele knjige. Pomislite, koliko časa si je moral vzeti tisti, ki jo je napisal.«** *Samo Uhan* **»Zelo očitno študenti niso vajeni večkrat popravljati in izboljševati svojega izdelka. Oddajo kar prvi poskus.«** *Lenart Kučić*

Časopis študentov novinarstva

klin

december 2016

Odgovorni urednici:
Nina Korošec in Tadeja Kreč

Novinarji:
Tadeja Kreč, Matej Simič, Maruša Lubej, Blaž Mohorčič,
Tinkara Lazar, Martin Mittendorfer, Nina Korošec, Blaž Pernat,
Tereza Pikec, Manca Saksida, Martina Murko Gajšek, Tadeja Lukanc,
Valentina Novak, Klara Širovnik, Maja Pavlin, Lucijan Zalokar,
Lara Gril, Jerneja Jelen, Lea Klančič, Barbara Petrovčič, Andreja Škafar,
Anže Lebinger, Špela Bezjak, Anže Simončič, Nada Breznik, Sanja Gornjec

Lektorica:
Tea Letonja

Naslovnica in prelom:
Karin Rošker

Naslov uredništva:
Fakulteta za družbene vede – Klin,
Kardeljeva ploščad 5,
1000 Ljubljana

Elektronska pošta:
fdv.klin@gmail.com

Izdaja:
Društvo študentov novinarstva
FEJS Slovenija

Tisk:
Camera d. o. o.
Naklada:
400 izvodov

Kazalo

05 Ob reakreditaciji študijskih programov Fakultete za družbene vede

Fakultetna reforma: med varčevanjem in kakovostjo

08 Evropske študije od 2017/18 na prvi stopnji le še modul

Nič več diplomantov Evropskih študij

10 Ni denarja ali ni volje?

Tujih jezikov nam dajte!

12 Ivan Svetlik, rektor Univerze v Ljubljani

Na koncu smo vsi v tržni ekonomiji

18 Problematika družboslovja

Instant izobrazba po bolonjsko

24 Rastko Močnik, sociolog

Današnje generacije so žrtve ustanove

28 Luka Kočevar, piarovec ministra Židana

Kostumograf. Stranski igralec. Šepetalec. Piarovec.

32 Vasja Jager – novinar, ki je izstopil iz korporativnih medijev

Na strani zgodovine sn! Na strani dobrega sn!

36 András Dési, urednik in novinar ukinjenega madžarskega Népszabadsága

Nikoli ne veš, kdo stoji za medijskim lastnikom

43 Senescena

Obrazi staranja

Mi bi morali imeti alternativo

Tadeja Kreč

Opazili ste, da se okrog nas dogajajo prelomne spremembe; presenečajo rezultati volitev, vzpon populizma, vse hujše so posledice podnebnih sprememb, vse bolj agresiven nadzor nad ljudmi, vse več je beguncev, revščine, lakote in vojn. Še zmeraj. Verjetno ste se na marsikaj od tega že navadili ali pa uživate v položaju peščice najbolj privilegiranih Zemljanov. Drži, da ni vse črno, a že bežen razgled po precej bolj omejeni stvarnosti, imenovani Fakulteta za družbene vede, kaže, da je neizbežno nujno, da mlad intelektualec začne razmišljati, povezovati informacije in delati za družbo in svet, katerih del je. V teoriji to deluje enostavno, v praksi je precej težje.

Študent je namreč kot žaba. Če ga vržeš v vodo, bo plaval. Če ne, se bo prav tako nekako znašel tista štiri leta – z morebitnim manjšim odklonom. Prav ta žabja dvoživnost daje možnost, da študij končamo po liniji najmanjšega odpora z diplomo v roki in figo v žepu ali kot intelektualci, oboroženi z znanjem. Namesto nas ne bo študiral nihče. Da lahko dalje raziskuje svet, mora mimoletečo muho zgrabiti tudi žaba. Šele nato se vrne v svojo mlako. Ste opazili, da je naša, FDV-jevska, postala nekako motna, umazana? Kot bi se pripravljala sprememba vremena. Ali pa bi nas že neposredno ogrožalo globalno segrevanje. To bi namreč lahko pomenilo smrt. Če tega niste zaznali, potem je opozorilo na mestu – preden bo prepozno. Žaba segrevanja namreč ne čuti, ko se ga zave, je običajno že prepozno.

Predvsem zato, ker nam je mar, nekaj pa tudi zaradi čudnih razmer v tej FDV-jevski mlakuži, ki smo se ji v številki, ki jo držite v rokah, bolj podrobno posvetili, je pred vami nova, nekoliko bolje rejena številka Klina. Delali smo. Ne kot paglavci – čeprav v ekipi Klina pozdravljamo tudi letošnje bruce – ampak odraslo, pokončno in *na veliko*. Sorazmerno s pomembnostjo sprememb, ki bodo zaznamovale študij na FDV. Učili smo se skupaj, sodelovali, trkali na vrata in iskali odgovor(n)e. Obrnili smo se na študente, profesorje, vodstvo FDV in druge njene zaposlene, ministrstvo za šolstvo, rektorja. Preučevali smo dokumente, računali in spraševali. Štafeto sedaj predajamo vam. Naj naš glas ne bo le kvakanje, ki zveni v prazno in ga imate že vsi dovolj, ampak poziv k zavedanju, da je v slogi moč, a je svojo rit za kakršnokoli spremembo nujno treba premakniti, jezik pa stegniti. Skupaj smo v tem. Za spremembe na bolje navadno ni boljšega trenutka, kot je sedanji.

Tudi v novinarstvu je tako. Neko sivo celico mojih možganov zaseda precej grotesken spomin. *»Kateremu slovenskemu mediju resnično verjamete, kateremu zaupate?«* je študente novinarstva pred kratkim na predavanju vprašal novinar s precejšnjo kilometrino. Čeprav smo vse do tedaj aktivno sodelovali v debati, je v tistem trenutku zavladala tišina. Nismo ga mogli najti; enega samega medija, ki bi mu verjeli, ki bi mu zaupali. Bil je to lakmusov test razmer slovenskega novinarstva in družbe – to dvoje gre tako ali drugače z roko v roki. Manko zaupanja, kredibilnosti, odgovornosti in spoštovanja je že tako velik, da se večkrat vprašam, kaj našo družbo še drži skupaj in če sploh ne verjamemo sebi, kako daleč so potem šele novinarji. Problem je obsežnejši, zato je nujno, da stopimo skupaj.

Klinovci si prizadevamo, da ne bi le pasivno sedeli ob strani, opazovali in čakali. Vsaj korak naprej pomeni pot v smer sprememb, k iskanju rešitev in k temu, da bomo lahko zaupali v obstoj nečesa, kar imenujemo prihodnost. Ni lahko, a se zdi edino smiselno. Paradoksalno in utopično bi bilo od starejših pričakovati, da bodo spreminjali to, česar so vajeni. Zato smo mi, mladi družboslovci, tisti, ki bi morali biti glasni, protestirati, imeti alternativo in iskati smisel.
Morda je klic ogrožene vrste, morda le skrb za habitat, podvržen hudim posegom, a to ni pravljica, kjer bi se s poljubom vse spremenilo, ampak realnost.**X**

Fakultetna reforma: med varčevanjem in kakovostjo

Tadeja Kreč, Matej Simič, Maruša Lubej

Dragi študenti in študentke, spoštovani učitelji in učiteljice, cenjeno vodstvo fakultete, vsi, ki nosite kakršnokoli odgovornost, in splošna javnost!

Sporočamo vam žalostno vest, da se je naša draga mati Kakovost, po domače Študijska Kakovost, odločila za evtanazijo. Da ne bi povzročala dodatnih stroškov, je svoje posmrtne ostanke želela nameniti v raziskovalne namene. Do pogreba je kljub novemu zakonu o pokopališki dejavnosti želela počivati na svojem domu na Kardeljevi ploščadi 5. Njeni domači so se odločili, da cvetje hvaležno odklanjajo v korist Fakultete za družbene vede. Ker pa na Inštitutu za anatomijo zaradi prevelike zapolnjenosti kapacitet trupel, darovanih v znanstvene namene, ne sprejemajo, evtanazija pa je nezakonita, se je odločila, da v nevzdržnih življenjskih pogojih še malo vztraja.
Študijska Kakovost nam je dobra, skrbna mati. Do kruha je spravila množico svojih otrok. Skrbela je, da so njeni otroci v svet odhajali kot izobraženi intelektualci, uspešno podkovani v različnih družboslovnih vedah. Čeprav je žilava gospa, zaradi vse hujše revščine vedno bolj hira. S šibko socialno podporo že dolgo ne shaja več. Zato ji preti velika nevarnost, da ne bi več zmogla. Marsikdo meni, da je precej pohlepna, a ker že ime pove, da je kakovostna, vso njeno delo terja tudi svoj denar.
Zavedamo se, da si v času, ko vaš želodec že tako hromijo vojne, nesreče, revščina, nemiri, partner, otroci, faks … želite veselih novic. A ker življenje ni potica, vam moramo sporočiti, da resnica pogosto boli, jo je pa vseeno dobro poznati. Resnica pa je, da obstaja, sicer zelo majhna, verjetnost, da Študijska Kakovost (pre)živi. Ker živi v res nemogočih življenjskih pogojih, vas naprošamo, da svoj dar zanjo nakažete na račun SI56 0110 0603 0708 283, odprt pri Banki Slovenije.

Prenova študijskih programov prve in druge stopnje na Fakulteti za družbene vede je trenutno že blizu sklepni fazi, na novo zastavljeni programi so namreč v potrjevanju, študenti pa o prenovi vedo bore malo. Da prihajajo bistvene spremembe, jih večina sploh še ni slišala, kljub temu, da so v vseh komisijah in organih odločanja o prenovi sodelovali študentski predstavniki. Bodo pa prihajajoči programi za naše zanamce precej drugačni od obstoječih.

Polemik okrog tako imenovane reakreditacije – ponovne akreditacije – programov je mnogo. Konsenz je dosežen, ob njem se pojavlja veliko zadovoljstva in tudi kritik. Mnogi na fakulteti vztrajno zatrjujejo, da je fakultetna reforma nekaj dobrega … Hkrati to diametralno nasprotuje ozadju motivov zanjo in posledicam, ki jih prinaša – razpolaganje z manjšo vsoto denarja, zmanjševanje števila programov in predmetov, manj kontaktnih ur predavanj in še bi se dalo naštevati. Nedvomno gre za reformo, ki bo zaznamovala prihodnost študentov osrednje in največje interdisciplinarne družboslovne fakultete v Sloveniji.

Ves kritični, poglobljeni premislek o kakovosti ter o nadaljnjem razvoju Fakultete za družbene vede se začne in konča pri denarju. Kot večina predstojnikov in predstojnic kateder tudi prodekanja za dodiplomski in magistrski študij, **red. prof. dr. Monika Kalin Golob**, potrjuje, da je do ponovne akreditacije prišlo predvsem zaradi finančnih razmer, v katerih je trenutno fakulteta. Kako se je v njih znašla, je material za nov članek in tudi sicer nekaj, kar je lepo pometeno pod preprogo. *»Fakulteta se glede tega ozira naprej,«* na vprašanje, kdo je odgovoren za porazne finančne rezultate fakultete v preteklosti, odgovarja dekan, **red. prof. dr. Rado Bohinc**, ki noče na nikogar kazati s prstom, se pa strinja, da ni šlo le za splet nesrečnih okoliščin.

Pred šestimi leti 15 milijonov evrov, lani le še 10 milijonov
Pred dobrim desetletjem, ko je potekala akreditacija programov, ki se izvajajo danes, je fakulteta od države res prejemala precej več denarja, kot ga prejema danes. Finančnih sredstev ni bilo vedno premalo, jih je pa že več let. Kot navaja poročilo Komisije za akreditacijo in razvoj programov (KARP), so bili večji ukrepi, ki so posegli v vsebino programov na prvi stopnji, sprejeti že leta 2008/09, in sicer je šlo za poenotenje finančnih enot na vseh programih ter prenos izbirnosti v višje letnike. Težave so se takrat pojavile tudi s financiranjem druge stopnje. *»Večkratni popravki druge stopnje so zaradi neustreznega financiranja programe oklestili na minimalno izvedbo. Zmanjšanje financiranja FDV v letih 2012, 2013 in 2014 povzroča, da za polno izvajanje akreditiranih programov ni dovolj denarja – kljub ostrim sanacijskim ukrepom,«* navaja poročilo KARP.

Fakulteta je ob začetku izvajanja bolonjskih programov v študijskem letu 2005/2006 za pedagoški proces prejemala okrog 6.600.000 evrov, danes po besedah prodekanje prejema že skoraj desetino manj: *»To pomeni skoraj za en letnik manj denarja za vse programe.«* FDV je kumulativno v treh letih, 2012–2014, izgubila 2,5 milijona evrov v primerjavi z višino sredstev iz leta 2011, piše v poročilu KARP.
Celotni prihodki fakultete so se v preteklih šestih letih zmanjšali. Zelo zaokroženo je fakulteta leta 2010 imela po besedah dekana 15 milijonov evrov prihodkov, leta 2015 pa le še 10 milijonov evrov. Več kot polovica letnih prihodkov je namenjena za pedagoško dejavnost, velik del preostalih sredstev fakulteta pridobi na domačih in mednarodnih razpisih za namene raziskovalne dejavnosti, tretji, bistveno manjši del pa sestoji iz sredstev, ki se naberejo od izrednega študija, svetovanj in podobnega. Fakulteta za družbene vede prvič po štirih letih lani ni imela izgube. Po besedah dekana bo bilanca pozitivna tudi letos.

»Dokument v resnici predstavlja sanacijski program Fakultete za družbene vede.«

Mačehovski odnos države do javnega visokega šolstva
Velik del pričujočega problema je sistemski. *»Financiranje visokega šolstva v naši državi ni dobro urejeno,«* poudarja Bohinc. Do nedavnega ga je namreč urejala vlada z Uredbo o javnem financiranju visokošolskih zavodov in drugih zavodov, ki so jo vseskozi spreminjali. Financiranje je torej protiustavno že od leta 2011. Fakulteta tako ni vedela (in še vedno ne ve), če bo denar za izvajanje programa sploh prejela, prav tako ne, kolikšna bo vsota. Pri višini štejejo še mnogi dejavniki, denimo pretočnost študentov med letniki in število diplomantov.
Letos se je denar z Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport (MIZŠ) razporejal še posebej nenavadno. Ker je bila prej omenjena Uredba proglašena za neveljavno, je MIZŠ iskalo novo podlago za razdelitev sredstev med univerze. To je našlo v ideji o glavarinah v aktualnem Zakonu o visokem šolstvu. A kot pravi **red. prof. dr. Ivan Svetlik**, rektor Univerze v Ljubljani, so denar razdelili na podlagi dogovora, sklenjenega na rektorski konferenci.

Po mnenju Ustavnega sodišča bi moral biti način financiranja v zakonu urejen tako, da bi javne univerze že na podlagi zakona lahko predvidele

obseg finančnih sredstev, ki jih lahko pridobijo. Le na ta način bi imele zagotovljeno finančno stabilnost in varnost. Poleg tega mora ureditev zagotavljati neodvisnost od vsakokratne izvršilne veje oblasti, pa tudi neodvisnost od finančnih vzvodov morebitnih zunanjepolitičnih, gospodarskih in drugih zasebnih interesov. Trenutno financiranje neodvisnosti ne zagotavlja.

Ni druge možnosti kot varčevati

»Ne moremo dobro delati, če ne vemo, ali bomo to sploh zmogli. To ni tovarna. Ne morem ustaviti programa in reči, da drugo leto ne bomo več izvajali petih programov, ker nimamo denarja. Nismo tekoči trak, financiramo pa se kot tekoči trak,« se jezi prodekanja.

Z bolonjsko reformo se je država zavezala k obveznosti financiranja študija na prvih dveh stopnjah, pred tem je bila druga stopnja plačljiva. Poleg tega naj bi država od takrat financirala tudi dodatno leto. *»V resnici petega leta država ne financira, zanj imamo premalo denarja,«* opozarja Monika Kalin Golob. *»Država bi torej morala dati za eno leto več denarja, pa ga ne. Namesto tega je vzela še od tistega, kar je bilo prej – torej ni druge možnosti kot varčevati, če hočeš preživeti,«* pravi prodekanja. Poudarja pa tudi, da je *»problem visokega šolstva zelo zanemarjen problem. Ker nas je relativno malo v primerjavi s srednjimi in osnovnimi šolami, smo hitreje utišljivi.«*

Na nerešen problem financiranja študija opozarja tudi **izr. prof. dr. Ana Bojinović Fenko**, skrbnica programa Evropske študije na dodiplomski stopnji, ki ob tem izpostavlja, da ministrstvo z javnimi sredstvi financira tudi zasebne univerze. Poudarja, da MIZŠ nima jasne vizije razvoja ne visokega šolstva, znanosti in tehnologije, ne srednjega in osnovnega šolstva. Po njenem je ključno oceniti potrebno število diplomantov univerzitetnih programov, ki jih nacionalna družba potrebuje za trajnostni in mednarodno konkurenčni razvoj ter ohranitev lastne identitete. Ana Bojinović poudarja, da je enačenje financiranja fakultet z glavarino v tem kontekstu gotovo zgrešen ukrep. **Dr. Stojan Sorčan**, direktor Direktorata za visoko šolstvo, pravi, da na ministrstvu spodbujajo množični študij, a opozarja, da v primerjavi z drugimi članicami Evropske unije zaostajamo po kakovosti študija in po vlaganju vanj. Po Nacionalnem programu visokega šolstva naj bi v Sloveniji na leto namenili 1 % bruto družbenega proizvoda (BDP) visokemu šolstvu, pa ga ne. Država mu nameni zgolj 0,53 %.

Monika Kalin Golob zatrjuje, da bi, če bi lahko vzela stvari v svoje roke, sistem uredila tako, *»da bi se država resno obnašala, če hoče družbo znanja, in bi spodobno financirala visoko šolstvo, kot je to drugod«*. Da je delež, ki ga namenjamo visokemu šolstvu, in sicer v primerjavi z osnovnimi in srednjimi šolami, najmanjši med vsemi državami OECD, se na ministrstvu, tako pravijo, zavedajo.

Z reakreditacijo bo na posameznem programu skupno 40 predmetov na prvi in drugi stopnji, kar bo dobrih 10 manj kot sedaj.

Do zakonskega minimuma znižano število kontaktnih ur

Varčevanje je že in še bo čutila celotna fakulteta. Še pomnimo izjave, ki so mimogrede prihajale iz ust profesorjev in asistentov, češ da je »spet zmanjkalo rolic WC-papirja« ali da »FDV nima denarja niti za ogrevanje«. Še v letošnjem hladnem oktobru je bilo moč srečati zaposlene, ki so si s kaloriferjem greli prste, da so v kabinetih lahko tipkali, ali tiste, ki so razmišljali, da bi vzeli bolniško, ker jih je v starem delu javne institucije preprosto zeblo.

»Zadnja leta je bilo res hudo,« pravi **red. prof. dr. Peter Stanković** s Katedre za kulturologijo. *»Potem se je zelo zmanjšal obseg predavanj, ker so nam lahko zmanjšali plače le na ta način. Če nam ne bi, bi faks bankrotiral …«* se spominja. *»A situacija se je že zelo popravila. Najbolj se bo varčevanje poznalo pri moratoriju na zaposlovanje, saj je za razvoj študijskih disciplin pritok mladih kadrov nujen,«* opozarja Stanković.

FDV je stroške že močno skrčila. Do zakonskega minimuma je znižala število kontaktnih ur, ukinila vse pedagoške nadobremenitve, ukinila je številna izplačila tako strokovnim kot pedagoškim delavcem, ukinila je dodatke za izvajanje posebnih nalog, stalno pripravljenost, povečan obseg dela, nadurno delo in tudi za dodatne pedagoške naloge.

Čeprav je fakulteta še pred dvema letoma ukinjala vsakršne investicije, prav tako vzdrževanje prostorov in opreme, pa je, kot razkriva letno poročilo, lansko leto »investirala« v stanovanje, ki ga ni kupila, je pa sredstva namenila obnovi, so nam pojasnili na fakulteti in dodali, da je nadaljnja usoda stanovanja v rokah Upravnega odbora fakultete.

Pas zatiskamo mehko in počasi

Začelo se je z zmanjševanjem števila kontaktnih ur, kar je bil bolj jalov ukrep. Postalo je jasno, da bo stroške treba zmanjšati generalno. *»Pika na i je bila dokončna odločitev, da je zaradi toliko manj denarja treba ukrepati. Prejšnje vodstvo je obljubilo, da bo oklestilo programe in to je bilo treba izpolniti. Fakulteta je padla v sanacijski načrt,«* pravi prodekanja.

Sanacija, ki je predvidela zmanjšanje stroškov fakultete, je bila naenkrat v teku. Začelo se je načrtovanje ponovne akreditacije programov. Takrat je ročno zavoro potegnila Komisija za akreditacijo programov, ki je nastopila z idejo, da ne bi bilo pametno le klestiti stroškov, temveč ob tem nujno delati tudi na kakovosti prihodnjih vsebin.

Vodstvo se je ob tem odločilo, da odpuščanj ne bo oziroma bo mehko odpuščanje, kar pomeni, da ob upokojitvi sedanjih profesorjev, če bo le mogoče, ne bodo zaposlovali novih. Tako je vodstvo želelo pomiriti zaposlene, hkrati pa se zavezalo h kakovostni akreditaciji, pripoveduje prodekanja, ki je vodila akreditacijo na prvi in drugi stopnji. *»V akreditacijo novih programov smo šli zaradi tega, ker je bila nujna vsebinska prenova, posodobitev, dvig kakovosti, uvajanje novih študijskih oblik, mednarodna primerljivost. Skratka, cilj je bil narediti fakulteto boljšo,«* pravi tudi dekan.

»Cela univerzitetna sfera je bila postavljena pred dejstvo, da se moramo bolj prilagajati potrebam trga. Dolgoročno je to slabo za trg, kratkoročno pa očitno tisto, kar trg išče.«

Kriza kot priložnost napraviti fakulteto boljšo

Med oddelke, prek njih pa na katedre, so bile razdeljene finančne enote oziroma FTE (Full Time Equivalent). En FTE predstavlja enega redno zaposlenega docenta, izrednega ali rednega profesorja, ki v povprečju fakulteto stane 45.000 evrov na leto, so pa med njimi velike razlike. Za to vsoto mora vsak učitelj opraviti 180 ur pedagoškega dela, medtem ko morajo asistenti, ki so vredni 0,7 FTE, opraviti 300 ur, da so enakovredni enemu redno zaposlenemu učitelju. Tako je vsaka katedra prejela določeno število FTE, s katerimi je ob zasnovi predmetnika posameznega programa razporejala sama. Ni šlo za dejansko razpolaganje s finančnimi sredstvi, zgolj za postavitev okvira razporejanja. Na ta način je fakulteta približno ocenila stroške izvajanja prenovljenih programov. Povprečna bruto urna postavka za lektorja znaša 91,4 evra, za asistenta 99,0 evra, za docenta 197,8 evra, za izrednega profesorja 227,7 evra in za rednega profesorja 280,8 evra (lanskoletni podatki).

Postopek priprave novih programov se je začel na fakulteti. Ta je s pomočjo posameznih komisij pripravila predloge, ki so jih posamezne katedre nato uskladile, kasneje so o posameznih predlogih razpravljali Komisija za študijske zadeve, ki je opravila recenzije programov, Komisija za samoevalvacijo kakovosti in senat fakultete. Na vseh ravneh so potekala usklajevanja in evalvacije. Ko je senat predlog potrdil, je vloga za akreditacijo romala na Univerzo v Ljubljani. Ta je podala mnenje in pripombe, na katere se je fakulteta odzvala. Končne vloge za akreditacijo večine novih prvostopenjskih programov FDV Univerza v teh tednih pošilja Nacionalni agenciji RS za kakovost v visokem šolstvu (Nakvis), ki da zeleno luč za izvajanje programa.

Na prvi pogled najvidnejša vsebinska sprememba prihajajočih programov je, da vsi reakreditirani programi prehajajo z modela 4 + 1 na model 3 + 2 (tri leta dodiplomskega študija in dve leti magistrskega študija). **Izr. prof. dr. Iztok Prezelj**, predstojnik Katedre za obramboslovje, pojasnjuje: *»Cela univerzitetna sfera je bila postavljena pred dejstvo, da se moramo bolj prilagajati potrebam trga.«* Motiv za spremembo vidi tudi v težnji po hitrejši pripravljenosti študentov za trg dela, a poudarja, da bodo na ta način na trgu manj usposobljeni diplomanti. *»Dolgoročno je to slabost za trg, kratkoročno pa očitno tisto, kar trg išče,«* pravi. Sprememba vendarle prinaša tudi

»Najbolj se bo varčevanje poznalo pri moratoriju na zaposlovanje, saj je pritok mladih kadrov nujen.«

Foto: Sanja Gornjec

prednosti: »Drugostopenjski študij se z njo bistveno okrepi, postaja resen, relevanten in mednarodno primerljiv,« pravi dekan fakultete. *»Če na študij gledamo celovito, torej v primeru, da študent med prvo in drugo stopnjo ne bi zamenjal študija, lahko rečemo, da smo dosegli nek napredek,«* pritrjuje Prezelj.

Finančni rezi se vendarle odražajo v okrnjenih vsebinah

Ena poglavitnih sprememb je zmanjšanje števila predmetov na letnik, in sicer z 12 na 10. Skupno bo na programu 30 predmetov (namesto sedanjih 48) na prvi stopnji in 10 na drugi stopnji (namesto sedanjih 5–7 predmetov), skupno torej 40 predmetov na prvi in drugi stopnji, kar bo dobrih 10 manj kot sedaj. Dejavnikov za to odločitev je več. *»Eden je zagotovo varčevalni vidik, drugo so želje študentov, ki pravijo, da je predmetov preveč, še največji izziv pa predstavlja iskanje formule, ki bi ohranila kakovost študija: ohraniti teoretsko podkovanost študentov, kar smo v prvotno akreditiranih programih po uvedbi bolonjske reforme tako konceptualno kot izvedbeno zanemarjali, ter obenem zagotoviti ustrezna praktična znanja, ki bodo študentom zagotovila hiter prehod na trg delovne sile. Na fakulteti se že od prve bolonje soočamo z dilemo, ali je bolje, da imajo študenti več teorije ali več prakse,«* pravi **red. prof. dr. Zlatko Šabič**, predstojnik Katedre za mednarodne odnose.

»V času, ko se zaposlovanje mladih družboslovcev radikalno zmanjšuje, ne moremo več graditi na masovnosti predvsem aplikativnih študijev, temveč na kombinaciji disciplinarnih in interdisciplinarnih ter teoretsko in uporabno uravnoteženih kakovostnih študijskih programov,« navaja fakulteta svojo vizijo. To se odraža na zmanjšanju števila programov. Univerzitetni program Evropske študije ter visokošolski program Družboslovna informatika s študijskim letom 2018/19 na dodiplomski stopnji ukinjajo. Na dodiplomski stopnji naj bi od tega študijskega leta izvajali 11 programov, na magistrski 12.

Obseg pedagoškega dela bo za 12 % manjši. Bodoči študenti bodo na dodiplomskem študiju po novem deležni zgolj 600 ur predavanj, seminarjev in vaj letno. V treh letih je to 1800 ur, kar pomeni, da bodo imeli skupno 1000 ur manj predavanj kot študenti na sedanjem štiriletnem študiju – kar je tudi posledica leta manj na dodiplomski stopnji. Bodo pa učni načrti vseh predmetov posodobljeni in prevetreni. Vsebine pri predmetih se po izkušnjah študentov sedaj pogosto ponavljajo, bolj diverzificirane pa naj bi postale tudi metode ocenjevanja. Nekateri študenti, denimo obramboslovci, bodo z novo akreditacijo dobili tudi več prakse, saj bo ta tudi na drugi stopnji študija. Takšne spremembe so se zgodile tudi ob upoštevanju mnenj v študentskih anketah v zadnjem desetletju.

Ponovna akreditacija posega tudi v sistem kreditnih točk. Vsi predmeti so zaenkrat ovrednoteni s petimi kreditnimi točkami, čeprav niso vsi enako zahtevni in ne zahtevajo enake količine študentskega truda. *»Jasno je, da trenutni sistem, po katerem imajo vsi predmeti enako število kreditnih točk (5KT), ni idealen in pravičen, saj nekateri predmeti zahtevajo veliko več kot 150 ur dela, nekateri predmeti pa manj,«* ugotavlja tudi KARP-ov dokument. V prenovljenih programih bo imela večina predmetov šest kreditnih točk. Manjše spremembe zaradi različne strukture predmetnika pri nekaterih programih na drugi stopnji vseeno so in pomenijo, da so nekateri predmeti vredni več in drugi manj kot šest kreditnih točk.

Spremembe se vežejo tudi na izbirne predmete, saj je po navedbah KARP-a *»zaradi manjših finančnih sredstev dosedanja visoka stopnja izbirnosti, ki smo jo vpeljali ob prvi bolonjski prenovi, težko izvedljiva«*. S ciljem uravnotežiti strukturo predmetnika so v KARP-u med drugim določili mejo vsaj šestih izbirnih predmetov med študijem. Vsak program bo ponudil dva izbirna predmeta v nabor fakultetnih izbirnih predmetov (tako bo nastalo vsaj 22 skupnih izbirnih predmetov) ter dodatno programske izbirne za študente svojega programa.

Študenti kritični, a konsenz je bil dosežen

Majhen delež študentov, ki so zaradi funkcije zastopnikov študentov imeli privilegij spremljati prenovo, je bil nad predlaganimi spremembami razočaran. *»V končnem poročilu Komisije za akreditacijo in razvoj študijskih programov je opazna prevlada mnenj določenih podskupin. Dokument kot tak je zastavljen konservativno in v realnosti predstavlja sanacijski program Fakultete za družbene vede. Temelji bolj na ohranitvi delovnih mest kot na zagotavljanju kakovosti študijskih programov,«* so zapisali študenti, ki so bili sicer ves čas udeleženi pri pripravi novih programov; kot člani senata fakultete in različnih komisij ali kot predstavniki študentov posameznih kateder, pa tudi kot tisti, ki s(m)o svoja mnenja, ocene in priporočila oddali v evalvacijah pred izpiti.

Kar torej bodoči študenti lahko pričakujejo od ponovne akreditacije, so posodobljene in manj ponavljajoče se vsebine. Nekatere predmete bodo ukinili, nekaj jih bodo dodali, večino bodo tako ali drugače spremenili. Da bo imel diplomant več kakovostnega znanja, je glede na leto manj študija na prvi stopnji, manj predmetov, manj denarja, težko verjeti. So se pa zaposleni na fakulteti v nezavidljivem položaju potrudili zasnovati čim boljše nove programe. Kot pravi dekan Rado Bohinc, je glede na množico razprtij, o katerih smo veliko slišali tudi med pogovori z vpletenimi, uspeh že to, da je v procesu do konsenza prišlo. Čeprav si tudi študenti želimo, da bi kot pri trendih ličenja veljalo, da je manj v resnici več, so v akademskih vodah tovrstna pričakovanja sprta z logiko in precej utopična. Skrb, da bodo generacije, ki na FDV prihajajo za nami, imele slabše možnosti za pridobitev kakovostnega znanja, je upravičena.

»Tudi če gremo stavkat za več visokošolskega denarja, se veliko ne bo zgodilo,« pravi prodekanja. Se študenti sploh zavedamo moči, ki jo imamo? Ali smo se pustili prepričati, da je najbolje molčati, se sprijazniti in čakati, da bo naše težave rešil nekdo drug? Kje je angažiranost, tista nekoč tako opevana študentska aktivnost? Je študentom sploh mar, kakšen je študij, ki daje podlago za življenje? Aktivno podprimo Študijsko Kakovost!**X**

Evropske študije od 2017/18 na prvi stopnji le še modul

Nič več diplomantov Evropskih študij

Blaž Mohorčič

Na Fakulteti za družbene vede se je pred dvema letoma začel postopek prenavljanja študijskih programov. V okviru procesa, ki je vodil do tako imenovane reakreditacije – nove akreditacije že obstoječih programov –, je bilo na mizi več predlogov za združevanje in zmanjševanje števila programov. Iz zahtevnih postopkov in dogovorov se je izcimila sporazumna odločitev fakultete, da ukine tudi na prvi stopnji doslej samostojen program Evropske študije – Družboslovni vidiki (EŠ). Tako se EŠ, ki sicer ostajajo mednarodno primerljive in samostojne na drugi stopnji, na prvi stopnji ohranjajo zgolj v obliki modula Evropska integracija. Modul se bo izvajal v okviru programa Mednarodni odnosi (MO).

Motivov za ukinitev Evropskih študij na dodiplomski stopnji je bilo več. Eden izmed razlogov so finančne razmere, v katerih se je znašla fakulteta, pravi **red. prof. dr. Monika Kalin Golob**, prodekanja za dodiplomski in magistrski študij. Komisija za akreditacijo in razvoj programov (KARP) je v temeljnem dokumentu, pripravljenem za reakreditacijo programov fakultete, predvidela finančno konsolidacijo, ki je zahtevala tudi vsebinske spremembe. Med oddelke oziroma katedre so razdelili finančne enote (FTE 'Full Time Equivalent'), s pomočjo katerih je fakulteta predvidela okvirno razdelitev sredstev za izvajanje posameznega programa. Program EŠ, katerega skrbnica je Katedra za mednarodne odnose (KMO), je edini novonastali fakultetni program ob bolonjski prenovi. Program že v izhodišču ni prejel lastnih finančnih enot, katedre pa te seveda primarno porabijo za vzdrževanje lastnih programov. Komisija je v predlogu zapisa dodala, da v primeru ohranitve EŠ kot fakultetnega programa oddelki in katedre vanj investirajo del njim dodeljenih finančnih enot. A do dogovora ni prišlo.

Nedorečen dogovor že ob zasnovi EŠ

Izr. prof. dr. Ana Bojinović Fenko, skrbnica programa EŠ, pravi, da je KMO z reakreditacijo za EŠ namenila enako število FTE, kot jih je do sedaj aktualnemu programu. Večina drugih kateder pa za EŠ ni bila pripravljena prispevati primarno svojih profesorjev oziroma finančnih enot. *»Že od začetka je večina kateder izhajala iz tega, da EŠ ne bo mogoče sestaviti, saj nihče ne bo dal denarja. Tiste predmete, ki bi jih lahko ponudile EŠ in so se do sedaj že izvajali na dotičnem programu, so prerazvrstile med fakultetne izbirne predmete, kar pomeni, da jih tudi njihovim študentom ne bo treba izbrati,«* pojasnjuje skrbnica EŠ. Tako se je izkazalo, da bi bil program zgolj s kadri, ki jih je ponudila KMO, vsebinsko prešibek. Poglavitni razlog za ukinitev programa je tako po mnenju Ane Bojinović Fenko že omenjeni način financiranja, kot ga je zastavil KARP.

Prodekanja ob tem izpostavlja, da je bil v času prve bolonjske reforme EŠ pred desetimi leti, ko je bilo denarja veliko, edini program, ki je bil oblikovan kot dodaten program, v katerega so vse katedre prispevale del svojih sredstev. Na dogovor ob zasnovi programa opozarja tudi **izr. prof. dr. Samo Uhan**, predstojnik Katedre za analitsko sociologijo, katere člani trenutno sodelujejo pri izvajanju programa EŠ. Samo Uhan poudarja, da so se pred desetimi leti dogovorili, da bodo prav vse katedre prispevale k izvedbi skupnega fakultetnega programa, s profesorji, vsebinami in financiranjem. *»Ta dogovor pa očitno ni bil povsem dorečen, morda zaradi dejstva, da so bolonjsko reformo in z njo program EŠ pripravili zelo na hitro,«* dodaja Uhan. Tako so EŠ, ker niso imele svoje katedre, ostale brez lastnega zastopnika na pogajanjih v okviru KARP, a Uhan dodaja, da za ukinitev programa ne gre kriviti aktualnega vodstva fakultete.

Ukinitev EŠ ali združitev politoloških programov

Po besedah prodekanje za dodiplomski in magistrski študij so ob ponovni pripravi programov, potem ko so ugotovili, da za izvedbo EŠ ne bo dovolj financ, začeli iskati druge možnosti za ohranitev programa. Ena od možnosti je bila, da se iz programov EŠ in Politologija – Študije demokracije in upravljanja (ŠDU) oblikuje skupen program z dvema smerema, saj že zdaj veliko učiteljev s Katedre za Analizo politik in javno upravo (APJU), ki izvaja dodiplomski program ŠDU, sodeluje pri EŠ. Tako imajo ti največ interesa za ohranitev dotičnega programa, pravi prodekanja Monika Kalin Golob in dodaja, da sta se skrbnica programa EŠ in predstojnica APJU do zadnjega trudili za ohranitev EŠ.

Dragan Barbutovski opozarja, da bo Slovenija leta 2021 ponovno predsedovala EU, za kar pa ji zaenkrat primanjkuje predvsem kadra. / Osebni arhiv

Skrbnica EŠ, prof. Ana Bojinović Fenko. Program na prvi stopnji ostaja zgolj v obliki modula Evropska integracija, z ožjim vsebinskim fokusom. / Osebni arhiv

Med možnostmi za ohranitev EŠ je bila tudi združitev obeh politoloških programov, ki ga izvajata dve katedri ločeno, in sicer ŠDU in Politologija – Študije politike in države (ŠPID), ki ga izvaja Katedra za teoretsko analitsko politologijo. Na oba se je letos v prvem vpisnem roku vpisalo skupno 26 kandidatov na 65 razpisanih mest. Kot pravi Ana Bojinović Fenko, je bilo v času dolgotrajnega procesa reakreditacije na delovnih sestankih predstojnikov mogoče slišati tudi interpretacije, da naj bi k združitvi obeh politologij zaradi nizkega vpisa pozivala tudi Univerza v Ljubljani, kar pa Darja Lisjak, tiskovna predstavnica UL, zanika. Prodekanja FDV pravi, da pritiski Univerze po zmanjševanju programov vedno so, predvsem zaradi večje obvladljivosti in finančne vzdržnosti, a da jih sama še ni doživela. *»Obe politologiji je nemogoče združiti, ker sta zelo različni, tudi razvojno. Razen če bi eno politologijo izključili in se temu delu odpovedali,«* dodaja prodekanja in poudarja, da je politologija ena od matičnih disciplin te fakultete, ki jih je treba razvijati, ne pa ukinjati. Da je od fakultete zmanjšanje števila programov zahtevala Univerza, je potrdil njen rektor, dr. Ivan Svetlik.

EŠ ostaja magistrski program

Tako sedaj EŠ na prvi stopnji ostaja zgolj v obliki modula Evropska integracija, z ožjim vsebinskim fokusom. Ta »ukinitev« za FDV predstavlja korak nazaj, meni diplomant EŠ, Diego Antončić. Gre namreč za izredno kakovosten program, ki ponuja znanje z različnih področij, kot so politika, pravo in ekonomija, nudi pa tudi možnost za učenje tujih jezikov, argumentira Antončić, ki študij nadaljuje na eni najuglednejših institucij za magistrski študij o Evropski uniji, College of Europe, ki je v belgijskem mestu Brugge. Dodaja, da so študenti ostro nasprotovali ukinitvi EŠ na prvi stopnji, saj ta sprememba zavira razvoj usposobljenega kadra na področju evropskih študij. Program EŠ na FDV pa je po njegovem tudi eden najboljših tovrstnih programov v mednarodnem merilu, kar ocenjuje na podlagi svoje študijske izmenjave in udeležbe na poletnih konferencah v tujini. Študij tovrstne smeri je sicer v tujini večinoma mogoč le na drugi stopnji, še dodaja.

»Ob zasnovi EŠ se je takratno vodstvo s katedrami dogovorilo, da bodo vse prispevale k izvedbi fakultetnega programa, s profesorji, vsebinami in financiranjem. Ta dogovor pa očitno ni bil povsem dorečen, saj so bolonjsko reformo in program EŠ pripravili zelo na hitro.«

Tako se bo EŠ na le podiplomski stopnji izvajal tudi na FDV, kjer je program po besedah skrbnice EŠ ogromno pridobil. Nov program, ki bo mednarodno primerljiv, bo po njenem »tržna niša«, saj ga večina študentov na prvi stopnji študija ne bo poznala. Nekateri se bodo lahko s temami, povezanimi z evropsko integracijo, srečali v okviru modula na prvi stopnji programa MO ali v okviru fakultetnih izbirnih predmetov. Na drugi stopnji bosta dva modula EŠ; eden o notranjih zadevah EU ter drugi o EU kot globalnem akterju. Za enega od teh se bo študent moral odločiti že ob vpisu na podiplomski študij EŠ, a bo lahko obiskoval tudi predmete drugega modula. Na podiplomskem študiju EŠ, kjer bodo predmeti obteženi z različnim številom kreditnih točk, bodo študenti opravljali tudi praktično usposabljanje. Pri izvedbi programa bo sodelovala večina kateder na fakulteti, pravi Ana Bojinović Fenko.

Kaj pa kader za ponovno predsedovanje Svetu EU?

Dragan Barbutovski, strokovnjak za zadeve EU in direktor zavoda za spodbujanje razprave o EU – *Evropa misli, središče evropskih idej*, ob tem poudarja, da podpira usmeritev, da je študij, četudi samo na drugi stopnji, interdisciplinaren. »Razgledanega multipraktika« namreč v prvi vrsti potrebuje državna uprava, ki zaradi prepovedi zaposlovanja v zadnjih letih ni bila prevetrena s svežimi in drznimi evropskimi idejami, te pa diplomanti evropskih študij lahko dajo. Potrebujejo jih tudi podjetja, ki bodo morala začeti aktivno sooblikovati evropske javne politike, pravi Barbutovski.

»Slovenija potrebuje dobro osnovo, da bo postala soustvarjalka evropskih politik. Dobro izobraženi diplomanti evropskih študij so lahko skupaj z izkušenimi evropskimi mački odlična kombinacija. Leta 2021 bomo namreč ponovno predsedovali EU, za kar pa nam zaenkrat primanjkuje predvsem kadra,« poudarja Barbutovski, ki se zaveda, da se morajo starejši uradniki soočiti z mladimi, polnimi novih pristopov. *»Zmožnost drugačnega razmišljanja naj bi mladi dobili prav na fakulteti, šele takšen strateški pristop pa lahko privede do sprememb,«* zaključi Barbutovski.**X**

Tujih jezikov nam dajte!

Tinkara Lazar

Fakulteta za družbene vede slovi po pestri izbiri programov in predmetov. Izbirnost je za mnoge odločilni razlog za študij na FDV, ki naj bi vzgajala družboslovce, bodoče intelektualce. Z znanjem, ki nas morda ponese onkraj naše Zelenice.

Večina programov na Fakulteti za družbene vede ima od tujih strokovnih jezikov na prvi stopnji obvezno le angleščino v prvem letniku, nekateri še v drugem. Dodiplomski študij trenutno dodeljuje štiri leta obveznega učenja dveh tujih jezikov zgolj programoma Mednarodni odnosi (MO) in Evropske študije (EŠ). Zakaj novinarji, tržniki, politologi in drugi nimamo te pravice, se sprašuje marsikdo. Tuji jeziki v predmetnikih večine programov namreč ne le, da niso obvezni predmeti vsa štiri leta dodiplomskega študija, temveč si jih študenti drugih smeri ne moremo izbrati niti kot izbirni fakultetni predmet v višjih letnikih. Takrat, ko imamo na voljo malo morje fakultetnih izbirnih predmetov.

V preteklosti naj bi študenti možnost vpisa tujega jezika na več programih sočasno izrabljali kot možnost za hitro in preprosto pridobivanje kreditnih točk. Tako smo danes študenti zaradi grehov predhodnih generacij prikrajšani za izbiro tujih jezikov.

Grehi predhodnih generacij

Tujih jezikov študenti ne moremo vpisovati v sklopu fakultetnih izbirnih predmetov že od študijskega leta 2009/2010. Prodekanja za dodiplomski in magistrski študij, **red. prof. dr. Monika Kalin Golob**, se spominja, da naj bi v preteklosti študenti možnost vpisa tujega jezika na več programih sočasno *»izrabljali za hitro in preprosto pridobitev kreditnih točk«*. Tako so lahko hkrati vpisali denimo Angleščino II za novinarje in Angleščino II za komunikologe in tako pridobili kar dve oceni v indeksu. Spet drugi so bili pri urah skrajno nezadovoljni, češ da se ne učijo snovi, ki bi bila prilagojena njihovemu programu. Prodekanja je razložila, da je izbirnost tujih jezikov zmeraj povzročala težave – tako pri študentih kot tudi pri organizaciji, in sicer zaradi prekrivanja predmetov in različnih stopenj predznanja tujih jezikov med študenti. Tisti, ki so v tretjem letniku hoteli vpisati katero izmed nadaljevalnih stopenj tujega jezika, iz katerega niso imeli predznanja, pouku namreč niso mogli slediti. Težave so se pojavljale tako pogosto, da se je fakulteta odločila za ukinitev možnosti izbire tujega jezika kot fakultetnega izbirnega predmeta. Tako smo danes študenti prikrajšani za to možnost – zaradi *»grehov«* predhodnih generacij in sistema, ki je tovrstne težave v preteklosti dopuščal.

»Fakulteta ne želi, da učenje jezika postane neke vrste tečaj.«

Mnenja o tem, če je učenje tujih jezikov na FDV sploh potrebno, so deljena. Učitelj nemščine na FDV, **lekt. mag. Matej Šetinc**, pravi, da je imel s študenti, ki so si v preteklosti nemščino izbirali kot izbirni predmet, izjemno pozitivne izkušnje. Bili so zagreti za delo, saj so, kot pravi Šetinc, prihajali na ure s ciljem pred seboj. *»Študenti, ki pokažejo voljo do učenja tujih jezikov, so ljudje z vizijo. S takšnimi ljudmi se da delati – in to dobro.«* Tudi večina študentov je mnenja, da je dobro razumevanje tujega jezika in njegovega strokovnega izrazja pomembno. Hkrati si mnogi želijo pridobiti predvsem suverenost v izražanju. Monika Kalin Golob pa ob tem poudarja, da *»fakulteta ne želi, da učenje tujega jezika postane neke vrste jezikovni tečaj. Prizadevamo si izvajati tuje strokovne jezike za posamezne programe.«* Priznava pa, da je to v poplavi izbire tujih jezikov na fakulteti in vsakoletnem zmanjševanju sredstev težka naloga.

Jeziki kot »nebodigatreba«

Na novo akreditirani programi, ki se bodo začeli izvajati 2018/19, se zdijo popolna priložnost za vpeljavo reform tudi na področju tujih jezikov. Pomanjkanje teh pri večini študentov naleti na nerazumevanje in slabo voljo. *»Predvsem za naš program je to sramota,«* pravi **Armin Sejarić**, študent 3. letnika novinarstva. *»Več jezikov znaš, več veljaš – ni tako? Če že niso obvezni, bi morali biti na voljo kot izbirni predmeti,«* meni **Re-**

beka Krašovec, študentka novinarstva. Mnogo študentov je namreč upalo na tuji jezik kot izbirni predmet v 3. in 4. letniku, pa s(m)o se lahko obrisali pod nosom. Žal tudi v prihodnje ne bo pozitivnejših premikov v tej smeri – prej obratno. Z reakreditacijo fakultetnih programov bo študentom večine smeri FDV na voljo le eno leto strokovnega programskega tujega jezika in eno leto usmeritve v jezik stroke, kar je odločitev, ki so jo na fakulteti po premisleku sprejeli tudi zaradi težav, ki so jih, ko je bilo vpisovanje jezikov kot izbirnih predmetov še mogoče, imeli zaradi študentov, ki so brez ustreznega predznanja vpisovali tuji jezik II, III, ali IV, ter zaradi izkoriščanja možnosti vpisa istega jezika na več programih – kar bi bilo mogoče enostavno odpraviti, in sicer s programskimi omejitvami.

V Poročilu Komisije za akreditacijo in študijske programe (KARP) je zapisano: *»Znanje tujih jezikov je ključno za kakovostno delo v globaliziranem svetu. Tuji jeziki so sestavni del Fakultete za družbene vede ter predstavljajo njeno pomembno primerjalno prednost, zato jih je treba ohraniti.«* Predstojnica Katedre za tuje jezike, **lekt. dr. Nina Gorenc**, pa do reforme ostaja kritična: *»Z reakreditacijo se bo študij na FDV izvajal po formi 3 + 2. To pomeni tudi eno leto manj tujih jezikov za študente, ki so jih do zdaj poslušali štiri leta po formi 4 + 1. Mednarodni odnosi bodo odslej edini program, ki bo študentom nudil tri leta učenja dveh tujih jezikov. Študenti drugih smeri bodo v prvem letniku imeli tuji jezik na neki splošni, družboslovni ravni v mešanih skupinah, v drugem letniku pa se bo jezik usmeril v vsebine za vsak program posebej.«* No, v tretjem letniku o pouku tujih jezikov za večino smeri spet ni ne duha ne sluha. Ker reakreditacija za posamezne programe prinaša manj predmetov, si katedre prizadevajo ohraniti čim več strokovnih, pomembnih za posamezni program. Po besedah Nine Gorenc se zato »jeziki večkrat smatrajo kot nebodigatreba«. V organizacijski enoti za študijsko dejavnost so nam pojasnili, da vpis tujega jezika kot izbirnega predmeta sistemsko sicer ni mogoč, ob izredni prošnji zainteresiranega študenta pa obstaja možnost, da študent predmet kljub sistemu lahko vpiše. Ta možnost naj bi obstajala tudi v prihodnje.

Brez konkretnih pojasnil, zakaj ostaja tako

Prodekanja Monika Kalin Golob zagotavlja, da se vodstvo fakultete zaveda pomena znanja tujih jezikov za družboslovce in si prizadeva za več in večjo izbirnost teh. Vseeno se zdi, da se o jezikih neprestano govori, na koncu pa so vselej odrinjeni na stranski tir. Večina predstojnikov kateder s temo rado hitro opravi.

Foto: Sanja Gornjec

Predstojnik Katedre za analitsko sociologijo, **izr. prof. dr. Samo Uhan**, vztraja pri pomanjkljivi razlagi, da je *»učenje jezika na fakulteti učenje strokovnega jezika in ne more služiti kot nadomestilo za brezplačen jezikovni tečaj«*. Nina Gorenc dodaja, da to kaže na *»popolno nerazumevanje pouka jezika stroke na FDV. Nikakor ne gre za brezplačne tečaje splošnega jezika, temveč za nujno potrebna znanja in spretnosti na področju strokovne terminologije, sintakse in spretnosti tvorjenja besedil v tujem jeziku, ki študentom na splošno izboljša študij ter omogoči vstop na trg delovne sile in zaposlitev.«* Predstojnik Katedre za mednarodne odnose, **red. prof. dr. Zlatko Šabič**, prav tako ni konkreten: *»Če študijski program študentu ne daje jezika skozi vsa štiri leta, mora imeti za to nek razlog.«* **Doc. dr. Andrej Kohont**, predstojnik Katedre za razvoj in menedžment organizacij in človeških virov, pa pravi, da so ocenili, da *»dve leti angleščine nista potrebni, ker gre za strokovno angleščino, torej za terminologijo iz kadrovskega področja, in da imajo študenti že zelo dober nivo pogovorne in pisne angleščine«*. Tudi na tem mestu Katedra za tuje jezike zavzema drugačno stališče. *»Študenti bi potrebovali veliko več kot zgolj eno leto terminologije, saj gre pri pouku jezika stroke za spoznavanje akademskega, strokovnega diskurza in pridobivanje spretnosti tvorjenja pisnih in ustnih strokovnih sporočil v tujem jeziku, kar je nemogoče osvojiti v zgolj enem letu,«* pravi Nina Gorenc. Na pripombo, da delodajalci po navadi iščejo ljudi, ki obvladajo vsaj dva tuja jezika, Kohont odgovarja takole: *»To je mogoče ena stvar, ki je nismo mogli toliko upoštevati, kot bi jo lahko. Ključni razlog za to so finančne omejitve.«*

Vse skupaj zveni kot kup izgovorov, saj bi vendar moral biti prostor, čas in denar za tuje jezike, in sicer namesto predmetov, ki so po presoji vodstva očitno pomembnejši, glede na izkušnje mnogih študentov pa predvsem preveč razdrobljeni in obupno podobni drug drugemu.

Naštete argumente za trenutno stanje na fakulteti lahko torej povzamemo: Ni denarja, da bi jezike prilagodili za vsak program posebej. Ni časa, ni volje. V predmetnikih ni prostora, da bi vanje vpeljali tuje jezike. Ne smemo izgubiti strokovnih predmetov na račun tujih jezikov. Vse skupaj zveni kot kup izgovorov, saj bi vendar moral biti prostor, čas in denar za tuje jezike, in sicer namesto predmetov, ki so po presoji vodstva očitno pomembnejši, glede na izkušnje mnogih študentov pa predvsem preveč razdrobljeni in obupno podobni drug drugemu.

Naj se za konec le še enkrat navežem na besede Mateja Šetinca: *»Študenti, ki kažejo voljo do učenja tujih jezikov, imajo pred seboj jasno začrtano pot.«* Naj takšni ljudje na Fakulteti za družbene vede v prihodnje ne ostanejo brez možnosti za nadaljnjo rast.**X**

Ivan Svetlik, rektor Univerze v Ljubljani

»Na koncu smo vsi v tržni ekonomiji«

Tadeja Kreč, Martin Mittendorfer

Ivan Svetlik iz starinsko opremljene zgradbe na Kongresnem trgu, ki vzbuja občutek, da je v njej še pajkom dolgčas, vodi Univerzo v Ljubljani. Premišljeno izbira besede, kot bi skrbno pazil, da bo s povedanim ugajal vsem. Če na njegov odgovor pade senca dvoma, hipoma vskoči njegova zraven sedeča predstavnica za odnose z javnostmi.
Z rektorjem največje slovenske univerze, ki je bil v sredini devetdesetih med drugim dekan Fakultete za družbene vede, smo se pogovarjali o razlogih za (pre)visoke cene dodatnih izpitnih rokov na univerzi, vzvodih za razporejanje denarja med fakultete ter o (ne) kritičnosti današnjih študentov.

Močno si prizadevate, da bi bila Univerza v Ljubljani čim višje na t. i. šanghajski lestvici, najvplivnejši mednarodni lestvici o kakovosti univerz. Študentske in druge organizacije vam očitajo, da na račun študentov, denimo s težnjami po ukinjanju brezplačnih izpitnih rokov.
Zaradi tega se ne bi uvrstili višje na lestvici, ki jo omenjate. Ukinjanje rokov je predlog, ki je zdaj zapisan v Statutu Univerze in ima drugo podlago. Ko smo skupaj s študentskimi predstavniki preverjali koriščenje posameznih izpitnih rokov, smo ugotovili, da že v prvem roku izpite opravi več kot 90 % študentov, po tretjem roku je tistih, ki izpita ne opravijo, manj kot en odstotek. Nima smisla raztegovati izpitnih rokov do četrtega, petega in šestega zaradi res zanemarljivega števila študentov. To je bil glavni razlog. Vsi vemo, da je lažje tvegati na prvem in na drugem roku, če jih ostane še mnogo. Na ta način drug drugega obremenjujemo – študenti profesorje in profesorji študente, kar je potrata časa. Tega nima smisla početi.

Zakaj so četrti, peti in šesti izpitni roki – v primerjavi z mariborsko in primorsko univerzo – na ljubljanski postali tako dragi? Na UL se cena giblje že okoli dobrih 180 evrov, na UM dobrih 30 evrov, na UPR slabih 40 evrov.
Za dodaten izpit je treba opraviti dodatno delo. Drugi razlog je, da tako optimiziramo izkoriščanje dodatnih izpitnih rokov. Lahko bi bili brezplačni, a potem bi strošek morali pokriti iz drugega vira. Druge univerze se odločajo po svoje. Ne vem, zakaj imajo cenejše opravljanje dodatnih izpitov. Zelo podobna situacija je bila nedavno s stroški diplom tistih, ki so zaključevali študij po predbolonjskih programih. Mi smo imeli najdražje. Konec koncev lahko interpretiramo tudi tako; če smo najboljša univerza, imamo lahko zato tudi najvišje cene. Če kupite Mercedes, ga za več denarja, kot če kupite Clia.

Univerza je menda avtonomna pri razporeditvi finančnih sredstev, ki jih vsako leto dobi od države. Na kakšen način razporeja denar med fakultete in akademije?
Sistem financiranja se je večkrat spreminjal. Včasih je glavno vlogo pri delitvi sredstev igralo število študentov. Potem smo področja študija razdelili na šest skupin. To velja še vedno. Družboslovje je bilo zmeraj v prvi skupini, in sicer kot področje, kjer je študij najcenejši. Na vrhu so akademije, kjer je študij v največji meri individualen. Tako se je tudi vrednost študenta zelo različno določala. Sredstva so se določila tako, da smo zmnožili število študentov in njihovo »vrednost« oziroma strošek, ki so ga predstavljali na poti do diplome.
Nato smo tem študentom dodali še diplomante. Tam, kjer je bilo na koncu več diplomantov, se je količina sredstev povečala in obratno. Leta 2011 je Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport odločilo, da to ni v redu, češ da preveč napeljuje k množičnemu vpisovanju zaradi borbe za denar. Tako smo prešli na tako imenovano celostno financiranje.

To je pomenilo, da se je od takrat naprej upoštevala masa sredstev, ki so jih fakultete in akademije do tedaj dobivale. Kasneje smo dodali še korekcijske mehanizme. V primeru, da je kakšna fakulteta prišla v finančne težave, smo ji lahko pomagali. Sredstev je bilo že takrat iz leta v leto manj, težav pa vsako leto več. Morali smo poskrbeti predvsem za to, da ni prihajalo do ukinjanja določenih programov, prevelikega odpuščanja zaposlenih in podobno. Delovali smo pragmatično, za zaščito Univerze v celoti in posameznih vrst študija.

Leta 2005 smo vpeljali še bolonjsko reformo, ki bi zahtevala še več sredstev, je pa bilo že obstoječih vsako leto manj. Nekaj časa so finance še sledile uvajanju novih programov, po letu 2011 pa ne več. Niso pa vse fakultete do takrat še uvedle magistrskega, drugostopenjskega študija. Če nismo hoteli prizadeti tistih, ki so takrat šele začenjali z uvajanjem magistrskega študija, je bilo treba sredstva, ki so se v tem času nabrala, vsako naslednje leto v določeni višini razdeliti med več udeležencev, kar pomeni, da so jih tisti, ki so jih prej dobivali več, od takrat naprej dobivali manj, zato da bi jih tisti, ki jih prej sploh niso dobivali, dobivali vsaj nekaj. Mnogo je bilo stvari, ki so vplivale na to delitev. Naš cilj je bil, da vsem področjem omogočimo drugostopenjski študij in da vsakdo dobi čim bolj kakovostno znanje in diplomo – ob sredstvih, ki so bila na voljo. Bilo jih je pa, kot rečeno, premalo.

Če smo najboljša univerza, imamo lahko zato tudi najvišje cene. Če kupite Mercedes, ga za več denarja, kot če kupite Clia.

Foto: Željko Stevanić

Dejali ste, da je izobraziti družboslovca najceneje. Zakaj?
Izračun, koliko posamezni študij stane, je bil narejen pred slabimi petnajstimi leti. Verjetno je po tem obdobju čas za podroben pregled stroškov na posameznem področju. A to ni nekaj, kar delamo na univerzah, lestvica šestih stopenj je nacionalna. Tukaj, kot rečeno, se upoštevajo stroški, ki jih imamo, oz. možnosti. Jasno je, da bi bilo dobro imeti manjše skupine študentov kot večje, ampak ob tem trčite na omejitve, kot je mišljenje, da se seminar na družboslovju lahko izvaja v skupini 30 študentov, medtem ko jih je na naravoslovju zaradi predpisov o varstvu pri delu ipd. v skupini 10 ali 15. Tam je treba skupine ustrezno zmanjšati. Če hočemo usposabljati dobre kemike, fizike, je treba kupiti in inštalirati kup opreme in materiala, da se poskusi lahko izvajajo. Težko trdimo, da so stroški enaki kot v družboslovju.

Kalkulacija ob bolonjski reformi je seveda bila, da bo večje število programov ustvarjalo večji prostor za študij in delo ter prineslo več sredstev. Žal se to ni zgodilo.

Na Fakulteti za družbene vede je ravno zaradi tega, ker ni bilo dovolj denarja, stekel postopek reakreditacije programov. Tukajšnji profesorji želijo pogoje za kakovostnejše izobraževanje študentov, za to pa bi fakulteta potrebovala dodatna sredstva.
Fakulteta potrebuje predvsem prostore, računalniško opremo in tu se kmalu konča. Kaj naj vam rečem? Razmerja verjetno ne bodo nikoli takšna, kot bi jih želeli. Tudi druge univerze ne priznavajo enakih stroškov za vsa področja študija. Te razlike bodo ostale. Če pa izpostavljate FDV, smo se z njo posebej ukvarjali in ugotovili, da v resnici ni čisto tako, da bi bila FDV diskriminirana pri delitvi sredstev. Če primerjamo stanje v 2005, v 2008 in sedanje, ugotovimo, da so se ji sredstva bolj povečala kot večini drugih članic Univerze. Leta 2016 je v primerjavi z letom 2005 Fakulteta za družbene vede prejela za šest odstotnih točk več sredstev, kot so povprečno prejele sredstev druge članice Univerze, v primerjavi z letom 2008 pa kar za osem odstotnih točk več sredstev.

Naš dekan pravi, da so se Fakulteti za družbene vede sredstva zmanjšala nesorazmerno glede na druge fakultete.
Lahko. Ampak dekanu smo predočili vse podatke in iz teh ne gre sklepati o diskriminaciji. Bila sta pa dva druga problema, ki ju dekan pozna, vprašanje pa je, če ju priznava. Z bolonjsko reformo se je zelo povečalo število študijskih programov na FDV. Nadproporcionalno. Po isti poti je šla Filozofska fakulteta ljubljanske univerze. Obe sta imeli veliko težav. Če se namreč število programov poveča, potem se na posameznih programih zmanjša število študentov, poveča pa se potrebno število predmetov ter učiteljev in študij postane drag.
To je bil eden izmed razlogov, zakaj FDV z začetnim denarjem, ki je bil pred reformo deljen glede na število študentov, ni mogla priti skozi. Kalkulacija ob prehodu na bolonjsko reformo – sam sem takrat vsaj posredno sodeloval – je seveda bila, da bo večje število programov ustvarjalo večji prostor za študij in delo ter bo prineslo več sredstev. Žal se to ni zgodilo. Glede programske reforme na FDV mislim, da je to spoznanje obrodilo sadove, saj se bo sedaj število programov, zlasti na drugi stopnji, kar precej zmanjšalo.

Drugi razlog, ki sovpada s prvim, je, da je uvajanju novih programov nekaj časa sledil tudi dodaten denar za to, potem pa je država leta 2011 dodatna sredstva ukinila in celo zmanjšala za približno 30 milijonov evrov za celo Univerzo. Z denarjem, danim za magistrski študij na celi Univerzi, je bilo treba financirati vse že uvedene programe in še vse, ki so jih uvajali na novo. Nismo si mogli privoščiti, da ne bi imeli drugostopenjskega študija na katerikoli od članic. Tako je Univerza morala, kot že rečeno, vzeti tistim, ki so do tedaj dobili več, da je lahko vsakemu nekaj dala.

Še vedno mislite, da je bila bolonjska reforma dobra za slovenski visokošolski prostor?
Lahko rečemo, da je bila ali da ne. Sedaj smo v njej. Lahko se delamo ali pametne ali se sprenevedamo, a sistematične evalvacije nimamo. Dobro je, da se visokošolski prostor odpira, da imamo izmenjave, menjamo okolja. Ni pa se še kaj dosti zgodilo, pa ni rečeno, da se ne bo, na področju kakovosti študija. V začetku je bilo rečeno, da naj bo študij usmerjen na študenta, da bo kakovostnejši. Ponekod se je bolonjska reforma usmerila drugam, kot je bilo pričakovati. Pričakovali smo denimo, da bo skrajšala študij – v resnici ga je podaljšala.

Visokošolski prostor vedno bolj usmerja študente k pripravljenosti za trg dela, ni več poudarkov na teoretskem znanju, ki bi ga lahko uporabili dolgoročno. Tudi FDV sedaj uveljavlja študij 3 + 2. Postajajo fakultete le podaljšek višjih strokovnih šol?
Če ocenjujem na splošno, se strinjam, da ima temeljno znanje večjo vrednost. Hitreje, kot se spreminjajo okoliščine, v katere diplomanti vstopajo, pomembnejše je temeljno znanje, ki ga je mogoče uporabiti v različnih situacijah. Konkretna znanja, ki se jih študent nauči, danes potrebuje, jutri pa ne več, ker bosta delo in tehnologija drugačna. Bolonjska reforma tega niti ni negirala. Poudarja kompetence, ne le delovno specifičnih, temveč tudi generične, ki zahtevajo temeljno znanje.

Druga plat medalje je, da utopični pogledi, kako je edino zveličavno temeljno znanje, izhajajo iz tradicionalne zasnove visokošolskega študija, iz časov, ko smo imeli na univerzi deset do petnajst odstotkov mlade generacije, ko so lahko bili vsi od njih filozofi, pa so vsi našli delovna mesta. Danes, ko imamo na univerzah dve tretjini generacije, je na trg težko plasirati same filozofe.

Si želite, da bi bilo študentov manj?
Ne. V študijskem procesu se je treba prilagoditi temu, da imamo študentov veliko. Dati jim moramo takšna znanja, da bodo lahko odšli v svet dela. Najti moramo ravnotežje med temeljnimi in delovnospecifičnimi znanji, da bo čim več diplomantov čim hitreje našlo pot do lastnega kruha.

Je kritično mišljenje družboslovcev in humanistov še zaželeno?
Absolutno. Tega celo zelo pogrešamo, zdi se mi, da ga je premalo. Na žalost je premalo tega, da bi se učili drug od drugega, se pogovarjali. Najhuje je mlade ljudi pahniti v učenje nekih tehnik in opravil brez kakršnekoli refleksije, ne da bi razmišljali kot družboslovci. Razmišljanja se da naučiti samo z drilom, prek osvajanja pomena posameznih konceptov. Mislim, da kritično mišljenje poganja svet naprej. Če ne bo alternative, bomo obtičali. Včasih so se študenti več oglašali in se bolj samoorganizirali. Danes je tega v resnici premalo. Če mladi niso revolucionarji, niso mladi, so dejali včasih.

Čemu pripisujete, da je tega med mladimi manj?
Po mojem nam ali vam ne gre slabo. Na žalost mlada generacija ne odreagira več tako, ker ne čuti potrebe, kar je morda celo dobro. Standard ni tako slab. V kombinaciji študentskih ugodnosti in podpore staršev se da verjetno bolje živeti, kot se je včasih dalo preživeti, ko so šli študenti masovno na ulice. Morda tudi profesorji premalo usmerjajo v kritično mišljenje.

Je po vašem na FDV preveč programov?
Na Univerzi menimo, da je programov preveč in da bi bilo bolje, če bi jih bilo manj. Ne zgolj na tej fakulteti.

Fakulteto tudi spodbujate k temu?
Saj zato so naredili reformo. Ker je fakulteta zašla v težave, je morala pripraviti sanacijski program. Del tega programa je sanacija programske strukture, ki je še v postopku potrjevanja.

Zdi se, da gre Univerza s tem, ko fakultete spodbuja k čim večji uspešnosti na trgu, v smeri pridobivanja dobička – kar ni primarno poslanstvo javne univerze.
Univerza je nepridobitna organizacija in nima dobička. Ostanek od dohodka in minimalnih javnih sredstev, ki ga zelo potrebujemo za financiranje opreme in obnovo infrastrukture, je vsako leto manjši. To je posledica povečevanja stroškov, količina denarja, ki ga za študijsko in raziskovalno dejavnost dobimo od države, pa se zmanjšuje. V krizi se je zmanjšala tudi količina denarja s trga. Sodelovanje z industrijo, ki ga imajo tehniške fakultete, je upadlo.

Nekateri pričakujejo, da univerze obstajajo samo zato, da izobražujejo študente, da ni treba ne raziskovati in ne ponuditi uporabnega znanja. Tako danes več ne gre. Na koncu smo vsi v tržni ekonomiji. Trg priznava konkretne rezultate, od katerih država pobira sredstva v proračun, da lahko študentom financira študij, nam pa delo.**X**

Stojan Sorčan, generalni direktor Direktorata za visoko šolstvo

»Definitivno kakovost študija pada«

Nina Korošec, Matej Simič

Stojan Sorčan na Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport (MIZŠ) prestopajoč čaka goste pred vrati v nadstropje, da jim ni treba uporabiti elektronskih kartic za obiskovalce. Prijetno je kramljati z njim, tako da je res bedno zapisati naslednje povedi: Ko preidemo na problematiko visokega šolstva, nastopi tudi večno prelaganje odgovornosti in pristojnosti. Na malce obrnjeno eno in isto vprašanje premore tudi do tri različne, med seboj nasprotujoče si odgovore. Po dolgem rokovanju ob poslavljanju še pobara: *»Kako pa kaže na trgu dela?«*

Pogovarjali smo se o vizijah izvajanja dejavnosti na področju visokega šolstva, vprašljivi kakovosti izobraževanja in prav tako vprašljivih v preteklosti podeljenih koncesijah zasebnim visokošolskim zavodom. Predvsem pa o noveli Zakona o visokem šolstvu (ZVIS), ki je bila v sredini novembra sprejeta na seji Državnega zbora in je že v veljavi. Člen o učnem jeziku, eno od treh začrtanih prioritet ministrstva za čim prejšnjo spremembo v zakonu, je Odbor za izobraževanje, znanost, šport in mladino na razpravi v začetku novembra črtal iz novele. Hkrati so se zavezali za ustanovitev posebne delovne skupine iz različnih strokovnih javnosti, ki naj bi v roku pol leta predlagala boljšo možnost, manj konfliktno. V različnih političnih obdobjih sta bili namreč sprejeta tako Nacionalni program visokega šolstva (NPVS) kot Nacionalni program o uporabi slovenskega jezika, ki sta med sabo kontradiktorna. V noveli tudi nikjer ni bilo govora o angleškem jeziku, kot so ga po mnenju ministrstva interpretirali oponenti, temveč tujem. Ker je člen na predlog samega ministrstva (zaenkrat) izpadel že dan po intervjuju, del pogovora o morebitni internacionalizaciji na tem mestu izpuščamo.

Zakon je 15. decembra stopil v veljavo, s tem pa drugi dve prioriteti novele: spremenjen sistem financiranja ter prehod na institucionalno akreditacijo, ki hkrati zagotavlja večjo avtonomijo visokošolskim zavodom – univerzam.

Zdi se, da država nima jasno definiranih prioritet javnega, predvsem visokega šolstva.

Mislim, da to ni res. Nacionalni program visokega šolstva je bil sprejet sočasno z Raziskovalno in inovacijsko strategijo Slovenije za obdobje 2011–2020. Cilji in ukrepi so v tem programu zelo jasno definirani. Problem je pri uresničevanju, tako kot je to pri vseh strateških dokumentih. Letos smo na ministrstvu naredili evalvacijo NPVS in pokazalo se je, da sta problematični predvsem dve točki – zakonodaja in financiranje. Proračunsko financiranje je od leta 2011, ko je bil dokument sprejet, do leta 2015, padlo za 12 odstotkov.

V tem obdobju so se zamenjale štiri vlade. Ob tem je vsak nov minister začel svoj projekt spremembe zakona, a nobenemu ga ni uspelo dokončati. Proračunska sredstva so se v letu 2016, prvič po letu 2011, dvignila za 5,6 %, a je to še vedno pod ravnijo. Že leta 2011, ko smo sprejemali omenjene dokumente, smo si začrtali, da morajo sredstva narasti. Seveda sredstva niso vse. Pomembna je zakonodaja, okolje, ki omogoča spremembe od znotraj.

Če pa pogledamo, koliko slovenska država financira osnovno in srednje šolstvo ter na drugi strani visoko šolstvo, opazimo, da je v primerjavi z drugimi državami OECD zadnji delež najmanjši.

Kdo je kriv?

Zgodovina. Trendi se vlečejo, to je politično vprašanje in noben minister ni tako močan, da bi rekel: *»V naslednjem letu bomo vzeli srednjemu šolstvu deset milijonov in te namenili visokemu šolstvu.«* Ker za temi milijoni je infrastruktura v srednjih šolah, profesorji, delovna mesta, programi, ki jih ni mogoče kar čez noč ukiniti. Naša intenca je, da se delež, namenjen visokemu šolstvu, občutno poveča. V novelo ZVIS smo zapisali, da naj delež naraste na 1 % izdatkov BDP. V tem trenutku je okrog 0,53 % BDP. Vendar se zaradi Zakona o fiskalnem pravilu ter določbe o vzdržni rasti proračuna izdatki na enem področju ne morejo tako hitro povečati in z Ministrstvom za finance nekako še nismo prišli do dogovora.

Torej sprejetje novega zakona visokemu šolstvu še ne zagotavlja deleža 1 % izdatkov BDP, ki bi moral biti po aktualnem zakonu že namenjen visokemu šolstvu?

Ne, kje pa. Mislim, zagotavlja se. Samo ne bo v naslednjem letu, ampak do leta 2020, moramo se pokoriti fiskalnemu pravilu. Vsak zakon, ki ga pripravlja posamezno ministrstvo, mora iti v medresorsko usklajevanje. Ministrstvo za finance je tisto ključno, ki zastavico dvigne ali spusti. Če je ne dvigne, se je treba uskladiti.

Družboslovci nismo zadovoljni z najnižjo stopnjo stroškovne zahtevnosti, pravi naš dekan. Kakšen vpliv ima država na porazdelitev sredstev posameznim študijskim področjem?

Financiranje visokošolske dejavnosti ni vezano na posamezni študijski program, ne na posamezno fakulteto ali disciplino, ampak na celotno univerzo. Univerza pridobljena sredstva deli med fakultete. Temu pravimo kosovno financiranje. Država v razdelitev sredstev po fakultetah ni nikoli posegala. Razen z določilom, da morajo biti sredstva uporabljena namensko, za študijsko dejavnost torej. V preteklih letih je Uredba o javnem financiranju visokošolskih zavodov in drugih zavodov natančno določala, kako se sredstva delijo in študijska področja pri tem seveda niso bila kriterij.

Eden od kriterijev v tej Uredbi je bil, da morajo biti sredstva, ki jih je dobila fakulteta v preteklem letu, najmanj enaka tudi v prihodnjem letu. Lahko se povečajo ali zmanjšajo, odvisno, ali ima univerza večjo ali manjšo prehodnost med drugim in tretjim letnikom. Drugi kriterij je bil razmerje med vpisanimi in med diplomanti, tretji kriterij pa razmerje med tujimi študenti, ki so prišli na dotično univerzo in domačimi študenti, ki so odšli na študijsko izmenjavo v tujino.

A ti kriteriji se nikoli niso uporabljali, ker so do leta 2011 sredstva padala. Osnovno pravilo te Uredbe je bilo, da visokošolski zavod ne sme dobiti manj kot v preteklem letu. In ko so sredstva padala, so se linearno tudi zmanjševala. Ti kriteriji bi se uporabljali le v primeru več sredstev.

Zakon, ki trenutno velja, je glede financiranja še brutalnejši. V njem piše, da se sredstva za visokošolski zavod razporedijo na osnovi števila študentov ter diplomantov in glede na študijsko smer, na katero so vpisani. Računsko sodišče je leta 2011 ugotovilo, da ministrstvo tega dela ni pravilno preneslo v Uredbo in je zato financiranje po Uredbi napačno. To smo letos spremenili in vanjo neposredno prenesli zapis iz zakona ter poudarili, da so dejavniki študijske smeri le kalkulativni element za določitev sredstev univerze in da mora imeti univerza notranje kriterije za porazdelitev sredstev po fakultetah. V zdajšnji noveli so zapisani kvalitativni kriteriji, ne le kvantitativni. Na predloge v noveli ZVIS ni bilo nobenih očitkov s strani univerz, ker je rektorska konferenca intenzivno sodelovala pri sami pripravi. Mislim, da je to, kar po novem piše v zakonu, izjemno dober predlog za financiranje in odpravlja vse anomalije iz preteklosti.

Ali drži, da naj bi se, kot piše v noveli, finančna sredstva dodeljevala za štiri leta vnaprej?

Predvidena je štiriletna pogodba. Ob tem naj bi se po dveh letih za ta temeljni steber financiranja preverjali kazalniki in na podlagi teh bi po dveh letih financiranje povečali ali zmanjšali za 2 %. Pri temeljnem delu se kljub štiriletni pogodbi to spreminja vsaki dve leti. S tem povečujemo stabilnost financiranja. Obenem zavežemo proračun, da se morajo v naslednjih letih sredstva povečati za realno rast BDP. Uni-

verze tako vedo, za koliko se bodo povečala, lahko načrtujejo nove kadre in druge aktivnosti. Iz leta v leto pa je to zelo težko predvidevati.
Ob tem imamo predviden še razvojni steber, tudi štirileten, pri katerem se pogajata ministrstvo in univerza, na podlagi ciljev, ki jih definira univerza. Če se mi strinjamo z njihovim razvojnim ciljem za štiri leta, po tem času pogledamo, ali je bilo to v štirih letih dosežemo ali ne.

Novela ZVIS uvaja tudi kriterij zaposljivosti diplomantov kot enega od elementov financiranja študijske dejavnosti. Torej bi na podlagi podatkov o zaposlenih diplomantih sredstva razdeljevali za študij generacije, ki pride tri, štiri leta za temi diplomanti?
To je element, ki je bil vzpostavljen, a podatkov o zaposljivosti študentov še nimamo. Vse

Foto: MIZŠ

države želijo usposabljati študente, ki bi bili zaposljivi. Zato se na ravni EU pripravlja velika raziskava, Eurograduate, ki bo to poskušala sistematično spremljati. Urad za makroekonomske analize, Gospodarska zbornica, Računsko sodišče in še kdo poudarjajo, da struktura izobraževanja v Sloveniji ne sledi gospodarski strukturi. Ministrstvo pri načrtovanju študijske dejavnosti ne upošteva potreb družbe po kadrih. To je za družboslovce zelo nevarna, spolzka trditev, ker diši po nekem drugem sistemu. Vendarle se z osnovno intenco, ki jo je zapisalo Računsko sodišče, strinjamo, odstopamo le s stališčem, da država ne more določiti potreb, ki jih ima družba po kadrih. To lahko naredi le visokošolski zavod in prepričani smo, da to že počnejo. Preden nek študijski program dobi akreditacijo, je treba argumentirati, ali so njegovi kadri zaposljivi. Ne poznam primera, da zaradi tega programa ne bi akreditirali, ker se vedno najde argumentacija, zakaj potrebujemo novinarje, zakaj sociologe.
Po drugi strani je to zelo težko meriti. Zdelo se nam je pomembno vzpostaviti neko bazo in tako prek sistema eVŠ že spremljamo študijsko dejavnost na visokošolskih zavodih in razvoj študentov. Zdelo se nam je pomembno zajeti tudi, v kakšnem obdobju po študiju se je diplomant zaposlil ter če se je zaposlil na področju, ki ga je študiral. Kako bomo to uspešnost merili, še ni določeno.
Res ne moremo napovedati zaposljivosti tistih, ki se komaj vpisujejo na prvo stopnjo. Naša teza je, da samo visokošolski zavod sam, nosilci programov denimo, lahko programe spreminjajo tako, da bodo študenti čim bolj zaposljivi. Lahko stimuliramo univerze, da to počnejo. Trdno sem prepričan, da se denimo na FDV-ju, ki ga bolj poznam, študijski programi zelo prilagajajo potrebam trga.

Je poslanstvo univerze, da podaja neka obrtniška znanja, z namenom študente čim prej spraviti na trg dela, kar navajate kot cilj v noveli zakona?
Eden od prvih ciljev NPVS je jasna diferenciacija visokošolskih univerzitetnih in visokošolskih strokovnih študijskih programov, ker je sedaj razlika med univerzitetnimi in strokovnimi študijskimi programi zelo zabrisana. Ravno na tej točki bi morala biti ta struktura zelo, zelo jasna. Medtem ko so strokovni programi mnogo bolj vezani na konkretne potrebe po znanjih v družbi, so univerzitetni programi v osnovi akademski, odprti. Kar ne pomeni, da se ne prilagajajo potrebam družbe. Univerza ne živi v nekem ločenem prostoru, temveč v tej družbi. Ena od njenih funkcij je poleg poučevanja in raziskovanja tudi sodelovanje z družbo. Seveda mora univerza, zelo grdo rečeno, producirati kadre, ki jih družba potrebuje. A to ni linearen proces. Zmeraj pravimo, da ni le trg dela tisti, ki definira trg znanja, saj zelo pogosto namreč znanje oblikuje potrebe na trgu. Če bi naredili večjo diferenciacijo med programi, bi se lahko o tem lažje pogovarjali.

Se to kaže tudi v tem, da univerzitetni programi pretežno prehajajo na 3 + 2?
To je obseg, govorimo o vsebini. Na neki fakulteti, denimo na Fakulteti za elektrotehniko, imamo tako univerzitetne kot strokovne programe. Oboji morajo biti kakovostni, a strokovni bi morali biti bolj povezani s konkretnimi potrebami, ki v tem prostoru obstajajo, pa niso. Vse skupaj je pomešano.
ZVIS narekuje vsebinsko, izvedbeno in organizacijsko ločitev strokovnega in univerzitetnega študija. Univerza ima problem, ker si ne dopusti notranje diferenciacije.

Novela zakona predvideva financiranje doktorskega študija, in sicer pravi, da država *lahko* financira doktorski študij. Nekateri interpreti zakon razumejo tudi tako, da država od zdaj naprej *mora* financirati doktorski študij. Kaj torej – lahko ali mora?
Mi seveda nismo zapisali besedice *mora*, ker država še za prvo in drugo stopnjo nima dovolj sredstev. Nimamo dovolj sredstev niti za pokritje stroškov, ki bi jih morali zagotoviti visokošolskemu zavodu, da bi bila kakovost študija ustrezna.
Hkrati se vsi še kako zavedamo, da ni prav, da v zadnjih treh letih doktorski študij iz proračuna sploh ni bil financiran, razen prek kohezijskih sredstev. Zato smo v novelo napisali, da se *lahko* financira. Dodali smo seveda *»v skladu s proračunskimi možnostmi«*. To pomeni, da se mora financirati, a ne v celoti, temveč le v deležu, ki je odvisen od proračunskih sredstev. Tako da tukaj je napravljen korak naprej.

Lahko zagotovite, koliko časa bo država še financirala drugo stopnjo?
Tukaj ne bi bil ciničen, ker nikoli ne odpiramo tega vprašanja. Prva in druga stopnja sta brezplačni. Tukaj smo zapisali *»kadarkoli v življenju«*. V novem zakonu, ne le noveli, tega vprašanja nikjer ne odpiramo. Nasprotno, pravimo, da doktorski študij mora biti financiran s strani države. V kakšnem obsegu, je drugo vprašanje. Ampak mora biti, tako da se vsem

ali le nekaterim zmanjša šolnina.
Razmišljanja gredo celo v to smer, da bi jasno zapisali, da če želi nekdo študirati pri denimo 50 letih, se lahko vpiše brezplačno, če izpolnjuje pogoje, a statusa ne bo imel. To bi morala država zagotoviti brezplačno.

Je to vizija – družba znanja?
To ni vizija, to je realnost. Poglejmo, kaj se dogaja v državah okrog nas, v EU, pa v ZDA, na Kitajskem. Zaostajamo, daleč na repu smo.

Delež ljudi med 30 in 34 let, ki imajo zaključeno terciarno raven izobraževanja, je v Sloveniji 43,4 %, povprečje v EU je 38,7 %. Po vključenosti mladih v terciarno izobraževanje se statistično uvrščamo med vodilne države v EU. Pri nas študira skoraj polovica mladih. Po čem točno zaostajamo?
Hvala bogu, hvala bogu. Stvari so se generalno spremenile. Kar je bila v mojih časih denimo srednja šola, je danes standard. Standard je faktor kulteta in znanja je vedno več, pa vedno bolj dostopno je. Vsako delovno mesto zahteva visoko izobraženega človeka. Zahteve po znanju so vedno večje in enostavno je to postal standard, ki ga uporabljajo vse države. Kakovost študija ni odvisna od količine vpisanih študentov, temveč od univerze, kako se bo organizirala, kako bo to količino privedla do najboljših rezultatov.
Zaostajamo po kakovosti, po vlaganju. Poglejmo študente na Filozofski fakulteti, na akademijah, v kakšnih pogojih študirajo! V kakšnih pogojih delajo profesorji! Njihove obveznosti so včasih neprimerljivo večje kot obveznosti profesorjev v tujini. Kdaj so si naši lahko privoščili sobotno leto? Po zakonu jim vsakih šest let pripada, da si vzamejo eno leto za polnjenje baterij, da berejo, napišejo članke, knjige, izvedejo raziskavo, gredo v tujino. To naj bi bilo plačano. Tega država ne zagotavlja, ker ni finančnih sredstev. Tuje države več financirajo, zagotavljajo boljše pogoje.

Na fakultetah imamo tako univerzitetne kot strokovne programe. A med temi programi pravzaprav ni razlike. Vse skupaj je pomešano.

Prej ste bili jasni, češ da nimate dovolj sredstev niti za financiranje prve in druge stopnje. Kako se to kaže pri izvedbi študija?
Ne morem vam povedati, kakšne so posledice tega, da so v zadnjih treh ali štirih letih sredstva padla za 25 %. Univerze pravijo, da jih seveda ni, da so posledice le v znižanju plač profesorjev. Ampak seveda so posledice, ker ni sredstev za infrastrukturo in za material, ni sredstev za nabavo nove literature. Sredstva, ki so umanjkala pri visokošolski študijski dejavnosti, so se delno kompenzirala iz sredstev, pridobljenih na trgu, iz raziskovalnih sredstev, kar se ne bi smelo, pa se, to vsi vemo.
Definitivno kakovost študija pada. Druge razlage ni. Morda se v dveh letih to ne opazi, na dolgi rok pa definitivno. Letos je ministrici uspelo pridobiti neka dodatna sredstva za financiranje in nekako upamo, da bodo postopoma rasla.

So to realna pričakovanja?
To je politično vprašanje.

Bi se morali bati za brezplačen študij?
Glede brezplačnega študija je konsenz med vsemi deležniki in tudi politični, da je to dobrina, ki jo Slovenija ima in je zapisana v zakonu. Pod to ministrico to nikoli ni bilo vprašanje.

Saj vemo, kako hitro so se ministri in ministrice na MIZŠ zadnja leta menjavali.
V zakonu tovrstnih sprememb ni bilo. Pred 2014 so bili večji pritiski s strani OECD, in sicer: *»Slovenija je prerevna, da bi s tako nizkimi proračunskimi sredstvi vzdrževala tako visoko kakovost, kot jo imajo univerze. Če ne boste uvedli šolnin, bo kakovost študija padla, ker univerza ne bo mogla vzdrževati ustrezne kakovosti.«* To je bil osnovni argument OECD, ki na nek način drži. Sredstva so padla, a kljub temu sem prepričan, da kakovost v zadnjih štirih letih ni bistveno padla. Kvantitativni kazalniki kažejo rast – znanstveni članki in tuji obiski se povečujejo, vprašanje pa je, kaj se dejansko dogaja v predavalnici. Ali so bili profesorji motivirani, da kljub temu, da jih je bilo toliko »pozujfanih«, da jih je toliko odšlo prisilno v pokoj in so obstoječi dobili nove obremenitve, to ni vplivalo na njihovo kakovostno delo? To je vprašanje, na katero jaz nimam odgovora.

To ni pravo vprašanje, če plačani za dodatno delo niso.
Poglejte nedavno dogajanje ob diplomah predbolonjcev – profesorji so opravili, pa se o tem v javnosti ne govori – izjemno herojsko delo. Nihče se ni pritožil, da ima preveč diplomantov. Niso zahtevali priznanja junaštva, svoje delo so opravili kakovostno. Vsak človek ima zaloge in potrpi, ampak mislim, da smo prišli na rob njihove zmogljivosti. Profesorji rabijo tudi čas, da se umirijo, da kaj napišejo. A ob trenutnem tempu in povečani nadobremenjenosti ne morejo biti več profesorji, ker pravzaprav samo še predavajo. Profesor mora tudi raziskovati.

Mačehovska je država predvsem do javnih univerz. Ste do zasebnih zavodov prizanesljivejši?
V letošnjem letu so se sredstva zasebnim visokošolskim zavodom prav tako zmanjšala.

Na podlagi česa zasebni visokošolski zavodi sploh dobivajo koncesije od države?
Tukaj imamo velike probleme. Razpisa za koncesije ni bilo že najmanj sedem let. Nove koncesije se ne podeljujejo. Imamo hude probleme z ukinjanjem obstoječih koncesij, ker so bile dodeljene tako, da jih je zelo težko odvzeti. Takrat, ko so se koncesije podeljevale, od 2006 naprej, je bila maksima *»treba je razvijati regionalni razvoj, tako da po regijah ustanavljamo fakultete, zasebne visokošolske zavode«*. Kriteriji, pogoji niso bili jasno definirani. Odvzem teh je možen le s spremembo zakona, kjer bomo jasno zapisali, kaj želimo z novimi koncesijami.
Je pa teh manj kot 4 % vseh sredstev, zelo malo. V letošnjem letu smo ta sredstva celo zmanjšali na osnovi kvantitativnih kvalifikatorjev, ker je število študentov manjše. Intenzivno razmišljamo, da bi kljub nejasnim zakonskim podlagam, nekatere ukinili, ker ne izpolnjujejo pogojev, ki so zapisane v pogodbi o financiranju. V pogodbi denimo piše, da če je manj kot 20 študentov, se lahko ukinejo.

Zakaj torej teh še niste ukinili?
Ker so pravne podlage za ukinitev zelo nejasne. Tudi meni je čudno razumljivo. Nedavno smo imeli na obisku inšpektorja, ki ni mogel verjeti, da so bile koncesije leta 2007 podeljene na podlagi vprašljivega javnega razpisa. Trenutno imamo tako nekatere visokošolske zavode, od katerih jih v zadnjih treh letih – Univerza v Novi Gorici (o.p. od leta 2006 prva slovenska zasebna univerza) je tak primer – več kot polovica podeljenih koncesij ne izpolnjuje osnovnih pogojev iz pogodbe. A tam je besedica »lahko« in podobni členi, ki se lahko interpretirajo tako ali drugače. Dokler ni na sodišču dokazano, kaj je prav in kaj je res … absurdno.

Imate na ministrstvu kakšen konkreten načrt glede sprememb v zakonu za ukinjanje teh?
Da, načrtujemo … Računsko sodišče je v zadnjem poročilu o koncesijah eksplicitno zapisalo, da se država neracionalno obnaša pri financiranju koncesijskih zavodov. Pripravljajo dokumentacijo za odvzeme, a ne vemo, kako bomo pravno prišli temu do dna. Tudi Računsko sodišče je ugotovilo ne le, da pravne podlage niso jasne, so tudi kontradiktorne. Zato pripravljamo gradivo za spremembe v zakonu. Jaz si prizadevam, kot piše tudi v pogodbi o financiranju, da bi študijskim programom z manj kot 20 študenti odvzeli koncesije. Takšnih je v Sloveniji na koncesioniranih zasebnih visokošolskih zavodih enajst.

Dotaknimo se še prehoda na tako imenovano institucionalno akreditacijo, zapisano v noveli zakona. Zakaj določba, da NAKVIS naj ne pregleduje več posameznih programov, temveč le še fakulteto oziroma univerzo v celoti plus vzorec programov?
Ena od intenc je zlasti večja avtonomija univerzam, da imajo dovolj svobode pri združevanju, morda pri ukinjanju ali ustvarjanju novih programov. Do sedaj je bilo študijski proces zelo težko spremeniti, ker je bila procedura zelo zapletena. V evropskih usmeritvah za zagotavljanje kakovosti je najpomembneje, da je visokošolski zavod zmožen sprejemati študijske programe. Pri tem mora univerza upoštevati neke standarde. Ti naj bi se zagotavljali z institucionalno evalvacijo. Mislim, da moramo univerzi zaupati, da je zmožna oblikovati program, ki bo proizvedel dobrega diplomanta. Škarje in platno bo imela v svojih rokah, lahko se bo racionalneje in učinkoviteje obnašala.
Študenti, Študentska organizacija Slovenije, temu niso najbolj naklonjeni. Pravijo, da preveč avtonomije univerzi ni dobro, ker da ne bo delovala v dobro študijskega procesa, temveč za lastne interese. Mi jim odgovarjamo: *»Če tako mislite, potem morate svoje odigrati na ravni univerze. Študenti ste člani akademske skupnosti in morate se boriti za vpliv pri odločevalskih procesih.«* **X**

Se bomo opravičevali?

Blaž Pernat, Tereza Pikec

***»Na FDV je najtežji predmet omara in padeš lahko samo po stopnicah,«* sta že skoraj ponarodela predsodka o študiju na Fakulteti za družbene vede. Tukajšnji študenti smo tovrstnih predsodkov še vedno deležni, čeprav jih naj ne bi bilo več toliko. Ali to drži, smo preverili pri študentih na hodnikih fakultete in predvsem bruce povprašali, zakaj so vsemu navkljub izbrali družboslovje.**

Jure Barat, Politologija – Obramboslovje, 1. letnik
Tvoja prihodnost ni odvisna samo od tega, katero študijsko področje izbereš. Tudi z družboslovno izobrazbo lahko uspeš, če te to veseli. Pomembno je, koliko časa študiju posvetiš. Poleg tega te lahko tudi naravoslovne smeri, ki v družbi veljajo za zelo perspektivne, razočarajo, če ti študij res ni v veselje. Z zanimanjem hodim na predavanja izbrane smeri študija in doma z veseljem naredim obveznosti, ki nam jih na fakulteti naložijo. Mislim, da si lahko ustvarim dobro kariero.

Eugenija Janjoš, Komunikologija – Medijske in komunikacijske študije, 1. letnik
Veliko ljudi pravi, da je FDV preprosta fakulteta, a jih ignoriram, ker bi se moral vsak, ki tako trdi, preizkusiti v študiju na njej, da bi lahko potem trdil kaj takšnega. Nekaterim leži naravoslovje, drugim pač družboslovje. Imamo prosto izbiro študija in vsakdo ima lahko svoje mnenje, a neupravičeno se je kar brez razloga zgražati nad drugimi fakultetami.

Tjaša Kvas, Kulturologija, 4. letnik
Če povem, da študiram na FDV, dobim odzive, češ da so tam tako ali tako sami politiki. *»Zato pa je država takšna,«* še dodajo. Raje rečem le, da študiram kulturologijo. Potem vsi mislijo, da je to na Filozofski fakulteti. Ko jim razložim, da je ta študij na FDV, sledi že omenjena reakcija.

Matjaž Razdrih, Mednarodni odnosi, 1. letnik
Največkrat poslušam, da se po končanem študiju ne bom mogel zaposliti, ampak to me ne skrbi. Ne verjamem, da se ne bi našla služba za enega družboslovca. Glede zahtevnosti študija na FDV pa menim, da je ta popolnoma odvisna od študentovega odnosa in interesa. Res pa je, da se veliko drugih študentov norčuje iz nas. Zdi se mi, da nas povezujejo predvsem s politiko, ker je v politiki veliko diplomantov naše fakultete. Ljudje sklepajo, da smo študenti s FDV popolnoma neuporabni. Menijo celo, da imamo ob zaključku študija priučeno politično linijo.

Tamara Butala, Novinarstvo, 1. letnik
Študenti drugih fakultet pojmujejo FDV kot nekonkurenčno fakulteto, pa še nikoli niso prestopili njenega praga in sploh ne vedo, kaj se tukaj dogaja. Slišala sem že študente s FDV, ki svojo izbiro študija upravičujejo z razlogom, da izbrane smeri ni na nobeni drugi fakulteti. Zakaj bi se morali družboslovci opravičevati, da študiramo družboslovje?**X**

Zakaj za novinarja ni potrebno posebno usposabljanje, ko so vendar ključni akterji pri izoblikovanju javnega mnenja?

(Dober) novinar ni lahko vsak

Manca Saksida

Že nekaj časa nazaj me je stranka v vaški okrepčevalnici (betuli) vprašala, kaj študiram. Prav ponosno sem ji odgovorila: *»Novinarstvo, na FDV-ju.«* In strankina reakcija? *»Pha, dandanes je lahko vsak novinar, zakaj nisi raje kaj bolj uporabnega šla študirat?«* V meni je kar vrelo, mislila sem si, kaj mi boš ti pametoval, kaj pa ti sploh veš, kaj pomeni biti novinar, če bereš samo Slovenske novice!!! Ampak stranka je le stranka, zato sem prav prisiljeno prijazno odgovorila: *»Zakaj bi šla pa fiziko študirat, če me ne zanima?«* Z mojim odgovorom stranka ni bila ravno zadovoljna, plačala je, kot vsak dan, *kratko kavo in kozarec vode*, in odšla.

Splošno podobo o tem, kdo je novinar, bom pojasnila s Platonovo idejo arhetipa. Platon piše, da imamo vsi ljudje neko predhodno védenje. Da o določeni stvari takoj vemo tisto, kar imamo v naši zavesti že uskladiščeno v obliki arhetipskih idej. Vse naše zaznavanje je tako permanenten déjà vu. Spominjanje že znanega. Ko na ulici zagledaš psa, veš, da je to pes, saj te spominja na že poznano arhetipsko obliko psa. Enako je z idejo novinarja. Srečaš osebo z mikrofonom in ker imaš v glavi že točno določeno podobo novinarja, veš, da je to novinar. Moja in strankina ideja novinarja sta v osnovi ista arhetipa, saj je glavna značilnost arhetipa univerzalnost. Najini interpretaciji tega arhetipa pa sta različni.

Predsodki stranke do novinarskega poklica so izkrivili univerzalnost arhetipa, zato mu zadošča predstava, kako je novinar nekdo, ki poroča, kaj se doma in po svetu dogaja. Meni, študentki novinarstva, pa to ni dovolj, saj mi neprestano tolmačijo, kaj so novinarjeve odlike in funkcije, k čemu mora stremeti, kakšno odgovornost ima do javnosti, kaj je relevantno in etično, katere so ovire, s katerimi se srečuje … Če bi naredili seznam, bi strankin imel dve opombi, moj pa cel spisek, saj se mi, ko pomislim na koncept novinarja, v glavi prižge rdeča luč: STOP, kdo pa sploh je dober novinar? Besedo novinar že enačim z besedno zvezo dober novinar in se nikakor ne morem strinjati s trditvijo, da je to lahko vsakdo.

Mogoče pa je v strankini trditvi le nekaj resnice. Če želiš postati zdravnik, moraš obvezno pridobiti zdravniško izobrazbo, če pilot, moraš opraviti teste in preizkuse, ki pokažejo, da si res primerna oseba za opravljanje te funkcije … pri novinarskem poklicu pa tovrstnih zahtev ni. Potemtakem je res lahko vsakdo novinar. So novinarji brez diplom; tisti, ki jih imajo, pa so diplomirali bodisi iz novinarstva bodisi iz katere druge smeri. Tisti z novinarsko diplomo pa naj bi poznali vse etične kodekse, vendar so velikokrat premalo specializirani za določeno področje, o katerem naj bi poročali. Tisti z diplomo iz ekonomije gospodarsko področje poznajo veliko bolj, jih pa niso na fakulteti neprestano opominjali na to, kaj pomeni biti dober novinar. Posplošujem, seveda tudi novinarjem, specifično izobraženim za ta poklic, včasih manjka etičnosti. Morda prispevki zaradi te vrzeli med poznavanjem, kaj pomeni biti novinar, in specializacijo na določenem področju niso relevantni in temeljijo zgolj na predvidevanjih avtorja, ki teme niso temeljito premislili. Pomanjkanje teoretičnega znanja o samem novinarskem poklicu pa se lahko kaže v manku občutka odgovornosti do bralca.

Zakaj za novinarja ni potrebno posebno usposabljanje, ko so vendar ključni akterji pri izoblikovanju javnega mnenja? Novinarji so predstavljeni kot četrta veja oblasti, varuhi javnega interesa, ki naj bi bili, idealno gledano, zastopniki ljudstva, ker naj bi nadzorovali prve tri veje oblasti. So ločni in povezovalni člen med javnostjo in oblastjo. Izobrazba nekoga, ki ima takšno funkcijo, kot jo ima novinar, ne bi smela temeljiti le na poznavanju dobrega novinarja in njegove vloge. Tudi ne bi smela temeljiti le na specializaciji na določenem področju brez ozadja, kaj pomeni biti novinar. Izobrazba novinarja bi morala vključevati oboje. Zaenkrat se lahko le skupaj trudimo biti čim bolj samoiniciativni pri nadgradnji naših veščin. Lahko smo radovedni. Hej, te novinarske lastnosti pa nima vendar vsak!**X**

»Instant izobrazba po bolonjsko«

Manca Saksida

Odnos širše družbe do družboslovja komentirajo profesorji Fakultete za družbene vede. Tudi o študentih, standardih, smiselnosti prehoda na 3 + 2 ter večnem bolonjskem vprašanju.

Red. prof. dr. Zlatko Šabič, Katedra za mednarodne odnose
V štirih letih diplomanta na prvi stopnji bolje izobraziš kot v treh, zato smo se ob prvi bolonji tudi odločili za sistem 4 + 1. Katedra za Mednarodne odnose je to odločitev podpirala. Prehod na 3 + 2 pomeni večjo primerljivost programov FDV s programi ne le slovenskih, temveč tudi evropskih univerz, ki imajo po večini že takšen sistem. 4 + 1 enostavno ne omogoča pretoka, nekdo z Ekonomske fakultete se na primer ne more vpisati na naše magistrske programe, naši študenti ne na njihove. Ugotavljamo tudi, da trg delovne sile postaja zainteresiran za diplomante prve stopnje in je bolj smiselno, da diplomanta naredimo v petih letih. Dejstvo je, da lahko kompetentnega diplomanta v sistemu 3 + 2 izobrazimo le, če študijsko smer obiskuje na obeh stopnjah, torej pet let.

Dilema 3 + 2 ali 4 + 1 je sekundarnega pomena – menim, da je bolonjski sistem študija katastrofalna usmeritev v visokošolskem izobraževanju, saj želi študente izobraziti na zelo hiter način. Instant izobrazba škodi predvsem študentom. Kajti ti študenti se po diplomi pojavljajo na trgu v zelo velikih masah in s precej manj znanja, kot bi ga imeli v predbolonjskem sistemu. Mnogokrat so nekonkurenčni. Nemogoče je resne študente pozvati na ustne izpite, če te pred vrati čaka stotnija ostalih. Bolonjski sistem je, na evropski ravni, ko gre za družboslovje, popolnoma zgrešen. To bi moral biti študij, dostopen le motiviranim študentom, željnim znanja, takim, ki so pripravljeni v študij vložiti veliko svojega časa. Če sem nazoren: 15 vpisanih študentov na leto na posameznem študijskem programu bi bilo več kot dovolj. A država tega ne podpira, univerza pa celo spodbuja zapiranje programov, ki imajo manjše število študentov. Zgrešeno. Profesorjeva plača ne bi smela biti odvisna od tega, koliko študentov ima v letniku. Na naši katedri veliko delamo za kakovostno izobraževanje, borimo se proti povprečništvu in pri tem na fakulteti nismo sami. A je to zelo težko, ker bolonja sili učitelja, da se odloči sam: se bo prepustil toku ali bo vztrajal pri tem, da bodo njegovi študenti dobili ustrezna znanja? Isto velja za študenta – sam se bo odločil, koliko bo »kompliciral« pri študiju. K temu je treba dodati še grozljivo razbohoteno birokratizacijo. Pred uvedbo prve bolonje smo imeli prek 5000 študentov in bistveno manj informatiziran sistem dela z njimi. Danes, ob vsej informatizaciji, ki naj bi nam delo olajšala, ob za polovico manj študentih profesor za birokratske postopke zapravi dva do trikrat več časa, ki bi ga lahko namenil študentom. In to je slabo. Proti temu bi morali protestirati.

Pri naravoslovnih in tehničnih predmetih ni razmišljanja o družbi, prostora za refleksijo, ker so matematične formule po vsem svetu enake. Bolonjski projekt ustreza naravoslovcem. Družboslovec ne more študirati enako hitro kot naravoslovec. Naravoslovec ne dvomi, zanj je 3 + 2 = 5. Družboslovec dvomi, zanj bi bilo to že vprašanje družbene konstrukcije realnosti. V moderni družbi dvom ni zaželena kategorija, zato pa so takšni pritiski na družboslovje. Na kratki rok se poenostavljanje sliši super, na dolgi rok pa pomeni katastrofo za družbo. Več je napak, površnosti, ob pomanjkanju kritičnih premislekov pa se vzpostavlja tudi atomizirana družba, v kateri se avtoritarni režimi lažje uveljavijo. Če ti za izpit namesto 1500 strani literature zadoščajo neki zapiski ali malo Wikipedije, je razlika v odzivu, ko nekdo želi imeti nad tabo vpliv, ogromna.

Morda se sliši kot teorija zarote, a bolonjski sistem je nastal zato, da izrine družboslovje kot pomemben dejavnik v razvoju družbe. Najboljša oblika protesta bi bila, da se družboslovje zopet odloči za sistem pred bolonjo. To bi pomenilo manj predmetov, zahtevnejše izpite, predvsem pa ne pritiska za čim hitrejšo prehodnost študentov. To bi morala narediti vsa družboslovna področja; ekonomija, pravo, sociologija, politologija – kompleten upor vseh družboslovnih fakultet v Evropi.

Bolonjska reforma, vsiljena družboslovju, je ena največjih napak sodobne evropske družbe.

Veliko se govori o »FDV-jevcih«, kar je žal bolj politični predznak kakor negativna konotacija, češ da je študij na FDV nezahteven. Dejstvo je, da je s FDV prišlo veliko zelo dobrih diplomantov. Zgolj po nekaj politikih se tega ne da soditi. Je pa žal dejstvo, da zahteven študij vedno bolj postaja vprašanje individualne pobude in da bo borba za izobraževanje dobrega diplomanta ob čedalje manj sredstvih in vztrajanju Evrope pri bolonjskem sistemu študija vedno težja.

Prof. Zlatko Šabič / Osebni arhiv

Doc. dr. Dejan Jontes, Katedra za medijske in komunikacijske študije
Standardi na programih te fakultete so različni. Problematično je vprašanje, kaj se zahteva za pozitivno oceno – nekateri programi so pri tem bolj, drugi manj strogi. Standardi, sklepam, so odvisni od količine študentov na programu. Tistim, ki imajo že v izhodišču manj študentov, je v interesu, da jih čim več izdela letnik. Programi, ki so polni, pa so lahko za malenkost zahtevnejši, ker niso odvisni od tega, da vsak napreduje. A fakulteta bi morala pogoje zaostrovati, ne pa jih še spuščati.

Red. prof. dr. Rado Bohinc, dekan
Zakaj gremo na 3 + 2? Argument, ki me je prepričal, je mednarodna primerljivost. Velika večina univerz na svetu in v Evropi, sploh na področju družboslovja, ima tak sistem. S sistemom 4 + 1 smo bili preprosto nekompatibilni. Njihov magistrski študij traja dve leti, naš sedaj eno leto.
Znanstveni dvom je kategorija, imanentna visokemu šolstvu, znanosti na sploh. Brez te znanstvene radovednosti ni napredka in ni novih odgovorov. Ne bi povezoval prehoda 3 + 2 s to kategorijo. Pred leti sem bil med tistimi, ki so temu prehodu prav tako nasprotovali, ker štiriletni študij na prvi stopnji je vendarle več kot triletni. Poleg razprav in primerov iz mednarodne akademske javnosti je zame najmočnejši argument kakovost študija na drugi stopnji, ki se s prehodom bistveno okrepi. Visokošolski potencial te fakultete mora svoje najboljše ljudi usmeriti ravno v drugo stopnjo, ker je zahtevnejša, relevantnejša in tako pomeni pravi zaključek študija. Redki, ki imajo ambicije dvomljivega družboslovca, bodo študij končali že po prvi stopnji. Z dilemo okrog 3 + 2 se več ne ukvarjamo. Prepričani smo, da smo storili prav, čas bo pa moral to seveda potrditi.

Brez razvoja družboslovja ni družbenega, pa tudi ne tehnološkega razvoja. Družboslovni vidiki tehnološkega razvoja so nepogrešljivi in treba jih je preučevati. Zmotno je misliti, da je razvoj tehničnih ved pomembnejši. V določenih obdobjih je sistem favoriziral oziroma še favorizira eno, drugo ali tretjo vrsto znanosti. To je politični voluntarizem, ki žal prihaja tudi v prakso. Med drugim se zrcali v razpisih države. Ampak družbeni vidiki pametne specializacije so ključni, nenazadnje smo tu zaradi ljudi, ne zaradi tehnike. Teza o manjvrednosti družboslovja je zabloda. FDV mora izgubiti imidž, da lahko na njej vsakdo naredi izpit. Tako bo sem prihajalo več dobrih študentov, brez sramu in občutka, da ne študirajo nečesa uglednega.

Družbeni vidiki pametne specializacije so ključni, nenazadnje smo tu zaradi ljudi, ne tehnike.

Izr. prof. dr. Iztok Prezelj, Katedra za obramboslovje
Celotno univerzitetno sfero je naša država postavila pred dejstvo, da se moramo bolj prilagajati zahtevam trga. S prehodom na sistem 3 + 2 bodo študenti hitreje primerni za zaposlitev. Hkrati se s prehodom na 3 + 2 okrepi druga stopnja, ki je bistveno močnejša kot sedaj. Če študij gledamo celovito in torej študent ne bi zamenjal smeri med prvo in drugo stopnjo, smo dosegli nek napredek. A študenti s končano prvo stopnjo po treh letih ne bodo imeli toliko znanja, kot ga imajo študenti s sedanjo končano prvo stopnjo. Dolgoročno je to slabost za trg, kratkoročno pa očitno tisto, kar trg išče. Našo državo vodijo predvsem ekonomisti in pravniki, ki jih zanimata ponudba in povpraševanje na trgu, ne ukvarjajo pa se s strokovnimi podrobnostmi, ki na dolgi rok določajo neko stroko. Samo da so ljudje čim prej zaposleni, kako kakovosten je kader, pa je drugo vprašanje.

Študenti, ki bodo končali prvo stopnjo po prehodu na 3 +2, ne bodo imeli toliko znanja, kot ga imajo študenti s sedanjo končano prvo stopnjo.

Želim si bolj motiviranih in boljših študentov. Opažamo, da so se v zadnjih desetih letih samoiniciativnost, motiviranost in znanje študentov drastično znižali. To je povezano že s srednjo šolo in drugimi dejavniki, na katere ne moremo vplivati. A varnost je v današnjem svetu zaradi naraščajočih groženj pomembnejša in nočemo zapreti študija tako, da bi omogočili vpis le desetim najboljšim. Za družbo je pomembno, da je vpisanih obramboslovcev med 30 in 35 letno.

Od študentov zahtevamo seminarske naloge, a interval je širok. Nekatere res prebijajo meje, druge so zgolj *narejene*. Z reakreditacijo tudi mi ukinjamo diplomske naloge. Te so vendarle predstavljale končni izdelek študentov, ker naj bi tako študent na temi, ki ga intrigira, pokazal svoj domet in vse znanje, ki ga je pridobil. To, da prihajamo do neke vrste srednješolizacije visokega šolstva, kaže zastavitev celotnega bolonjskega izobraževalnega sistema, po kateri naj bi profesorji delali s študenti praktično vsak dan. Snov je včasih tako kompleksna, da bi morali študenti delati v tedenskih, mesečnih ali celo dvomesečnih ciklih, ne v dnevnih, kot bolonja od nas pričakuje.

Čutim, da je moje poslanstvo, da študente poberem na tistem nivoju znanja, kjer so, in jih pripeljem na vsaj minimalen nivo. Pri tem imam velik problem s študenti, ki na fakulteto niso prišli študirat in se izogibajo vsemu. Z njimi se moram ukvarjati, na ta račun pa izgubljam energijo, ki bi jo lahko vložil v študente, ki si želijo, da bi se z njimi ukvarjali. Temu nasprotujejo tudi zahteve zunanjih ocenjevalcev, ki nas zmeraj sprašujejo, zakaj nimamo večje pretočnosti študentov. Ko pridejo evalvirat programe, jih zanima predvsem, koliko ljudi diplomira. Mrščijo se, češ da smo slabi, ker diplomira le 70 % vpisanih. Hkrati vemo, da je uspeh pedagoškega procesa odvisen že od vstopnega vložka študentov. Boljše študente bomo dobili na program, večja bo pretočnost iz nižjih v višje letnike. Profesorji se lahko trudimo izboljšati odstotek diplomantov, ampak ne bomo vendar na koncu mi študirali namesto študentov. Blazno me jezi, da nekateri študenti tega ne dojamejo.**X**

»Danes aktualne veščine bodo čez pet let zastarele. Teorija ne bo.«

Manca Saksida

»Kot se strinjamo vsi študenti, ko se o tem pogovarjamo, je na našem faksu bistveno preveč teorije in premalo prakse …« »Preveč balasta, vsesplošnih znanj, ki se tičejo preteklosti ali pa temeljijo zgolj na nekih teorijah, ki nam nikoli ne pridejo prav.« »Več prakse, praktičnih predmetov, ki bi se lahko šteli tudi kot delovne izkušnje in ne toliko poudarka samo na teoriji.« »Preveč teorije.« »RABIMO PRAKSO!!!!«

Izjave iz izsledkov raziskave *Zadovoljstvo študentov s študijem 2015* so le nekatere od vsesplošnih pritoževanj o razmerju med količino teorije in prakse na Fakulteti za družbene vede. Kdo od nas po opravljeni praksi oziroma določenem času opravljanja študentskega dela na svojem študijskem področju še ni izrekel znamenitega nauka: *»V enem mesecu prakse sem se naučil/-a več kot v treh letih študija?«*

Preverjamo naše floskule, pri kom drugem najprej kot pri profesorjih FDV. Tudi o morebitnih posledicah tovrstnih premislekov, smiselnosti diplomskih nalog in drugem.

Doc. dr. Dejan Jontes, Katedra za medijske in komunikacijske študije
Veliko je zmotnih percepcij, češ da se morajo študenti naučiti vse praktične stvari, preden pridejo v službo. Zelo veliko sodelujem tudi z delodajalci, ki pogrešajo povsem druga znanja, predvsem splošno razgledanost, splošno pismenost.

Večji problem je, da študentke in študenti danes premalo berejo.

Kjerkoli boste delali, se boste morali nekih stvari naučiti na novo, kar je mogoče v nekaj mesecih. Če pa v študijskih letih ne pridobite širine, ki vam v poklicnem življenju koristi, tega ne morete nadoknaditi v nekaj mesecih. Praktično delo je še najlažje osvojiti kasneje, ostalih stvari pa ne.

Red. prof. dr. Igor Lukšič, Katedra za teoretsko analitsko politologijo
Praktično usposabljanje je na fakultetni ravni na področju družboslovja bolj ali manj nesmiselno. Družboslovju so ga vsilili tehniki. Spet drugače je na Pedagoški fakulteti, kjer se mora študent naučiti delati z dijaki in učenci, ker bo moral na koncu v vsakem primeru v razred, ali na Ekonomski fakulteti, kjer jih gre kasneje večina delat v bančni sektor. V družboslovju je tako, da te morajo nadrejeni vpeljati v določeno delovno organizacijo. Prav nič ne pomaga, če študent na praktičnem usposabljanju dela v kabinetu ministra, po končanem študiju pa gre delat kadrovski menedžement v Krko. Naš program nima praktičnega usposabljanja posebej, ker smatramo, da je raziskovalno delo dovolj za oblikovanje dobrega diplomanta. Kje se bo teoretik učil v okolju, to je »nikakvo«. Če pa komu še manjka praktičnih veščin, jih lahko sam pridobiva v interesnih organizacijah ali študentski skupnosti.

Izr. prof. dr. Samo Uhan, Katedra za analitsko sociologijo
Včasih dobivamo očitke, da je naša smer, oziroma vsaj nekatere vsebine, predvsem v prvem letniku, preveč teoretska. Na katedri smo o tem veliko razpravljali in prišli do sklepa, da od tega ne moremo odstopati. Slaba ali potlačena teorija se prej ko slej vrne kot slaba praksa; praksa, ki se nima na kaj upreti.

Smo pa pri zasnovi programa zelo pazili, da smo veliko pozornosti namenili uravnoteženju med teorijo ter aplikativnimi, praktičnimi vsebinami. Ni nam bilo nerodno priznati, da smo univerza in ne obrtna šola, čeprav so nam to nekateri tudi očitali. Univerza vendarle mora razvijati discipline, ki so morda zelo splošne, ampak so temeljne, so infrastruktura znanosti, nekaj, kar ne more nikoli zastarati.

Veste, da smo bili ob koncu minulega študijskega leta v izjemni situaciji, ko smo morali sprocesirati enormno število starih diplomantov in magistrov. Ko smo jih – nekateri so stari tudi čez 30 let in več, so bili pa med njimi tudi takšni, ki so študij končali v 70. letih – vprašali, kaj jim je nesporno ostalo, na kaj se lahko vedno uprejo, so odgovarjali – šokirani boste –, da jim je v spominu najbolj ostalo teoretično maltretiranje. Da jim je edino poglobljen študij teorije dal zmožnost sinteze, analize, sinergije.

Če kreditne točke realno prevajamo v ure samostojnega dela, to za študenta pomeni, da mora v svojem študijskem dnevu po vseh predavanjih, seminarjih in vajah na fakulteti še sam delati od tri do štiri ure samo za faks. Vsak dan.

Mi smo v tisti bolonjski evforiji šli iz ene skrajnosti v drugo, saj se nam je zdelo, da moramo kar takoj od prvega dne izobraževati diplomante, ki bodo že s prvim dnem v službi uporabni za delodajalca. To ni proizvedlo dobrih učinkov, ker je takšen poseg v kurikulum čista zmeda. Veste, kaj so štiri leta v današnjem obdobju, ko se tehnologija iz dneva v dan spreminja, ko se procesi spreminjajo, ko se politika spreminja, vse se spreminja? Tisto, kar je danes aktualno, bo čez štiri ali pet let zastarelo. Kako naj bi danes vedel, katere so tiste sposobnosti, aktivnosti, ki jih bo nekdo potreboval čez štiri leta? Tudi delodajalci nam povedo, da potrebujejo študente, ki bodo široko razgledani, ki bodo imeli toliko temeljnega in bazičnega znanja, da se bodo lahko odzvali na marsikatero situacijo. *»Vse, kar bo pomembno vedeti v trenutku, ko bodo prišli k nam, vam pa mi danes ne moremo povedati, se bodo pri nas naučili v šestih mesecih,«* pravijo delodajalci.

Izr. prof. dr. Iztok Prezelj, Katedra za obramboslovje
Za študente je ključno, da čim prej vidijo tudi, kako delujejo v praksi, da ugotovijo, kaj jim ni všeč. Na Katedri za obramboslovje smo ugotavljali, da mora biti prva stopnja bolj konceptualno-teoretična kot druga, druga pa predvsem praktična, a delno tudi konceptualno-teoretična. Tisti študenti, ki bodo prišli od zunaj, namreč ne bodo imeli osnov obramboslovja, mi pa jim moramo zagotoviti tudi teoretske predmete, kar bo morda že diplomiranim obramboslovcem rahlo dolgočasno. Medtem na prvi stopnji delamo na formatiranju znanja bodočih intelektualcev, ki morajo brez dvoma osvojiti neka splošna znanja politologije, političnih sistemov, komunikologije … Vsaka veda ima neko abecedo. Zavedamo se, da bodo študenti v praksi bistveno boljši, če bodo med študijem poslušali več teorije.

Izr. prof. dr. Gregor Petrič, Katedra za družboslovno informatiko in metodologijo

Študente že tradicionalno moti prisotnost teoretičnih, temeljnih znanj. Pa ne bi bilo pametno na vsak način zadovoljiti želja nekaterih in ukiniti vse teoretično ter ohraniti le praktično. To bi lahko bilo zelo nevarno tako za študente kot za širšo družbo. Nekateri študenti se ne zavedajo dovolj, da če želijo biti kaj več kot le nepomemben koleščk v sodobnem kompleksnem sistemu, potrebujejo temeljna znanja. Treba je iskati zdravo ravnotežje med teoretičnim in praktičnim, kar je odvisno od posameznega programa. Na programih Družboslovne informatike študentom ponujamo ogromno praktičnih znanj, vendar pa se celoten študij temu ne sme podrediti, saj na ta način univerza postane servis trgu.

Razkorak med razmišljujočimi in ostalimi študenti postaja vedno večji in to je velik problem, saj nas zunanje evalvacije silijo v iskanje skupnih imenovalcev standardov znanja, ki so vedno nižji, tako pa potencial nekaterih študentov ostane neizkoriščen.

Preteklo študijsko leto smo pri enem od predmetov z nekaterimi študenti in študentkami imeli fantastično, kakovostno razpravo, v kateri študenti niso bili le poslušalci, tudi sam sem se marsikaj naučil od njih. Ti študenti niso iskali vzorcev za čim lažje prebijanje čez predmet, ampak so na najboljši možen način izkoristili ponujeno – soočali so se z novimi izzivi, sodelovali so v produkciji znanja, gradili socialni kapital … Skratka, super ekipa. Ampak na koncu leta sem šokirano ugotovil, da sem na podlagi študentskih anket pri tem predmetu prejel najnižjo povprečno oceno v vseh 15 letih poučevanja. Zakaj? Verjetno zato, ker je bila opisana skupina študentov manjšina v siceršnji večini pasivnih in nezainteresiranih.

Red. prof. dr. Zlatko Šabič, Katedra za mednarodne odnose

Vsak program na naši fakulteti ima v svojih vsebinah tudi teoretske, metodološke predmete, veščinski so le del. Ti so za študente izključno dobri – zaradi zaposlitvenih možnosti. Nekateri programi na FDV ponujajo tako imenovanih aplikativnih in veščinskih znanj več, drugi manj, noben pa ni le industrijski, produkcijski. Na fakulteti sem že 25 let in zame je poglavitno, da je študent sposoben tako teoretskega razmišljanja kot tudi praktičnega dela.

Pehamo se za instantnim znanjem, ne razmišljamo več.

Ampak hkrati študenti seveda vedo, da je treba priti na trg delovne sile in se zato obnašajo po njegovih pravilih. Kar pomeni čim prej naštudirati tehnična, enostavna znanja – samo zato, da bi čim prej prišli do nekega dela, za kar potrebujejo »manj teorije in več prakse«. Zgrešeno, povsem zgrešeno razmišljanje. Da to država, univerze in fakultete dopuščajo, je ena največjih napak sodobne evropske družbe. Študentov, ki so se pripravljeni poglabljati v probleme, ki ne pristajajo na zapiske in na to, da je vse mogoče dobiti na Wikipediji, je čedalje manj. Mladi ljudje dandanes ne razmišljajo kritično o tem, da danes samo v Evropi 50 milijonov ljudi živi pod pragom revščine. Pa to je verjetno velik problem za vse nas, ne? Ne upirajo se več, ne razmišljajo o posledicah modernizacije. Postajajo točno to, kar politične elite potrebujejo. Ubogljive izvajalce.

Čim hitrejše spravljanje ljudi na trg dela in čim hitrejše pridobivanje formalne izobrazbe sta vsesplošni družbeni težnji.

Pri izobraževanju mladih ljudi, študentov, za kar nosimo odgovornost, imamo pri marsičem zvezane roke. Sistem me sili v to, da študent naredi izpit, ker moram zagotoviti prehodnost iz enega v drugi letnik. Danes je popolnoma nesprejemljivo, da študenti na izpitu padejo dvakrat, trikrat, štirikrat – tudi če kot profesor meniš, da vedo premalo in bi lahko vedeli več. Če bi to delali vsi profesorji, bi bila ogrožena prehodnost. Pred bolonjsko reformo so učitelji veliko bolj avtonomno presojali, ali študent zna dovolj ali ne. Generacije pred bolonjo so bile bistveno bolj opolnomočene – ker smo se s študenti lahko ukvarjali. Velikokrat doživljam, da mi nekdanji študenti leta kasneje rečejo – takrat res nisem bil/-a najbolj navdušen/-a nad vašo zahtevnostjo, danes pa razumem. A biti zahteven učitelj je vedno težje.

Na programu Mednarodni odnosi študenti na koncu prve stopnje že sedaj ne pišejo diplom, ker bi bile te zgolj malo boljše seminarske naloge. Preprosto smo se odločili, da si ne bomo metali peska v oči in se pretvarjali, da je to kakšen resen vsebinski ritual, ali tega zahtevali od študentov. Ena seminarska več, ena manj, papir, da so diplomirali, tako ali tako dobijo … Bistveno več polagamo na magistrske naloge. Akademsko delo mora biti takšno, da je nanj ponosen tako študent kot mentor, tudi starši; mora biti nek mejnik.

Red. prof. dr. Monika Kalin Golob, prodekanja za dodiplomski in magistrski študij

So programi, ki danes izgubljajo študente, a se je še pred desetimi leti nanje vpisovalo po 120 študentov. Program Analiza politik in javna uprava je imel nekoč največ študentov na FDV. V javni upravi so na veliko zaposlovali, a obstaja še Fakulteta za upravo ter številni zasebni in drugi zavodi s podobnimi programi. Situacija se je zelo spremenila. Visokošolski prostor je organizem, ki ne prenaša hitrih sprememb. Treba je imeti zgodovinski spomin. Če imamo slab vpis na nek program – naj ga ukinemo? Smo prepričani, da je to dobra odločitev? Kaj na ta način storimo z disciplino, za katero smo dolžni skrbeti? Pojutrišnjem se lahko slabši vpis zgodi novinarstvu, potem trženju, to je nepredvidljivo. Ali farmaciji. Krka dobi tujega lastnika – potem farmacevtov v Sloveniji ne bomo več izobraževali? Sedaj je to zaželen študij, ker ponuja prihodnost na trgu delovne sile, kako predvideti, kaj bo čez pet let?

Univerza ne more biti tekoči trak za ustvarjanje delovne sile. Dati mora dobro izobrazbo, ne sme pa biti obremenjena s tem, da bodo študenti zaposleni takoj po diplomi, da bodo takoj po končanem študiju dobili službo. Nikoli ni bilo tako. Vedno smo čakali na priložnost in vmes delali marsikaj.

To je žal prinesla bolonjska miselnost. Preprost neoliberalistični pogled … Jaz se mu upiram, a realnost je drugačna. Že tako ali tako smo na četrt socialna institucija s tem deljenjem in podaljševanjem statusov v nedogled, ker ni zaposlitev. Da bom jaz skrbela za to, da bo študent tisti trenutek, ko bo diplomiral, dobil delo, je pa nemogoče, trg je nepredvidljiv. Vedno se boste učili na novo, ker se bo jutri pojavila neka nova tehnologija. Neka ozka specializacija tukaj prav nič ne pomaga. Študent mora imeti dobro podlago teoretskega znanja in poznavanja konceptov, da lahko preživi. Univerza ga mora opremiti, da bo znal delati v večno spremenljivem svetu.

Igor Vobič, predstojnik Katedre za novinarstvo, meni, da brez teorije ni dobre prakse oziroma je ta lahko celo škodljiva. / Foto: Željko Stevanić

Doc. dr. Igor Vobič, Katedra za novinarstvo
Zadnje desetletje, odkar sem koordinator prakse na programu Novinarstvo, med študenti opažam veliko skrbi glede možnosti zaposlitve in dela v medijih, ki so verjetno utemeljene – predvsem zaradi krize poklica. Prakso velika večina jemlje zelo resno, zato poskušajo izkoristiti možnosti dogovorov, ki jih ima katedra z vodilnimi oziroma najbolj vidnimi mediji v Sloveniji. Uredniki, bodoči delodajalci, kot največjo prednost študentov novinarstva izpostavljajo zmožnost pokrivanja različnih tem in za različne medije. Po drugi strani imajo za določene teme raje specifične ljudi, na primer ekonomiste ali pravnike.

Eden od problemov je torej, da v medijih na splošno izginja specializacija za določeno področje. Kar dobijo študenti novinarstva in česar diplomanti drugih smeri ne, je poglobljeno znanje o novinarskem poklicu. Dejati, da se študent ni naučil prav nič koristnega v letih študija in da je več odnesel od nekaj tednov prakse, je varljiv zaključek. Ne predstavljam si študija novinarstva brez poglobljenega teoretskega in širšega družboslovnega znanja. Teorija je ključna za razumevanje družbenih procesov in odnosov ter za reflektiranje funkcije novinarstva in lastne pozicije v novinarstvu ter družbi. Manko takšnega premisleka smo nedavno videli v oddaji Tarča, v kateri so razpravljali o pravici žensk do splava in s tem to pravico postavljali pod vprašaj. To je le eden bolj očitnih primerov, pri katerih bi pričakoval bolj poglobljen razmislek, kako se ga lotiti.

Tudi denimo v razpravi o korporaciji Uber potrebujemo teorijo, da lahko razumemo, kaj se dogaja okrog nas. Prevladujoče medijsko poročanje o Uberju kaže na manko kritične misli. Uber namreč predstavlja rahljanje stabilnega dela in s tem stabilnega življenja, tudi zasebnega. Konkurenco namesto solidarnosti. Neoliberalizem v najlepši obliki, ki ga podpira država. Z avtomatizacijo, na probleme katere je pred 60 leti opozarjal Friedrich Pollock, bi lahko bili blaženi, a v kapitalizmu ne bomo. Cilj je ponujati storitev ceneje za potrošnika, a hkrati se istemu potrošniku rahlja stabilno življenje v vsesplošni prekarizaciji dela.

Za tovrstne primere je potrebna teoretska imaginacija, pri čemer je za študente ključno povezovanje znanj iz različnih predmetov na fakulteti. Od posameznega študenta je odvisno, koliko bo odnesel od študija. Čim hitrejše spravljanje ljudi na trg dela in čim hitrejše pridobivanje formalne izobrazbe, kar je problematično s številnih vidikov, sta vsesplošni družbeni težnji.**X**

Teorija za bodoče novinarje

»Skozi teorijo dobiš občutek za odgovornost«

Manca Saksida

Izkušeni novinarji vidnih slovenskih medijev pri študentih novinarstva in praktikantih pogrešajo še marsikaj drugega kot zgolj praktične veščine.

Barbara Štrukelj, odgovorna urednica Slovenske tiskovne agencije
Na STA od študentov novinarstva pričakujemo, da se že deloma spoznajo na novinarsko obrt, da imajo osnovna teoretična predznanja o novinarskih žanrih, o načinu pisanja tekstov, da poznajo medijski prostor in različne tipe medijev, dogajanje v Sloveniji in svetu, da spremljajo tok informacij in da vedo, kaj se dogaja. Ne vem pa, če se vsi študenti, ki prihajajo k nam na prakso, res dodobra zavedajo, v kakšen poklic vstopajo. Novinarstvo je zelo specifičen poklic, pri katerem z delom ne končaš ob štirih popoldne in greš domov. Neprestano ti nekaj brni v glavi, razmišljaš, gledaš po drugih medijih, kako so nekaj naredili.

Ko se enkrat za nekaj odločiš, moraš sprejeti slabe in dobre strani poklica. Včasih se na praksi pri nas znajdejo študenti, ki še niso šli skozi ta proces in so nekako pasivni, nezainteresirani, na drugi strani pa tudi takšni, ki mislijo, da že vse vedo. Pogrešamo željo po izvedeti in naučiti se čim več. Včasih se študenti še vedno bojijo vprašati.

Na vseh področjih, ne le v novinarstvu, je pomembno dobro pisati, znati zajeti bistvo, izpostaviti prave stvari.

Pri nekaterih študentih je že v začetku opaziti nek manko razumevanja svojega dela in bi bilo smiselno od njih zahtevati pripravo več praktičnih izdelkov, vesti in drugih žanrov. Vidimo, da so znanje, kompetence in veščine pri študentih različne; nekateri, ki so bili že prej bolj aktivni v medijskem prostoru, imajo več izkušenj ter boljšo začetno osnovo. Ni pa nujno, da potem ti ostanejo najboljši.

Lenart J. Kučić, novinar in kolumnist Sobotne priloge ter zunanji (so)izvajalec predmeta Časopisni praktikum na FDV
Pri študentih opažam, da razmeroma dobro poznajo novinarsko teorijo. Novinarsko delo, žanrska pravila in izbira primernih sogovornikov jim ne delajo težav. Tudi idej za zgodbe jim običajno ne manjka. Težave pa imajo s pripovedovanjem zgodb – najbrž zato, ker premalo berejo in ustvarjajo z jezikom. Ko se na uvodnem predavanju pozanimam, če so že kdaj napisali kratko zgodbo, pesem, igro, besedilo skladbe in podobno, nikoli ne slišim pritrdilnega odgovora.

Njihove novinarske zgodbe so zato bolj podobne seminarskim nalogam, saj prispevke začenjajo z definicijami, opredelitvijo teme – namesto bistva ali zanimivega uvoda. Če karirikam – ob pristanku letalonosilke v Koprskem zalivu bi nekateri študenti novinarstva v uvod napisali, kaj je letalonosilka, kako velika je, koliko letal prenaša, da je del Natove flote, kje je Koprski zaliv … To pa ne sodi v uvod. Številni šele na koncu prve tretjine prispevka uporabijo informacije, ki bi zares morale biti v uvodu.
Skratka, manjka jim dramaturgije: veščine, kako začeti, pripovedovati, premetavati in graditi zgodbe. To bi lahko pridobili edino s prebiranjem dobro napisanih besedil, poslušanjem odlično strukturiranih podkastov ter gledanjem nagrajenih filmov in dokumentarcev.

Večina študentov novinarstva dokaj slabo pozna medijsko ponudbo v Sloveniji – kakšne teme, žanri in način pisanja so primerni za določene me-

dije. Nimam občutka, da bi študenti pogosto zelo pozorno prelistali Delo ali Mladino, klikali po internetnih izdajah … Največ težav imajo namreč z mojim navodilom, naj vsak pove, za kakšne vrste ali kateri medij bi svojo zgodbo pripravil. Ne vedo, kakšne so ponavadi dolžine, kakšen jezik uporablja določen medij, katere rubrike so krajše, katere daljše. S takšnim pristopom bodo na bodoče urednike naredili zelo slab vtis.

Zelo očitno študenti niso vajeni večkrat popravljati in izboljševati svojega izdelka. Oddajo kar prvi poskus.

Manica Janežič Ambrožič poudarja, da moraš kot novinar ali urednik razmišljati, komu boš sploh dal besedo in koliko. / Foto: Arhiv RTV

Manica Janežič Ambrožič, novinarka in voditeljica Dnevnika ter zunanja (so)izvajalka predmeta Televizijski praktikum na FDV

Sama sem študirala novinarstvo in francoščino, dvosmerni študij se mi je zdel dobra ideja. Veliko smo razpravljali v dveh različnih skupinah. Humanistična izobrazba je zelo pomembna. Zdi se mi, da je znanje danes absolutno podcenjeno. Ni več vrednota, kakršna bi morala biti. Pomembno se mi zdi, da novinar pozna vsaj dve različni področji; novinarstvo bi bilo pametno povezati z zgodovino, pravom, ekonomijo … Verjamem, da je prihodnost študija novinarstva v tem, da imajo študenti možnost obiskovati predavanja na drugih fakultetah. Iz leta v leto tako poslušam študente novinarstva, ki govorijo, da je ta študij povsem brez zveze. Ampak – kaj jih ovira pri iskanju informacij na drugih področjih? Priti do diplome, do magisterija pomeni neko vztrajnost, pridnost, temeljitost, kar so v novinarstvu vendarle pomembne lastnosti. Preprosto se zgodi, da moraš kakšno nalogo, ki ti je morda neprijetna, duhomorna, opraviti kljub temu, da ti ne leži. Moraš pridobivati tudi znanja, ki so ti morda tuja, te ne zanimajo toliko. Na tem področju potrebujemo izobražene ljudi, je pa res, da obstajajo, tudi v Sloveniji, vrhunski novinarji brez univerzitetne diplome, ki zaradi tega niso prav nič slabši, celo izvrstne stvari pišejo.

So tudi kolegi, ki ne razmišljajo o povsem osnovnih postulatih novinarstva, kako prispevajo k javni razpravi, kaj ji odvzemajo in kako jo spremijajo. Kot novinar tudi skozi teorijo, z védenjem o razvoju demokracije in vlogi medijev v družbi, dobiš občutek za odgovornost, ki jo nosiš vsakič, ko stopiš pred kamero ali objaviš besedilo. Tega ne dobiš skozi prakso. Zgolj praksa, talent za javno nastopanje ali spretnost pisanja niso dovolj. Čeprav je včasih za kakšno prenagljeno odločitev kriva tudi naglica, so novinarska in uredniška odgovornost ter razmislek o tem izjemni pomembni.

Svet se vrti vse hitreje, informacije morajo čim prej do javnosti, res pa je, da kritični gledalci, poslušalci in bralci prepoznajo vloženo resno in sistematično delo novinarjev. Kritična javnost opazi vse; tisti, ki jim je tema blizu, bodo takoj opazili, če ni vsebine, pa naj bo prispevek še tako šmensi, všečen, gledljiv. Tudi na televiziji se poglobljena raziskava in poznavanje vsebine zmeraj izkažeta v dobrem delu pred kamero, pa čeprav je to bolj okorno. Ob dobri vsebini lahko gledalci manj izrazito delo pred kamero novinarju oprostijo, če le nagovarja.

Gledalci, bralci, poslušalci danes opazijo vse. V novinarstvu je treba pri vsem, česar se lotiš, zasledovati perfekcionizem.

Novinarska etika je izjemno pomembna. Vsako leto se najde skupina ali dve, ki želi narediti prispevek o legalizaciji marihuane in potem naredijo propagandni prispevek, zakaj jo legalizirati. Vsako leto me vrže – ljudje božji, pri 28 boste že drugače razmišljali, pri 35, ko boste imeli prvega otroka v šoli, boste želeli, da bi se to nekoliko omejilo. Želim, da študent v tretjem letniku razume, da ne govori na pamet, preveri vse strani, odgovori na ključna vprašanja. Kot novinar ali urednik moraš razmišljati, komu boš sploh dal besedo in koliko. V vsaki generaciji je nekaj res bistrih in razmišljujočih posameznikov, ko jih ne bo več, si ne bom več želela pred študente. Kdor se podaja na novinarsko pot, se mora zavedati, da to pomeni način življenja; bolj kot si lahko predstavljate. Kot novinar nisi nikoli povsem prost ali izklopljen. Tega se nekateri ne zavedajo povsem. Gledalci, bralci, poslušalci danes opazijo vse. V novinarstvu je treba pri vsem, česar se lotiš, zasledovati perfekcionizem.**X**

Rastko Močnik, sociolog

»Današnje generacije so žrtve ustanove«

Nina Korošec

Rastko Močnik univerzo spremlja domala celo odraslo življenje, od študentskih uporov leta 1968, ko je bil še sam študent. Na Filozofski fakulteti v Ljubljani je 40 let poučeval sociologijo kulture, pred tem je bil tudi novinar. Njegovo raziskovalno delo obsega teorijo ideologije, analizo diskurzov, teoretsko psihoanalizo, epistemologijo, semiotiko. V vsak odgovor se tako vživi, da naredi še tri odvode od teme – po slabe pol ure se v krohotu vrne: *»Bom povedal tako, da boste lahko zapisali.«* Opombe pod črto ne bi bile odveč – inovacijo je predlagal sam. Lumpenproletarski cinik, nikakor ne zatežene vrste, pravi, da je zmerom mislil, da bo na stara leta patriarh. A ima rad otroke, njegovi so stari med 17 in 40 let. Najmlajši ga menda drži v kondiciji v vseh možnih ozirih.

Nekje na četrtini pogovora se pridruži še magistrski študent sociologije, ki je na govorilne ure prišel v zvezi s psihoanalitičnim vprašanjem. Gaber Aleš, član gibanja *Mi smo univerza*, ki je leta 2011 organiziralo dvomesečno zasedbo ljubljanske Filozofske fakultete, *nosilec memorije*, eden od zadnjih predstavnikov zasedbe, ki bo počasi prav tako zapustil izobraževalni sistem. Rastko Močnik, takrat še redni profesor, jih je podpiral in bil po zasedbi pobudnik knjige Kaj po univerzi, v kateri avtorska skupina ugotavlja, da je današnja univerza funkcionalna zgolj za reprodukcijo obstoječega stanja in kapitalističnih ideologij.

Predavatelje Fakultete za družbene vede smo v minulih tednih spraševali, kaj mislijo o današnjih domnevno ignorantskih študentih. Nekateri so imeli veliko povedati, spet drugi so le zamahnili z roko, češ, saj je bilo zmeraj tako, da se je ob malodušni večini zmeraj trudila manjšina. Kako se vi spominjate 60., 70., 80. let – je bilo res zmeraj tako?

To je vsakdanja modrost, ki je sestavljena iz stereotipa in predsodkov. Nekateri ljudje, v tem primeru študentke in študenti, imajo pač željo po neposrednem delovanju, nekateri so bolj zgovorni, drugi manj. Ljudje so različni in na prvi vtis ni mogoče soditi.

Pomembno pa je, da so se okoliščine študija korenito spremenile. Doživel sem razvoj univerz na Slovenskem med letoma 1963, ko sem se vpisal na študij, in 2014, ko sem se upokojil. Od približno sredine devetdesetih se je univerzitetna ustanova temeljito preobrazila. Moja ocena je, da se spreminja v strokovno šolo, ki služi kratkoročnim potrebam. V bistvu tudi izraz strokovna šola ni korekten, ker so te včasih usposabljale ljudi za celo življenje.

Univerze v Jugoslaviji so bile v šestdesetih letih zelo kakovostne, boljše kot večina evropskih. To smo lahko videli prek sodelovanja s študenti in študentkami univerz drugod po Jugoslaviji. Splošno ideološko ozračje je bilo v tistem času seveda drugačno. Takrat je bila vladajoča ideologija, vsaj v akademskih krogih – upor. To je bilo tudi obdobje uspešnih antikolonialnih revolucij in razpadov imperijev, hkrati pa višek ameriškega kapitalističnega ciklusa. Na Zahodu, vsaj v Evropi, je vladala država blaginje, v socializmu je bilo še bolje, demokratično, kot danes ni.

Skratka, takrat je bilo študentsko gibanje močno, študentke in študenti ljubljanske univerze smo imeli svoje glasilo – *Tribuno*, ki je bila takrat tednik in pomemben politični dejavnik v Sloveniji, deloma tudi Jugoslaviji. V Zagrebu so imeli *Studentski list*, v Beogradu *Student* … V družbi, ki je izšla iz revolucije sta bila upor in kritičnost vrednoti. Če ste se upirali, ste imeli zmeraj prednost pred tistimi, ki so branili status quo. Univerza je bila takrat razmeroma razsvetljena ustanova.

V poznih sedemdesetih in osemdesetih je založništvo v Jugoslaviji eksplodiralo. V srbohrvaščino smo dobili prevedena vsa pomembna in klasična besedila najrazličnejših akademskih tradicij. V drugi polovici osemdesetih se je to že začelo zapirati. Zanesljivo lahko ugotovimo, da je bila univerza sredi devetdesetih že okostenela, nesposobna, da bi vpijala sodobne, takrat pomembne miselne, teoretske tokove, kaj šele, da bi jih proizvajala.

Univerza sicer nikoli ni bila preveč inovativna, je namreč srednjeveška institucija in ima statuse ter neenakost že v zasnovi. To, da starci vladajo mladini. Je bila pa v srednjem veku pomembna, ker preden so vas poslali na grmado, ste imeli še nekaj možnosti debatirati na univerzi. Sicer elitistična institucija z latinščino – jezikom, ki ga poleg cerkve, univerze in nekaterih pravnikov ni govoril nihče drug – je bila v tistem času razmeroma napredna ustanova, liberalna. Danes pa je konservativna, hierarhična, gerontokratska institucija, vse, kar hočete o njej slabega povedati.

Stejejo le objave v angleškem jeziku. Ta položaj je imela slovenščina v 19. stoletju.

Pod udarom proizvajati ljudi za trg dela, kot enega od ciljev eksplicitno navaja Zakon o visokem šolstvu – *»hitro vključevanje na trg delovne sile«*.

To je ideologija, zahteva kapitala, da bi ljudi, ki pridejo z univerze, lahko takoj zaposlili in seveda izkoriščali. Kapitalizem je svetovni sistem, ki proizvaja neenakosti med regijami. Če kapitalizirate univerzo v Veliki Britaniji, Franciji, Nemčiji ali Ameriki, torej centru sistema, kjer je bila od nekdaj instrumentalizirana, je nekaj drugega, kot če se to dogaja na periferiji, kar smo mi danes. Zato je pri nas zadnjih deset, petnajst let prisotna stalna težnja po zmanjševanju znanja, ki ga daje univerza, to znanje je vedno bolj prakticistično, pragmatično in vam ne omogoča vseživljenjske usposobljenosti. Temu lepo rečejo vseživljenjsko učenje, ampak to pomeni, da se boste morali vračati usposabljat. To sodi k sistemskemu in sistematičnemu zbijanju nivoja znanja na periferiji in se kaže denimo v tem, da štejejo le objave v angleškem jeziku, kar pomeni, da se ustvarja nek družbeni sloj; akademski, intelektualni, ki se ukvarja s kognitivnimi dejavnostmi, a govori drug jezik kot ljudje, ki ga preživljajo s plačevanjem davkov – ti govorijo slovensko. Vračamo se za sto, dvesto let nazaj, ta položaj je imela slovenščina v 19. stoletju, v času Bleiweisa, Prešerna in Čopa. V tistem času je bila slovenščina pretežno jezik kmetov, že meščanstvo je govorilo nemško.

Prodekanja za dodiplomski in magistrski študij FDV na primer pravi, da skrb, da smo zaposleni, pač ne sme biti na plečih univerze, saj ta ni socialna institucija, temveč nas mora opremiti, da bomo znali delati v večno spremenljivem svetu. Ampak – se ne približuje tudi to ideološki floskuli »biti pripravljeni na izzivov polno kariero pot«?

Več je brezposelnih mladih, bolj delajo kariere. Besedi *kariera* in *ambicioznost* sta imeli nekoč v slovenščini slabšalen pomen, ker kariero so delali karieristi. Ambicioznost pomeni uspeti v okoliščinah, ki so dane. Če hočete uspeti, ste a priori konformist in oportunist. To sta pa negativni oznaki. Včasih smo imeli namesto individualnega uspeha za vrednoto kolektivno spreminjanje slabega sveta. Svet je zmeraj lahko boljši, zlasti študentke in študenti bi ga morali torej dojemati kot slabega. Nekoč smo imeli predstavo o nečem boljšem. Če spreminjate svet, veliko tvegate, večja verjetnost je, da vas bo svet premagal in ne boste napredovali in naredili kariere, kot da boste svet dejansko spremenili. A včasih je bil ta projekt samoumeven. Ker delati kariero ni bilo človeka vredno početje. Ni kreativno. Ideologija nekoč je bila vsaj napredna, današnja pa je nazadnjaška.

Danes poznamo blagovni fetišizem in konkurenčni boj. Saj lahko vsak dan v časopisu preberete, da morate biti bolj konkurenčni, kar pomeni sesuti zdravstvo, šolstvo in pokojnine ter biti reven in prekarno zaposlen ali brezposeln. Kariera pomeni prispevati k reprodukciji obstoječega stanja.

Kariera torej ne pomeni nič drugega kot zgolj biti prilagodljiv?
Oportunističen, prilagodljiv, ampak pazite – pomeni tudi boj vseh proti vsem.
Beseda karierist ima v vsakem primeru negativen pomen, a šola je na svetu zato, da disciplinira ljudi v vladajočo ideologijo. Rečejo – bodite prilagodljivi. Še pogosteje – bodite fleksibilni – ker je to tujka, ki ji lahko nadenejo nek pozitivnejši prizvok. Fleksibilen je človek, ki zna ustrezno odgovoriti na vse spreminjajoče se situacije, ki niso predvidljive, kar se danes pojmuje kot pozitivno, v resnici pa pomeni biti oportunist, konformist, se prilagajati in ne niti poskušati spreminjati sveta. To je tipična ideologija ljudi, ki bodo oziroma so že zatirani.
Skratka, študentke in študenti so že v podrejeni situaciji, pod nekim gospostvom. Pred tem so bili v srednji šoli, ki je zmerom bolj teroristična. Ko smo bili mi v srednji šoli, nam na pamet ni padlo, da bi se borili za ocene. Niso bile pogoj za sprejem na univerzo. Mi smo bili v konfliktu z enim od profesorjev, ki ga lahko za nazaj vidim kot zelo simpatično osebo; takrat je rekel – ne bom se šel z vami konflikta, temveč bom vsakemu dal oceno nižje, kot jo zasluži. Mi smo rekli – ko te jebe, v redu, *deal* – in smo ga ignorirali, on pa nas. Imeli smo slabše ocene, a to ni vplivalo na naše usode. Danes pa vpliva. Kar je svinjarija. Niso vsi ljudje narejeni po tirnicah lova na ocene, ki jih postavlja šola. Pa to nič ne pove o njihovi inteligenci, nasprotno, ljudje, ki so kreativni, zmerom iztirijo.

Včasih je bil projekt spreminjanja sveta samoumeven. Ker delati kariero ni bilo človeka vredno početje. Ni kreativno.

Foto: Fakultet za medije i komunikacije, Beograd

Če nas danes šola vpeljuje v prevladujočo ideologijo in če je bila v 60., 70. letih vsesplošna vrednota upor, je takrat vas že šola napeljevala k uporu?
Družba takrat je bila zelo postrevolucionarna, izšla je iz upora, radikalne spremembe. Naš projekt v socializmu je bil rešiti človeštvo. Danes pa je vladajoča ideologija ta provincionalna mentaliteta, kako se komu prikupiti … nekim bruseljskim birokratom – zdaj bomo Porošenka, ki sodeluje z neonaciji, sprejemali kot državnega gosta. Takrat so hodili k nam ljudje, kot so Nehru Naser, Gandhijev naslednik, ki je premagal britanski imperij v Indiji. Che Guevara je bil tukaj, Vietnam je bila naša prijateljska država, ki je premagala največji imperij tistega časa, Združene države. Skratka, čisto drugače je bilo. Univerza je bila sicer zelo konservativna, a ob študentskih uporih takrat je bila zmožna dialoga s študentskim gibanjem.
Filozofska fakulteta ob zasedbi 2011 intelektualno ni bila zmožna dialoga s študentkami in študenti, ki so jo zasedli. Vodstvo ni razumelo, zakaj so nezadovoljni, ko je pa vse tako fino. Pazite – ko smo bili mi v študentskem gibanju, smo bili arogantni, nesramni, mislili smo, da smo požrli vso modrost sveta. Bili smo neprijetni sogovorniki. Naši sogovorniki na nasprotni strani so vedeli več kot mi, a vendarle smo imeli dialog, čeprav smo bili agresivni. Leta 2011 so bili študenti in študentke izjemno potrpežljivi, ljubeznivi, na svoje učitelje so delovali pedagoško. Ampak profesorji jih niso razumeli – kaj zdaj ti tu hočejo boljši študijski proces, ko so programi enkrat blagoslovljeni *(rahlo histeričen smeh)*, se vendar ne smejo več spreminjati. Frapantno je bilo, zato smo napisali knjigo *Kaj po univerzi*. Bil sem pobudnik knjige, ker me je šokiralo, da je univerza na študentski upor reagirala tako, da je naročila varnostnikom, naj fakulteto ob desetih zaprejo, da ne bodo mogli hoditi noter in ven. Takšne nizke udarce je imela. Ampak varnostniki so bili na strani študentov.

Ker varnostniki in čistilke na fakultetah delajo prek agencij za zaposlovanje.
In ena od zahtev zasedbe je bila, da se to neha. Skratka, imeli smo razredni konflikt. Po 40 letih lahko z gotovostjo trdim, da je ustanova, na kateri sem delal večino življenja, zdaj slabša kot takrat, ko so drugi mene učili.

Čeprav so bile vaše predavalnice navadno polne, tudi študentov z drugih fakultet, je večina vaših študentov zadnja leta, ko ste še poučevali, vašo profesorsko figuro označevala za monologno. Hkrati vi pišete o »ignorantski indiferentnosti tihe večine«. Razložite.
Od bolonje naprej sem imel zelo nesrečno profesorsko življenje. Moj princip je, da se predavanja ne smejo ponavljati. Učitelji, ki sem jih sam poslušal, so predavali tisto, kar so sami raziskovali. Dušan Pirjevec je bil najboljši predavatelj, kar sem jih slišal, pa sem slišal tudi Derridaja pa Lacana, skratka tiste, ki so bili takrat špica. Pirjevec je predaval tisto, kar je delal. Bolonja je uvedla učne načrte predmetov in obvezno literaturo, ki mora biti v omejenem obsegu.
Takrat se je vse spremenilo. Študentke in študenti zahtevajo, da se držimo predpisane literature. Ne morejo si privoščiti, da bi dodali še eno knjigo. V prvih letih bolonjske reforme so se študenti in študentke še upirali: *»Nobene knjige ne moremo prebrati do konca, nimamo časa.«* Drugi sedanji teror nad študentkami in študenti je, da morajo delati, da lahko študirajo. Kar pomeni, da ni tistega specifičnega študentskega življenja, ki je del študijskega procesa. Primer: na prvem predavanju diskurzivne analize sem rekel: *»Diskurz je le ena vrsta simbolne formacije, verbalna, obstajajo pa tudi druge, kot so vizualne komunikacije.«* O tem je prvi delal teorijo Erwin Panofsky. Vsi so me gledali, ker še niso slišali zanj. Po naključju očitno ni bilo med njimi nobenega umetnostnega zgodovinarja. Povedal sem, kdo je Panofsky, ikonologija in tako naprej, nakar sem začel razmišljati, zakaj sem takrat, ko sem bil toliko star kot oni, vedel, kdo je Panofsky. Ker smo se študenti in študentke raznih fakultet in oddelkov družili po gostilnah in sem to izvedel od ljudi z drugih smeri.

Če pa delate in se potem morate piflati, ne morete imeti tega študentskega življenja. Ko verbalizirate snov, ki se jo učite; torej če morate nekomu, ki žargona ne obvlada, razložiti, kaj je diskurzivna analiza ali ikonologija, povedati neko specialno znanje po človeško, je to veliko bolj kreativno in produktivno, kot če imate na izpitu vprašanje o eni od diskurzivnih teorij. Na izpitu reproducirate znotraj pričakovanega žargona.
Skratka, nisem mogel predavati tega, kar bi hotel, temveč naj bi reproduciral šolsko učenost. Nisem razočaran nad današnjimi generacijami, razumem jih. Žrtve ustanove so, literature, ki jo berejo. A problem je nastal na izpitu, ker niso razumeli. Zmeraj sem bil v dilemi, ali naj jih spuščam ali ne. Potem sem rekel – ne, dobili bodo diplome, ki potrjujejo, da so izobraženi na nivoju. Čeprav niso.

Torej ste na izpitih študente pometali, če se vam je zdelo, da ne vedo dovolj?
Zelo slabe uspehe sem imel. In sem jim tudi pisal, zelo pogosto sem naredil analizo napak. Mehanično so prepisovali neke mehanične, površne zapiske, ki jih niso sami naredili in jih niso razumeli. Velikokrat je bil napačen odgovor zato, ker so narobe prebrali in potem narobe zapisali. Saj so bili zabavni primeri, ker … Se spremeni ena črka, pa da drugo besedo. Zmerom sem dal na izpit *Uvod v delo Marcela Maussa*, v katerem Levi-Strauss v knjigi *Esej o daru in drugi spisi* zelo dobro povzame problem družboslovja – na izpitu so pa pisali, da ima antropologija opraviti s fizičnimi, biološkimi stvarmi, pa tudi družbenimi *(pridušen smeh)*. Pisali so o tistem, kar Levi-Strauss piše, ko šele čisti področja, na katerih bo postavljal teorijo, periferne zadeve. Ali *Engelsovo pismu Mehringu* o tem, da je ideologija napačna zavest. Potem pa pove, zakaj, a so še pred tem nehali brati in interpretirali ravno to napačno rabo pojma ideologija kot pravilno.

Bilo mi je pod častjo, da bi jih kontroliral na izpitu, če prepisujejo. To se mi je zdelo zanikrno. Izpit ne bi smel biti vaja iz spominjanja. Veliko jih je padlo zaradi slabih zapiskov in opozarjal sem, naj jih ne uporabljajo – sami preberite in naredite povzetke, prihajajte na predavanja. A problem predavanj je, da ne bi smela biti reprodukcija, temveč razlaga literature – tisto, čemur se je nekoč reklo komentar; ko poveš logiko teksta, zakaj avtor tako argumentira, kako pride do tez; ali kombinacija različnih tekstov, ki naj bi jih študentke in študenti prebrali. Za kar seveda nimajo časa in prihajajo nepripravljeni. Potem sem zbil nivo in bil zadnja leta zelo nesrečen.

Magistrski študij je zdaj osnovna oblika študija, hkrati pa so časovno omejili doktorskega. Kar pomeni, da doktorat ne more več biti resno raziskovanje. Vsaj ne v naših okoliščinah, kjer je manko časa nemogoče nadomestiti z denarjem.

Ste klonili?
Da. Pa je bilo še zmerom slabo. Zelo vesel sem bil, ko sem zapustil tole ustanovo, ker je bilo grozno, nobenega učinka. Učni uspeh mojih študentk in študentov je bil nikakršen. Padlo je 60, 70 odstotkov letnika. Saj počasi so se naučili …

Ni res, da sem bil monologičen. Okoliščine niso bile primerne, sem pa rekel – oni bodo diplomirali, potem pa šli k Janši in tam kot strokovnjaki govorili gluposti. Z žigom univerze. To je bil moj ekstremen strah *(krohot)*. Zato sem bil tako hudoben profesor!

Če se današnji študenti pritožujemo, da nimamo časa brati knjig, nam pogosto odgovorijo, češ, kdo vas pa ovira, da si sami ne vzamete tega časa. S kakšno pravico?
Rastko: To je institucionalna hipokrizija. Pomeni, da se institucija ne drži lastnih pravil. V resnici se jih ne more, ker če bi bil osip na programu 80-odstoten, čez dve leti ne bi bilo več nikogar, ki bi se vpisal nanj in bi ga morali ukiniti.
Učitelji in učiteljice, ki vam to govorijo, sodelujejo v sistemu, ki vam to preprečuje. Če bi bili pošteni, ne bi spoštovali učnega načrta. Potem tvegajo, da bodo izgubili akreditacijo – kar ne bodo. (**Gaber:** Ker je niso še nikoli.) Mislijo, da bodo. Jaz sem o tem razmišljal drugače. Če študentka ali študent ne naredita izpita, pomeni, da bosta prišla znova. Kar pomeni, da bom imel več dela, a sem si rekel, da sem dolžan opravljati več dela, če ne vedo. Vsaka palica ima dva konca.

Gaber: Osnovno razmerje vednosti je, da nekdo ve, nekdo pa ne. Tisti, ki vstopa v skupnost teh, ki vedo, mora prestati njihov preizkus. To elementarno razmerje se ruši. Začelo se bo dogajati, da ne bo več kriterijev ocenjevanja, pravzaprav smo na področju družboslovja in humanistike že tukaj. Si lahko predstavljamo, da študent na medicini kar tako naredi izpit? *(Rastkov krohot)* Naenkrat vsi razumemo, da ocenjevanje mora biti rigorozno in da ne more biti stvar interpretacije, češ, jaz mislim tako, vi tako, profesor malo drugače.
Tukaj je na delu še neka čudna spodobnost; ni primerno, če se dva profesorja pogovarjata, kaj njuni študenti ne znajo. Morda je to, da se na programu odkrito ne pogovorijo in ne zedinijo o tem, kaj je treba pri določenem predmetu temeljito naštudirati, poglavitna zavora.

Tudi FDV sedaj prehaja na 3 + 2 študij. Kaj to reduciranje poti do diplome pomeni za študij, predvsem družboslovja in humanistike?
Rastko: Moj prvi afekt ob prehodu FF na 3 + 2 je bil, da bo dodiplomski študij devalviran, študijski proces manj kakovosten. Ker je bila cela institucija, ki se le stežka prilagaja, v osnovi zastavljena za štiriletni dodiplomski študij. Tako gre večina še na magisterij. Predvidevam, da bodo prej ko slej ustanovili nekakšen superdoktorat, kar imajo v Franciji že ves čas. Magistrski je zdaj osnovna oblika študija, hkrati pa so časovno omejili doktorskega. Kar pomeni, da doktorat ne more več biti resno raziskovanje. Vsaj ne v naših okoliščinah, kjer primanjkljaja časa ni mogoče nadomestiti z denarjem, da bi tako opravili več poskusov ali šli v več arhivov, ven iz Slovenije. To je periferizacija. Postajamo intelektualna provinca. Če se bo našel kdo pameten, bo postavil novo institucijo višje nad doktorski študij, ki bo a priori raziskovalna. Če ne, bomo pa dobavljali delovno silo za raziskovalne ustanove v središču sistema, kjer imajo več denarja in institucionalno moč.

Gaber: Slišal sem zgodbo, da je bila bolonja vsiljena. Da je senat FF menda imel priložnost se izreči o bolonji, pa se niso hoteli. Med akademiki je veliko sprenevedanja.

Rastko: Zato so pa postali akademiki. Gre za selekcijo. Univerza traja 800 let in ima od nekdaj izjemno nezdrav način kadrovske reprodukcije. Zmeraj so tisti, ki so bili notri, izbirali, kdo se lahko pridruži. Zmeraj je dajala zavetje, materialne privilegije in podobno. To je koruptiven sistem – vendar je vse do pred desetimi, dvajsetimi leti nekako deloval.
Ko sem bil asistent in sem gledal to kadrovsko politiko fakultete, bi za vsakega, ki so ga nastavili, lahko predlagal nekoga boljšega. Danes pa je to celo tretja, četrta liga. Jih je veliko boljših. Tisto, za kar smo včasih mislili, da je *horor*, je bilo še dobro.

Pišete, da humanistika izginja kot izginja človek, ki naj bi ga preučevala. Pa ni humanizem jedro univerze?
Po sedanjih kriterijih je težko govoriti o jedru, ker humanistika in družboslovje postajata zmerom bolj ideološka, v službi obstoječega sistema. Znanost je v službi profitnega podjetništva. Hudič je, ker kapitalizem zahteva permanentno tehnološko revolucijo. V družboslovju že nekaj časa nastopamo kot dostavljavci gradiva, podatkov, iz katerih gospodje v centru delajo veliko teorije. Koliko je na seznamih študijske literature domačih avtorjev, koliko pa centralnih, evropskih, kot so Ulrich Beck, Anthony Giddens? Naši le ponavljajo njihovo vero ali dobavljajo material, iz katerega bodo drugi delali konstrukcije. Vedno manj teorije je.

Če današnje študentske generacije pojmujemo teorijo kot neuporabno, saj se bomo tako ali tako morali celo življenje sproti izobraževati in prilagajati – zakaj se jo sploh učiti?
To so pa že stari Grki vedeli. Ker boste bolj srečni. Zaposliti se morate tam, kjer je možnost. Če boste poznali teorijo, boste veliko hitreje osvojili spretnosti, ki jih bodo zahtevali. Veliko bolje boste psihološko prenesli maltretiranje in poniževanje, ki ga boste deležni na delovnem mestu, ker boste z distanco lahko rekli – to je kapitalizem, tako se dela. Lahko se boste umaknili in z antropološkega stališča opazovali, kako deluje organizacija, kjer so podrejeni brez besede. Lahko boste celo organizirali sindikat ali drugačne vrste odpor proti zlorabljanju. Spet boste potrebovali teorijo, ker boste morali še koga prepričati, da se vam pridruži. To niti ni teorija, argumentacija je tehnika, ampak se jo je prav tako treba naučiti.**X**

Foto: Nataša Raduka

*Intervju se nadaljuje z razlago izrivanja med FF in FDV, absurdnostjo študentskih anket in teženj po obvezni prisotnosti, problematiziranjem propadanja javnega visokega šolstva ter problematiko javne RTV.

Teflonski mediji, teflonski politiki

Martin Mittendorfer

6. oktobra je v ZRC SAZU potekala okrogla miza Dialogov. Komentatorji so razpravljali o tem, kakšna je vloga medijev pri vzpostavitvi in ohranjanju Boruta Pahorja kot najbolj priljubljenega politika v državi.
Pogosto poslušamo in beremo, kako pokvarjeni in lažnivi so politiki. Mediji naj bi njihove izjave preverjali in kot psi čuvaji o njih skrbno poročali. *»Neodvisnost medijev v odnosu do politike je eden od najtrdovratnejših novinarskih mitov,«* je na okrogli mizi izpostavila **Sandra Bašić Hrvatin**, komunikologinja in medijska strokovnjakinja. *»Novinarskih mitologij ni mogoče razrahljati v novinarskem polju,«* je zapisala že v Dialogih, reviji za kulturo in družbo. Poudarila je še, da je novinarstvo edini poklic, nezmožen kakršnekoli samorefleksije. **Boris Vezjak**, urednik Dialogov in avtor bloga *In Media Res* (kritika medijskih praks), je povedal, da *»politiko krivično pojmujemo kot resničnostni šov, s čimer se spregleda strukturno bistvo. Tako okrivimo predvsem politike, izvzamemo pa udeležbo medijev, četudi so ravno ti glavni promotorji tovrstne resničnostne percepcije.«* Da bi razumeli politiko, moramo torej najprej razumeti medije in obratno.

Jure Trampuš, novinar Mladine, je povedal, da sta pri tem pomembna dva fenomena. Prvi je mediatizacija družbe in politike, drugi pa prevlada tržnih zakonitosti v medijskem svetu. *»Večina medijev ne igra več vloge psov čuvajev, pač pa svoj vpliv razumejo predvsem skozi optiko priljubljenosti, gledanosti, poslušanosti, klikabilnosti ipd.«* Politika in politiki tako funkcionirajo kot blagovne znamke, a kot je Trampuš povedal na okrogli mizi, je Borut Pahor *»edina prava politična blagovna znamka pri nas. Pahor je teflonski politik.«*

»S tem, da je prispeval k popolni banalizaciji politike in lastne politične funkcije, je dosegel, da njega in položaja predsednika republike nihče več ne jemlje resno.«

Politika, izropana vse političnosti

Sandra Bašić Hrvatin je razložila, da teflonski politiki nastajajo, ker imamo teflonske medije. V Dialogih je zapisala, da *»poročanje o politiki temelji na personalizaciji, senzacionalnem poročanju in tabloidizaciji«*. Tipičen primer tržno naravnanega novinarstva je po njenem Donald Trump. *»On je zlata krava. Odpre usta in že se začnejo valiti novinarski prispevki,«* je povedala na okrogli mizi. Podobno je tudi Borut Pahor *»v enem svojih nastopov, o katerem mediji niso poročali, javno povedal, da je njegova politika v bistvu popularni populizem«*. Biti priljubljen zaradi priljubljenosti same. Dodala je, da bi ga preminuli francoski sociolog Pierre Bourdieu označil za »omnibus« politika, torej politika za vse ljudi.

Deja Crnović, novinarka, ki v doktorski nalogi obravnava performativnost spola, je izpostavila, da se »mainstream« mediji v želji po čim večjem občinstvu *»ogrevajo za omnibusne teme, ki ne načenjajo tematik, ki bi kogarkoli šokirale, temveč teme, okrog katerih se vsi strinjajo, ki ne razdvajajo ljudi in se vsem zdijo zanimive, vendar tako, da se ne dotaknejo ničesar pomembnega«*.

Če povzamemo razpravo, politika torej sama po sebi ni šov zaradi tega, ker bi to bilo v interesu »vladajoče elite«. Šov postane šele zaradi specifičnega načina, ki ga večina medijev uporablja za predstavljanje politike državljanom. Politik prek medijske reprezentacije postane »zvezdnik«, politika pa »psevdopolitika«, kar pomeni, da je izropana vse političnosti.

Kako veliko občinstvo so mediji privabili s prikazovanjem podob politika, ki *»se znoji ob moškem delu«*, je slikovito ponazoril **Zoran Medved**, novinar in urednik oddaj na Televiziji Slovenija in Televiziji Maribor. Zaradi oddaljenosti prizorišč in načrtovanih drugih dogodkov so na Televiziji Maribor skoraj zamudili Pahorjevo košnjo sena na neki domačiji v Halozah: *»Ne vprašajte, koliko živčnih klicev urednic dnevno-informativnih oddaj sem tisti dan dobil – 'Mi moramo bit' tam zraven, moramo videt', kaj se dogaja in tako dalje in tako naprej …' – in takrat sem se jaz po Pahorjevo spraševal 'what's on?', zakaj pa?«*

Odigrane podobe

Kako torej razložiti Pahorjevo opravljanje vseh mogočih fizičnih del? Trampuševa teza je, da je Pahor na zadnjih predsedniških volitvah zmagal, ker so novinarji pozabili, kdo je: *»Kot vemo, je bil Borut Pahor eden od najmanj priljubljenih predsednikov vlade.«* Ob začetku predvolilne kampanje »SKUPAJ – spodbujajmo drug drugega«, v sklopu katere se je poskusno vživel v več kot štirideset različnih poklicev, medijev ni več zanimala vsebina njegovega dela, ampak njegova podoba delavca.

Boris Vezjak je zapisal, da se je Pahor prek fizičnega dela hotel približati od politike odtujeni molčeči večini in si pridobiti zaupanje teh ljudi. A to je lahko storil le tako, da se je, kot je razložila Deja Crnović, *»s prevzemanjem uprizarjanja delavske moškosti distanciral od svoje pretekle politične persone, ki je bila del politične elite«*.

Njegova medijska podoba *»ni pot redukcije in opuščanja določenih vlog, temveč njihovega kopičenja«*, je še dodal Vezjak. Vsaka podoba, ki jo lahko odigra, mu omogoča še eno medijsko pojavo. Ob vsaki priložnosti igra tisto vlogo, za katero pričakuje, da bo ustrezala sogovorcem in občinstvu, ki jih v tistem trenutku nagovarja.

»S tem, da je prispeval k popolni banalizaciji politike in lastne politične funkcije, je dosegel, da njega in položaja predsednika republike nihče več ne jemlje resno.«

Banalizacija in popularizacija

Tadej Troha z ZRC SAZU meni, da je Pahor v Sloveniji uveljavil nove kriterije in nov tip racionalnosti volivcev. *»Za uspeh zadošča le eno: ohraniti se kot možna volilna izbira, ne da bi za to ponudil kakršenkoli argument. Ustvariti situacijo, v kateri me ljudstvo vsem mojim napakam navkljub sprva tolerira, nato pa me prav zaradi istih napak, ker brez njih ne obstajam, tudi izvoli.«* Troha je razložil še, kako je Pahor depolitiziral funkcijo predsednika republike tako, da se je prikazoval kot slehernik. Izvoljen je bil, ker se je kazal kot eden od volivcev. *»S tem, da je prispeval k popolni banalizaciji politike in lastne politične funkcije, je dosegel, da njega in položaja predsednika republike nihče več ne jemlje resno.«* Niso torej problematični selfiji na celjskem gradu, sodelovanje na maratonih in pitje energijskih pijač – banalno je to, da imajo tovrstne poteze v medijih enako, če ne celo večjo pojavnost od državniške, je razložil Jure Trampuš.

Rešitev tovrstnega paradoksalnega odnosa medijev v razmerju do politike je po mnenju Tadeja Trohe enostavna – volilne kampanje, ki temeljijo na popularizaciji in personalizaciji politikov, moramo novinarji ignorirati ter jim ne namenjati toliko prostora v poročanju. Kar pa novinarji kot posamezniki težko počno ob vseh mogočih pritiskih.**X**

Luka Kočevar, piarovec ministra Židana

Kostumograf. Stranski igralec. Šepetalec. Piarovec.

Martina Murko Gajšek, Tadeja Lukanc

Luka Kočevar se postavi za veliko pisalno mizo v svoji pisarni na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Seže v oba žepa suknjiča in na mizo položi dve kravati. *»Za ministra,«* se zasmeje. *»Tudi za njegove kravate skrbite?«* se vprašanje ponudi samo od sebe. *»Tudi, če je potrebno. Ko si toliko časa z nekom, kot smo mi z ministrom, na raznih dogodkih, veliko potujemo skupaj … se navadiš drug (na) drugega. Ministru je všeč, kako mu zavežem kravato,«* v smehu razloži in že je s kravatama pri vratih pisarne. Čez nekaj minut bo Dejan Židan sprejel romunskega veleposlanika. Popoldne bo obiskal Ljubljanske mlekarne.

PR in teater

Kočevar je v piar prišel izza gledališke zavese. Med področjema obstajajo podobnosti. *»V gledališču se učiš veščin javnega nastopanja ter interpretacij osebe, zgodbe ali dogodka na način, ki ga je določil režiser ali scenarist. Nastopiti moraš tako, da bodo ljudje razumeli,«* razmišlja naslonjen na masivno naslonjalo črnega pisarniškega stola. Tukaj pač nastopa tako, kot veli minister, predstavlja zadeve tako, kot narekuje ministrstvo.

To, da je on sam v svoji karieri potisnjen na obrobje, ga ne moti. Uspeh meri drugače. Je pa zelo odvisen od človeka, katerega osebnost gradi, ali človeka, ki vodi družbo, katere podobo ustvarja. *»Minister lahko leti zaradi – banaliziram – porabe toaletnega papirja. Mora prevzeti odgovornost. Hkrati pa se ukvarja z milijardnimi posli, ki imajo lahko posledice tudi za naše zanamce. Zato je prav, da so takšni ljudje izpostavljeni,«* pove, spoštljivo kot vselej, ko govori o vodji resorja.

> ***»Kritizirati zna vsak bedak in mnogi to počno.« Citat je bil poslovilno darilo enega od njegovih ministrov. »Ko se nekdo po telefonu dere name, se zazrem vanj. Pomaga.«***

S predsodki o javnih uslužbencih se ne obremenjuje več. Moti ga posploševanje, moti ga, da sta prezrta čas in odgovornost, ki ju njegovo delo zahteva. Največkrat so negativno nastrojeni ljudje, ki njihovega dela ne poznajo, saj javno upravo opazujejo le od daleč, je prepričan. *»Nekateri iz naših vrst se prepirajo zaradi teh pripomb, meni se tudi malo ne da več. Mogoče obvelja, da na koncu štejejo dejanja,«* nekoliko vdan v usodo skomigne. V trenutku razdraženosti se nečesa spomni in obrne okvir za fotografijo. Za počenim steklom je na podlago prilepljena Delova iskrica. *»Kritizirati zna vsak bedak in mnogi to počno,«* Kočevar pokaže Garbettovo misel na že porumenelem časopisnem papirju. Bila je poslovilno darilo enega od njegovih šefov, ko je ta odhajal v pokoj. *»Ko se nekdo po telefonu dere name, se zazrem vanjo. Pomaga,«* se zareži in hitro doda, da to ne pomeni, da ne sprejme kritike. Rad dobi odziv ljudi, s katerimi dela – v pisarni ali s strani prejemnikov sporočila za javnost: *»Ljudje moramo znati tako pohvaliti kot povedati, kaj ni prav. Zelo sem vesel, če me kdo opozori, da nekaj ni bilo dobro.«*

> ***»Nisem od nikogar in to dobro vedo. Nekaterih stvari je bolje ne vedeti, potem se ne moreš zlagati na vprašanja o njih.«***

Pakira tudi trikrat na teden

Predsodek, da državni uslužbenci niso predani svojim službam, zanj zagotovo ne drži. Da je služba velik del Kočevarjevega življenja, se strinja tudi minister Židan: *»Delovnik začenja ob sedmih zjutraj in končuje zvečer, pogosto se zavleče tudi pozno v noč. Vodja službe za odnose z javnostmi in promocijo je tisti, ki ministra večinoma spremlja. Obremenitev zanj je izjemna,«* pove kmetijski minister.

Ministrove poti ima Kočevar zapisane v razpredelnici dvanajstih mesecev na beli tabli za pisalno mizo: v avgustu čez več vrstic AGRA – Gornja Radgona, Češka, Srbija, Turčija, Kitajska … *»Težko razložim ljudem, kaj pomeni pakirati tudi trikrat na teden. Če nekomu rečeš, da greš v prihodnjem tednu za dva dni na Češko, se jim zdi, da greš na turistični izlet. Ko pa moraš v nedeljo – v nedeljo, da nimaš niti časa zase – v Srbijo na dvodnevni obisk vlade, čez šest dni na enotedenski obisk Kitajske, potem že v Bruselj …«* se zagleda v mizo. Z roko v roki s potovanji pridejo tudi odrekanja. Rad moraš početi to, kar počneš, nadaljuje. Z otrokoma živijo ločeno. *»Res ju ne vidim tri ali štiri dni, ampak se jima potem povsem posvetim. Ni nujno slabo, kar imam. Nekateri se otrokom manj posvečajo, pa živijo skupaj. Ko smo skupaj, sem vesel.«*

Ni zadrt, temveč zagnan. Židanov vodja službe za odnose z javnostmi in promocijo je eden tistih ljudi, ki so polni ustvarjalnosti, navdušenja nad timskim delom in kreativnosti v marketingu ter odnosih z javnostmi. *»Je šef, ki te zna zagovarjati in hkrati usmeriti,«* je nad njim navdušena sodelavka **Milena Janežič**, v ekipi zadolžena za dogodke in komunikacijske projekte. *»Vedno se bo postavil na našo stran, tudi če ga kje polomimo, to je zame odlika,«* pritrdi **Nejc Perhavec**, ki na MKGP s Kočevarjem sodeluje pri komunikaciji z mediji.

Kočevar prav tako navdušen spremlja delo sodelavcev in išče nove možnosti, ki jih je v promocijo in stike z javnostmi prineslo 21. stoletje. Komunikativen je in veliko govori. Skoraj vedno mu besede pobegnejo k delu. Ne glede na to, o čem je govora, se kmalu spomni službenega projekta ali službene poti in pove dolgo zgodbo, kako je do tega prišlo in kako so nekaj izvedli. Kako so začeli s projektom Slovenski zajtrk po šolah, kako ga zdaj širijo še v podjetja. Kako so se lotili razglasitve 20. maja za svetovni dan čebel. Vse podrobno opiše – od kod ideja, kako so jo uresničevali, kako so prešli ovire. Na ministrstvu namreč ne piše le sporočil za medije, ki jih vedno opremi s privlačnim naslovom, temveč tudi nadzoruje snovanje projektov, njihovo promocijo, ter ministru pomaga s pripravami na obiske in pisanjem govorov.

Nekoč tudi na drugi strani

Nekaj časa je Kočevar na novinarskih konferencah sedel na drugi, novinarski strani. Že v študentskih letih se je preizkusil kot radijski moderator, še danes ga izda glas, ki ga je približno deset let uril pred mikrofonom. Hkrati pa je opravljal tudi novinarska dela. Bilo je popoldansko, pogodbeno delo, večinoma ob koncih tedna. *»Imel sem to, redno službo, pa še študij in na neki točki je bilo to preveč,«* se spominja. Ko je dobil možnost zaposlitve v odnosih z javnostmi, je moral izbrati. Na izbiro je ponosen. Prepričan je, da se je odločil prav.

Še se kdaj pojavi v časopisu, in sicer kot avtor fotografij v najbolj branem slovenskem časopisu denimo. *»Tule je bil naš minister na obisku pri papežu,«* čez mizo pomoli prepognjen izvod časopisa in ponosno pove, da je uredil sprejem pri papežu med javno avdienco. *»To so moje fotografije,«* z iztegnjenim kazalcem potreplja papir, kjer minister Židan papežu Frančišku podari potico in med. *»Nikoli si nisem mislil, da bom imel toliko fotografij v najbolj branem slovenskem cajtngu,«* se zahihita.

Na Fakulteti za pomorstvo in promet je študiral ob delu. Že pri osemnajstih je dobil prvo resno službo. Začel je kot pripravnik v logističnem podjetju Intereuropa, nato je izkušnje nabiral na oddelku za uvoz. *»Imel sem čisto svoje, resne poslovne partnerje. Bil sem denimo*

zastopnik za najbolj znana piva, viskije in vrsto drugih artiklov, ki so prišli v Slovenijo. Bilo je zelo dinamično delo in bilo mi je všeč,« se spominja. Pravi, da je zamudil precejšen del tipičnega študentskega življenja, kar je včasih obžaloval, a je danes zadovoljen, da se je odločil tako. *»V življenju se moraš odločiti, ne pa cincati,«* je njegov argument za večino odločitev v karieri.

Poklic ga definira. Začel je v zasebnem sektorju in naposled končal v javnem. Tudi za to odločitev je prepričan, da je bila prava. *»Vedno sledi tistemu, za kar globoko v sebi misliš, da je najbolj prav. Pri največjih življenjskih odločitvah in tudi pri najmanjših. Če smo gluhi in slepi ter samo govorimo, kakšno srečo imajo drugi, medtem ko se nam vrata odpirajo nekje drugje … To je velika napaka. Tako zamudiš vse v življenju,«* se izgubi v svojih mislih.

»Držati moraš tempo, če želiš obdržati kakovost in čas.«

Prizna, da je hektičen ritem njegovega vsakdana utrujajoč, da potrebuje nekaj za sprostitev. Še je član Šentjakobskega gledališča, vendar že lep čas ni stopil na oder. Pravi, da mu služba ne dopušča, da bi se igri zares posvetil. *»Na igro se pripravljaš tri mesece dvakrat ali trikrat na teden, zadnje tri tedne je sploh intenzivno, tudi čez vikende. Potem so tu še predstave. Hitro pride vmes kakšno službeno potovanje, nočem pa jih zafrkniti,«* razloži. Za to bo še čas, je prepričan, v drugem življenjskem obdobju. Zaenkrat si raje le pogleda kakšno predstavo in se udeležuje sestankov članov. Namesto gledališča se na koncu dne zateče k športu. Teče, kolesari, gre v fitnes. *»Nujno je že zaradi zdravega načina življenja, pa takrat imaš čas, da premisliš stvari za nazaj, narediš načrte za naprej, če se v tebi kaj nabira, gre tisti cmok ven.«*

Rad potuje. Prepričan je, da imamo ljudje to v naravi, pot v svet in strast do odkrivanja tujih kotičkov. Zato se je pri potovanjih v študentskih letih držal lastnega pravila, da je en mesec potovanja dober za zdravje. *»Prvi teden dopusta fizično čutiš, kako se ti po napornem delu sprošča telo. Drugi teden se šele postavljaš na noge, si prvič malo spočit. Zares začneš uživati tretji teden. Začutiš okolico, sodeluješ. In to se nadaljuje še četrti teden. Če so ti všeč okolje in ljudje, bi kar ostal.«* Enomesečni dopust si je lahko privoščil, ko je bil v drugi službi. Poleti, ko so vsi želeli na morje, je sicer dežural, a je šel v svet januarja ali februarja. *»Indonezija mi je všeč,«* pove po kratkem premisleku. Nato navrže še: *»Filipini, v Južni Ameriki Venezuela, v Srednji Ameriki Mehika, tudi Grčijo in Turčijo sem že kar raziskal.«* Kljub temu, da ima tudi zdaj redno službo, pa pravi, da mu ob delu na MKGP pogosto zmanjka možnosti za idealen mesec dopusta. *»Držati moraš tempo, če želiš obdržati kakovost in čas.«*

Ko gledališče pride še kako prav

Na obisku v Ljubljanskih mlekarnah glavno vlogo pred kamerami in mikrofoni odigra minister, v stranski vlogi ga dopolnjuje Luka Kočevar. Odigra jo po pričakovanjih, vanjo vloži velik del sebe. V objektiv fotoaparata se vseskozi trudi ujeti dogajanje. To resnično počne z veseljem. Novinarje prijateljsko ogovarja. S prijaznim ter vljudnim nasmeškom načrtuje, da bo le vse steklo gladko, kot mora, do minute natančno. Opazuje in usmerja novinarje, vedno mora biti en korak pred drugimi.

Sodeloval je z ministri različnih političnih orientacij. Čeprav je bil enkrat žrtev kadrovskih sprememb, ko je nek minister pripeljal svoje ljudi, pravi, da je s šefi zelo zadovoljen. *»Nisem od nikogar in to dobro vedo. Takoj povem, da nisem v nobeni stranki, da se ne želim vtikati v delovanje nobene politične stranke, lahko pa jim nudim dobro oporo in profesionalnost na svojem področju,«* je jasen. Njegova stališča o delu ministrstva so nepomembna, poudari. Niti jih ne more imeti, dodaja, ker jih določata politika in stroka. *»Pri sebi zaključim, da tako mora biti, če je to mnenje stroke. Odločila se je politika in s tem prevzela odgovornost.«*

Pravi, da ne bi mogel lagati javnosti, da bi nekomu rešil kožo. V piarovstvu je treba stvari tudi kdaj olepšati. *»Veščina, celo naša dolžnost je javnosti predstaviti vsebino, predmet ali dogodek v pozitivni luči. Braniti moraš institucijo, ministra. Ni mi nerodno braniti ali olepševati česa. Olepševanje tu nima negativnega prizvoka,«* razmišlja in še enkrat poudari razliko med olepševanjem in laganjem. Če bi moji novinarski kolegi vedeli, da lažem, bi me že zdavnaj odpisali, pravi. Zavaruje se tudi tako, da ne vrta. Nekaterih stvari je bolje ne vedeti, potem se ne moreš zlagati na vprašanja o njih, dodaja.

Voditi moraš zgodbo. Stara taktika, pravi, ki pa se je ne držijo vsi. *»Produciramo ogromno dogodkov in novinarji nimajo časa brskati za okostnjaki iz omar. Komaj sledijo našim sprotnim stvarem in jih požirajo. Zasipamo jih z novimi zgodbami,«* razloži. Manipulacija? *»Ne,«* hitro odvrne. *»To je čisto pametno dejanje. Državljanu povemo, kaj počnemo. Nimamo slabe vesti, nimamo slabih primerov.«* On je tisti, ki mora imeti ves čas na razpolago vse informacije. On jih posreduje novinarjem, ki jih pogosto ne preverjajo. Je stranski igralec in občasni kostumograf. Morda ni režiser ali scenarist. Je pa šepetalec.**X**

Foto: MKGP

Borut Kirar, knjižničar ODKJG

Ni strasten bralec, je pa strasten knjižničar

Valentina Novak, Klara Širovnik

***»Do knjig imam spoštljiv odnos. Še vedno se lažje dodatno izobražujem iz njih kot iz elektronskega gradiva, vendar nisem strasten bralec,«* pravi Borut Kirar, knjižničar v Osrednji družboslovni knjižnici Jožeta Goričarja na Fakulteti za družbene vede. Ob velikokrat splošnem prepričanju, da so knjižničarji tudi knjižni molji, in kljub dejstvu, da on to ni, že dobra tri leta zavzeto opravlja svoj poklic. Knjižnični izposojevalni pult je od letošnjega oktobra s stekleno steno ločen od čitalniškega dela, zato je ta precej tišji. Police, ki se šibijo pod težo knjižnega gradiva s področja družboslovja, vodijo globlje, v osrednji del knjižnice, kjer so pisarne knjižničarjev. Borut vstopi, sede k mizi z računalnikom in pove, da je to eden njegovih najljubših službenih kotičkov.**

»Poklic knjižničarja je dandanes močno računalniško naravnan, moraš se zanimati za tehnologijo in slediti njenim spremembam. Rad berem, a računalniki so mi bližje, kombinacija literature in tehnologije pa je moja največja strast,« pojasni, medtem ko pogleduje po veliki, skupni pisarni z več delovnimi površinami. Na vsaki je računalnik, okoli njega pa je po knjižnih policah razporejen cel kup fasciklov in knjig. V pisarni in knjižnici Borutov običajni delovnik obsega preverjanje informacij na spletni strani knjižnice, organiziranje in vodenje tečajev ter svetovanje uporabnikom. *»Vodim tečaj sistema Cobiss, kjer tečajnikom povem, kako je knjižnica razdeljena, kje so revije, kje je katera signatura …«* razlaga in zraven po zraku kaže v smeri polic z učbeniki in gradivi s signaturo K. Na informacijskih tečajih in svetovanjih se udeleženci učijo iskati informacije, literaturo na določeno temo, kako želeno gradivo poiskati. *»Včasih pomagam tudi na izposoji, predvsem v popoldanskem terminu, ko tam dela le eden izmed kolegov,«* doda. *»Delo me izpopolnjuje. Preglavice mi povzroča le neprestano sedenje,«* pripomni. Ure, ki jih presedi v knjižici, aktivno nadoknadi po zaključku delovnika. Pozimi rad smuča, v toplejšem vremenu pa se ukvarja s pohodništvom.

Ravno zaradi sedenja je knjižničarski poklic pogosto označen kot ležeren: *»Nekdo mora dejansko biti po več ur le za izposojevalnim pultom in čakati stranke. Ljudje se potem velikokrat sprašujejo, kaj sploh dela knjižničar. Mislijo, da pospravi knjige, ki jih prinesejo nazaj, pa da je to vse.«* Za tem pa se skriva cel kup dela, ki ljudem ni viden, je določen Borut. Knjižničarjem veliko časa vzame proces katalogizacije – popisovanje knjig in časopisov, torej obdelava gradiva, da lahko sploh pride na police in je uporabnikom na voljo. Ukvarjajo se tudi z bibliografijo, po tematikah urejajo seznam tiskanih del, kar je še zlasti v visokošolskih knjižnicah pomembno za profesorje in raziskovalce. *»Z njeno pomočjo se v sistem vnašajo članki in knjige, ki jih pišejo profesorji, to pa je pomembno za njihovo točkovanje, ki vpliva na prehajanje med nazivi, kot so docent, redni ali izredni profesor in tako dalje,«* pojasni.

> ***»Zakon za uravnoteženje javnih financ predvideva, da ima bibliotekar, ki želi delati v knjižnici, narejen strokovni izpit. Da pride do njega, pa mora biti pred tem že nekje zaposlen.«***

Če ne bi bil knjižničar, bi bil najverjetneje računalničar

Ljubezen do računalništva je pri poklicu knjižničarja zaželena, če ne kar nujna. Poznavanje tehnologije je pri Borutu očitno. Nekaj časa je študiral elektrotehniko, a se je kmalu prepisal na bibliotekarstvo, saj se mu je zdel prvotni študij preveč matematično usmerjen. Vpetost v tehnološki svet razkriva tudi med pripovedovanjem, ko ga večkrat kar malo zanese k uporabi računalniškega. Med razlaganjem o svojem poklicu veliko gestikulira, včasih mu misli prehitijo jezik. Po njegovem mnenju mora biti zaposleni v knjižnici poznavalec širšega družboslovja, pomembna pa je tudi iznajdljivost: *»Delo knjižničarja dojemam kot delo nekoga, ki ljudem rešuje probleme. Pridejo do tebe z neko težavo, ti dajo informacije, ki jih vzameš, nato pa podaš odgovor in jim s tem rešiš problem.«*

Z računalniki se veliko ukvarja tudi v prostem času. Servisira jih za celo družino in prijatelje. *»Če bi lahko preizkusil kakšno drugo delovno mesto, bi bil verjetno računalničar,«* se nasmeji. Tudi v knjižnici včasih kar sam popravi kakšen pokvarjen računalnik in pomaga kolegom pri težavah z računalniki. Sodelavci so velik razlog, da ostaja v ODKJG. *»Prej sem eno leto delal v Centralni tehniški knjižnici, kjer je bilo vse skupaj bolj uradniško. Delovni kolektiv je tukaj res drugačen. Povezani smo, pravi prijatelji, tudi osebno se dobro poznamo,«* je vesel.

> ***»Poklic knjižničarja je dandanes močno računalniško naravnan, moraš se zanimati za tehnologijo in slediti njenim spremembam.«***

Dobri odnosi so prav tako eden izmed razlogov za uspešno izpeljane projekte v knjižnici. Letos so s pomočjo ankete o zadovoljstvu uporabnikov s knjižnico prepoznali, da so prostori za skupinsko delo tisto, kar študenti želijo, in ponovno odprli mednarodno čitalnico, ki jo nameravajo v prihodnjih mesecih še dopolniti z gradivi. *»Vzpostaviti nameravamo EARL (East Asia Resource Library), kjer bodo svoj kotiček imele vzhodnoazijske države. Zagotovile bodo informacijske vire v obliki baz in knjig, s čimer se bo prostor še bolj opremil za skupinsko delo,«* je navdušen.

Nikoli ne bi zavrnil prošnje, da nekomu poišče knjigo

Po drugi strani pa so si študenti v anketah želeli tudi bolje organizirano tiho čitalnico, ki se je prej začela takoj za izposojevalnim pultom, ta pa ni bil posebej ločen. *»Tam gre za drugačno dinamiko dela, ljudje prihajajo, odhajajo, sprašujejo … Včasih kdo pride in se kar malo zadere: 'Ej, kje pa to knjigo najdem?' Kar seveda moti tiste, ki se učijo,«* razlaga Borut. Od letošnjega študijskega leta je zato med prostorom za izposojo ter čitalnico postavljena steklena stena. Ankete so zaposlenim razkrile tudi nezadovoljstvo študentov ob starih računalnikih v računalniški sobi knjižnice, zaradi česar jih po novem čaka dvanajst novih naprav.

Lani pa so študenti v anketi o zadovoljstvu s študijem v kategoriji knjižnice v največji meri izrazili nezadovoljstvo pri svetovanju osebja. Borut kot morebitne razloge za to navaja velikokrat preširoke zahteve študentov pri poizvedovanju po literaturi. *»Včasih pride kdo in reče: 'Jaz bi nekaj o zadovoljstvu stanovalcev v bivalnih enotah večstanovanjskih pasivnih zgradb,'«* pove malce nejevoljno, a hkrati hudomušno. Nato pa doda: *»V takem primeru ne moremo takoj svetovati, saj se je ob takšnih temah treba usesti in konkretneje pogovoriti.«* Knjižnica ima sicer odprt pristop – zaposleni se trudijo študentom razložiti signature in jih izobraziti, kako iskati knjige, saj ne morejo tega početi za vsakega posebej, razlaga Borut. Za to so organizirani tudi tečaji iskanja po ODKJG. *»Vseeno pa niti v sanjah ne bi nekomu, ki pride in reče, da išče kakšno knjigo, odtegnil pomoči, če v tistem trenutku nimam dela na izposoji. Z veseljem mu jo tudi sam poiščem,«* zatrdi.

Bo pa iskanja fizičnih knjig morda v prihodnjih letih manj – v knjižnici se namreč trudijo, da bi čim prej uvedli e-učbenike, saj so to potrebo opazili predvsem pri tujih študentih. Knjig sicer ni mogoče objaviti na internetu

brez upoštevanja avtorskih pravic in plačila nadomestila. *»Vodja knjižnice se zato z avtorji in založniki skuša dogovoriti, da bi se velik del obveznega študijskega gradiva v prihodnosti pojavil tudi v elektronski obliki,«* zaupa Borut. Študenti bi nato v vpisnino, ki zato ne bi bila višja, imeli vštet še dostop do obveznega gradiva v e-obliki, ki je na voljo.

Zaradi lukenj v zakonu težko do zaposlitve v knjižnicah

Množica obiskovalcev knjižnice je sicer mešana. Borut opaža, da je večina seveda študentov Fakultete za družbene vede, dosti pa je tudi zaposlenih z drugih fakultet. Poleti, za marsikoga že v času dopusta, naj bi bilo veliko predvsem profesorjev s Filozofske fakultete, ki pridejo v knjižnico konzultirat fizične revije na temo, ki jo poučujejo. *»Tukaj so potem cele dopoldneve,«* opaža in je nad tem vidno navdušen. Pravi, da so obiskovalci z izbiro gradiva večinoma zadovoljni, in doda, da še najbolj pogrešajo literaturo s področja aktualnih tem, o procesih iz tekočega leta in podobno. *»Pisanje knjig pa je časovno zelo potraten proces, traja, da pride do objave. V tem primeru se je dobro obrniti na znanstvene članke, ki pridejo hitreje v obtok, saj so elektronski in jih ni treba natisniti kot knjige,«* svetuje.

Foto: Klara Širovnik

Preden pa nekdo pride na Borutovo mesto in svetuje uporabnikom v knjižnicah, lahko preteče kar nekaj časa. *»Zakon za uravnoteženje javnih financ močno omejuje zaposlovanje v javnih ustanovah,«* je kritičen Borut. Bibliotekar, ki želi delati v knjižnici, mora imeti narejen strokovni izpit. *»Da pride do njega, pa mora biti pred tem že nekje zaposlen. Vidite začaran krog oziroma brezizhodno situacijo?«* je nezadovoljen. Pod zaposlitev se ne štejejo prostovoljno pripravništvo in podobne oblike dela, zaradi česar veliko iskalcev zaposlitve obtiči v nekem vmesnem stanju in čaka, dokler ne dobijo nadomeščanja porodniškega dopusta ali podobne priložnosti. Opaža tudi manjši vpis na študij biblikotekarstva; v letošnjem študijskem letu je bilo v prvem vpisu na študij bibliotekarstva zasedenih manj kot 50 odstotkov mest. *»Ljudje se ne vpisujejo, ker ni obetavnih možnosti. Knjižnic po Sloveniji pa je veliko. Imamo eno bolj razvitih knjižničnih mrež na svetu in smo država z eno najvišjih številk izposoj na prebivalca,«* dodaja.

»Niti v sanjah ne bi nekomu, ki pride in reče, da išče kakšno knjigo, odtegnil pomoči. Z veseljem mu jo tudi sam poiščem.«

In katere knjige so tiste, ki si jih izposodi Borut? *»Zanima me predvsem tematika druge svetovne vojne, rad preberem tudi Slavoja Žižka, pa literaturo na temo razlik med enim odstotkom prebivalstva in ostalih 99,«* pove. *»Prebral sem tudi vse Harryje Potterje!«* še hudomušno doda. Med študenti, s katerimi se vsakodnevno srečuje na svojem delovnem mestu, opaža, da jih večina v knjižnico prihaja zaradi potreb študija. Opazi pa tudi takšne, ki v njej preživijo veliko časa in prebirajo iz lastne radovednosti. *»Pa tudi za druženje prihajajo. V bistvu sta na naši fakulteti balkon knjižnice in mednarodna čitalnica edina prostora, kjer se lahko usedejo in pogovarjajo, kaj skupaj delajo … Saj so spodaj tudi lokali, ampak to je drugače,«* še dopolni.

Medtem ko obiskovalec v lokalih pod fakulteto še posebej na sončen dan kar težko dobi prosto mizo in ob kavi posluša glasne glasbene hite, skupni prostori v knjižnici nudijo drugačno atmosfero. Da pride do njih, mora skozi – od letošnjega oktobra še bolj – tiho čitalnico, kjer tu in tam zasliši mrmranje študentov, ki se skupaj učijo. Občasno kdo po tleh podrsa s stolom ali pa odvije papirček žvečilnega gumija. A vzdušje v prostoru, polnem knjig, je mirno, tiho, razmišljujoče in včasih bolj primerno za druženje. V to ozračje se po pogovoru vrne tudi Borut. Z nasmehom na obrazu odhiti med police, za izposojevalni pult ali pa k mizi z računalnikom, njegovemu najljubšemu kotičku.**X**

Vasja Jager – novinar, ki je izstopil iz korporativnih medijev

Na strani zgodovine sn! Na strani dobrega sn!

Maja Pavlin, Lucijan Zalokar

Je novinar. A ne od nekdaj. Šele pred kratkim se je rešil iz okov novinarske objektivnosti in samemu sebi ter širnemu svetu priznal, da je delal za tajkune. Pojdimo počasi.

Vasja Jager je stopil na pot, ki si jo je nedavno izbral, in po dolgem času lahko ponovno gleda v prihodnost z optimizmom, ki ga je davno tega zamenjal tipični novinarski cinizem. Siva miška, za kakršno se je nekoč imel, se morda še skriva globoko v njegovi notranjosti, vendar se je zagotovo spremenila. Zdaj je kakor marmor, ki se izoblikuje šele pod močnimi pritiski in vročino. Obojega mu v življenju ni manjkalo v otroštvu, ko je večinsko podporo staršev dobila njegova sestra, in kasneje, ko ga morda zaradi njegovega surferskega videza nihče ni jemal resno.

Ko je bil še mali pizdun, Vasja ni prav dobro vedel, kaj bi počel, ko odraste. Precej netipično za fantiča iz Šmarja pri Jelšah ga niso zanimali avtomobili in »šravfanje«; bil je bolj umetniški tip. Tako je izbral gimnazijo, zgodovina je v njem vzbudila ljubezen do zgodb in slovenščina ljubezen do pisanja. Kot prelomnico navaja esej o najljubši knjigi Hamlet, v kateri se je sam prepoznal. Bila mu je tako všeč, da ni imel pojma, o čem bi pisal, zato je prebral spremno besedo in podkrepljen z ugotovitvami literarnih strokovnjakov napisal »esej vseh esejev«, nad katerim je bila profesorica izjemno navdušena. Tako je – čeprav z izvirnim grehom – odkril svoj stil pisanja in spoznal, kaj bi rad počel v življenju.

Razočaranja in spoznanja

Kako je izbral svoj poklic? Vedel je, da rad piše in novinarstvo je bilo na seznamu študijskih programov pred primerjalno književnostjo. Na Fakulteti za družbene vede so takrat neprestano nabijali preiskovalno novinarstvo, ki naj bi bilo vrhunec novinarske kariere. In Vasja kot Vasja je potegnil enačaj. Preiskovalni novinar = James Bond! Poklic preiskovalnega novinarja je za mladega Vasjo pomenil nekaj podobnega detektivskemu delu: iskanje sledi, razkrinkavanje zlobnežev … k temu pa seveda spada tudi kakšna seksi bejba.

P. S. Zanimivo, da si jih ni poiskal kar v Topu ali Cirkusu. Danes lahko ponosno trdi, da v omenjenih klubih ni bil enkrat samkrat.

Žal se njegove predstave o priljubljenem detektivu niso uresničile. Pred objavo svoje prve preiskovalne zgodbe ubožec ni mogel zaspati. Mislil si je: *»Jutri bo revolucija!«* Seveda je ni bilo. Ljudje so še naprej mirno živeli svoje življenje in tudi, če je kdo slučajno prebral njegovo zgodbo o korupciji pri poslih z invalidskimi vozički, ni dal od sebe veliko odziva. Takrat se je močno sekiral in navzel se ga je med novinarji precej razširjen cinizem: *»Ljudje imajo to, kar si zaslužijo!«* Kasneje je Vasja spoznal, da od ljudi ne smeš pričakovati odzivnosti. Ljudje namreč živijo svoja življenja, pravico imajo izbrati svojo življenjsko držo in pravico imajo ne-ukrepati. On je opravil svojo dolžnost in povedal resnico. Ne more pa ljudi vzgajati. Človek se mora sam odločiti in novinar mu mora pustiti to pravico.

Danes razume. Razume, da je neodzivnost in odvračanje od politike lahko eno najbolj aktivnih družbenih dejanj. To je začel podpirati tudi sam. *»Odvračanje pozornosti,«* pravi temu. Politiki se namreč hranijo s pozornostjo, če pa jim pozornosti ne bo dal, bo ta človeška smetana propadla in nastalo bo mesto za nove stvari.

Vasja Jager / Osebni arhiv

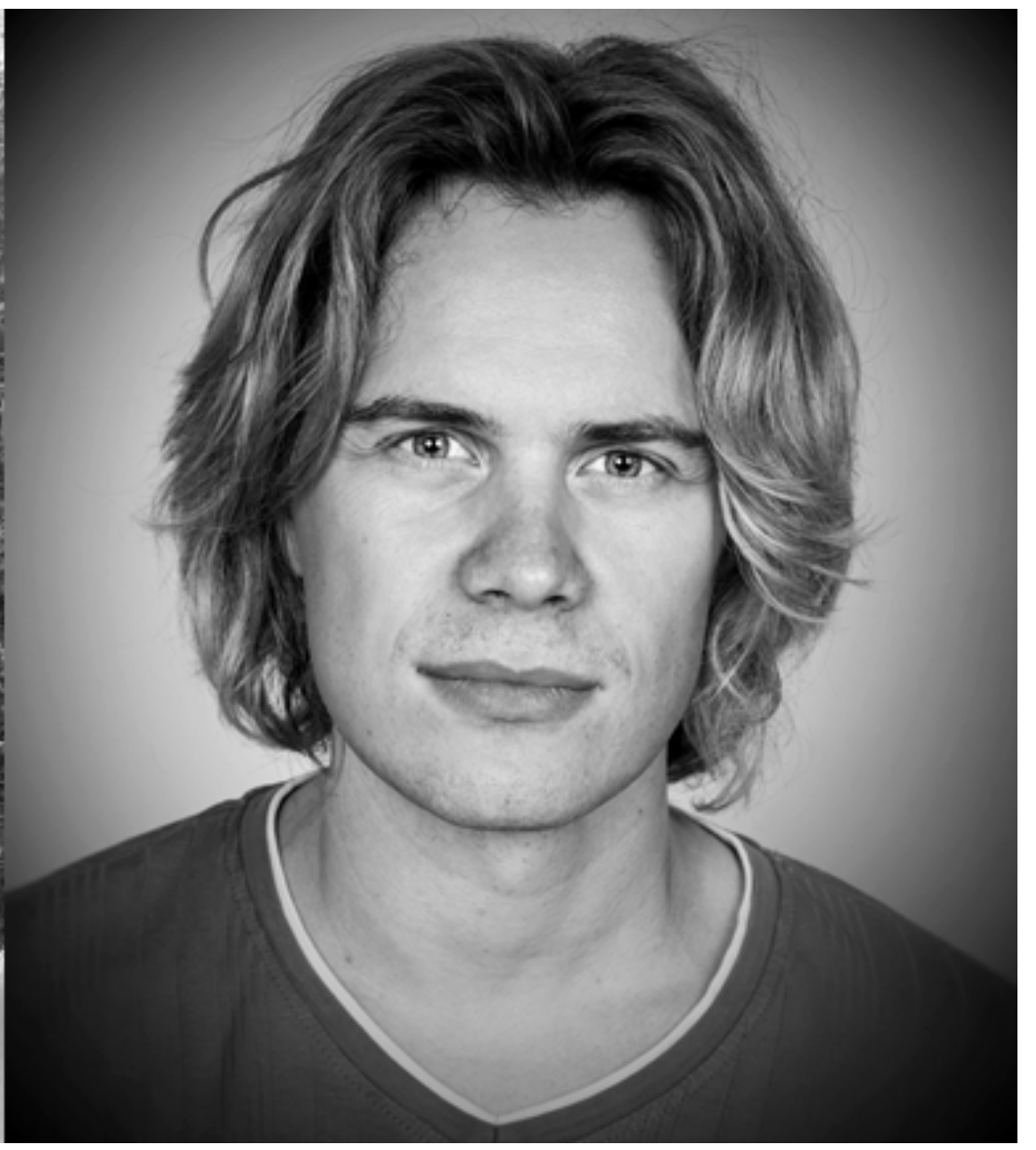

S cveta na cvet

Je idealist in tega se zaveda. Za ideal si je postavil subjektivnost, saj da *»novinar mora imeti mnenje in ne sme biti 'pizda', ki se skriva za objektivnostjo, ker se mu ne da potopiti v morje informacij in na površje izplavati z bistvom«*. Njegova kritika in nezmožnost filtriranja določenih opazk ga je pripeljala do kolapsa večjega dela njegovega življenja. Med poučevanjem na Fakulteti za družbene vede, ki ga je pred časom izoblikovala v novinarja, je želel študente spodbujati h kreativnosti namesto k objektivnemu pisanju, a mu šolski sistem tega ni dopuščal. Kljub temu je želel uvesti svoj način poučevanja, ki je bil glede na izkušnje morda nekoliko nenavaden, kar mu je prineslo prav toliko pohval in pozornosti kot kritik in nestrinjanja.

»Novinar mora imeti mnenje in ne sme biti 'pizda', ki se skriva za objektivnostjo, ker se mu ne da potopiti v morje informacij in na površje izplavati z bistvom!«

Nekoč majhen deček, z vojaško kratko frizuro in velikimi sanjami, je vse prevečkrat dopustil, da so ljudje izrabili njegovo dobroto, tako v zasebnem kot tudi v poslovnem življenju. Bil je suženj pričakovanj drugih, cipa, katere namen je bil zadovoljitev potreb ostalih in ne sebe. A bodimo realni, v veliko pogledih je bil odgovoren sam. Prepozno je uvidel, da je v razmerju iskal le nek podaljšek sebe. V glavi je imel seznam, ki mu mora dekle zadostiti, pri tem pa je spregledal tisto resnično pomembno – najprej moraš zadoščati sam sebi in ugotoviti, da se pri dekletu ničemur ne odrekaš, temveč se za nekoga odločaš. In čeprav je sam do žensk gojil veliko spoštovanje, je vsekakor zagovarjal idejo, da se moraš v nekem obdobju svojega življenja zdivjati in tako rekoč letati s cveta na cvet, da lahko v prihodnosti prepoznaš situacijo, ko prideš v dobro zvezo.

Tudi pri poklicu je bil nemalokrat »nategnjen«, preden se je odločil za spremembo. Močno natrpan urnik in težave v službi (»zahakljal« se je s šefom) so privedle do zdravstvenega zloma. Takrat se je odpovedal tako delu na Večeru kot tudi poučevanju in pristal na zavodu za zaposlovanje. Do tega je pač moralo priti. Moral si je povrniti zdravje in najti svoje prioritete. Zagotavlja, da je to nekaj najboljšega, kar se mu je lahko zgodilo, saj se je s tem osvobodil spon, ki so ga utesnjevale. Hrbet je obrnil stvarem, s katerimi se ni strinjal, zato se je končno lahko postavil zase ter sledil svojim ciljem. Ponosen, da ima sedaj naziv svobodnega novinarja in se lahko končno posveti projektom, ki se jim prej ni mogel.

Tako je sedaj tukaj, na poti, ki si jo je davno tega začrtal in na kateri lahko stoji s ponosom, na kateri lahko vidi svetlejšo prihodnost. Z manj prijatelji, a s tistimi pravimi in končno s tisto pravo ljubeznijo. Družino? Morda. Ve, da bi bil čudovit očka, a mora pred tem poskrbeti še za nekaj drugih stvari. Med drugim tudi za finance, ki so se mu sedaj skrčile.

Sedimo v ljubljanskem kafiču, Vasja s svojimi dolgimi blond lasmi, ki si jih je od nekdaj želel in ki bi si jih lahko razlagali kot enega od pokazateljev njegove uporniške duše. Nekdo, ki bi ga videl, bi ga morda označil za dvojnika Sama, igralca iz priljubljene serije Glee, spet drugi bi morda rekli, da bi bil tako videti tako glavni junak iz filma Sam doma, če bi njegovo (Culkinovo, se razume) odraščanje potekalo brez vseh zaužitih substanc.

Uživamo že v tretjem komadu Depeche Mode, Vasja pa pije že svojo drugo skodelico čaja. Vesel, da se lahko družimo tudi po njegovi končani karieri asistenta na fakulteti, na pijači, ki mu, kot pravi, predstavlja veliko pristnejši odnos med študenti in učiteljem, čeprav se sedaj pogovarjamo v veliko bolj prijateljskem tonu. Pogovarjamo se o vsem, kar nam pade na pamet: od death metal skupine, v kateri je nekoč igral tisto kitaro, *»na kateri pristanejo vsi netalentirani ljudje«*, do znanstvenih odkritij, ki se morajo zgoditi, da bi lahko nekomu podaljšali življenje.

… do vizije

Še naprej bo podpiral – seveda argumentiran – subjektivizem v novinarstvu. Kar na svoji platformi, ki bo, vsaj upa, dejansko pripomogla k ustvarjanju boljšega in lepšega sveta. S tem ko je v »maloro« poslal Večer, si je neomajni načelnež zaprl vrata v vse večje časopisne hiše v Sloveniji. Trenutno piše kolumne za Jano, pravi, da mu je to zelo všeč. Že pri Večeru je užival med pisanjem o lahkotnejših temah, saj so mu te predstavljale ventil, da ni znorel, da se ni nalezel malodušja zaradi apatične politične in medijske scene. Leta 2014 si je po neuspešni kandidaturi za predsednika Komisije za preprečevanje korupcije dejal: *»'Lej. Đeger, pisal si ful preiskovalnih člankov, ki si jih pisal z razumom, ful podatkov, relacij, dejstev, ampak ljudi se to ni dotaknilo. Poskusi sedaj nekaj drugačnega!«* Tako je napisal kolumno o tem podvigu, vložil vanjo srce in dušo ter ugotovil – da se je ljudi dotaknilo! Prav to sedaj počne pri Jani: piše skrajno subjektivne, emocionalne kolumne o problemih navadnih ljudi, s katerimi se vsi lahko poistovetijo. Odziv nanje je veliko večji kot na vse preiskovalne članke. Vseeno je težko verjeti, da bi se Vasja na dolgi rok zadovoljil z le od daleč opazovati (ne)spremembe v slovenski državici. Preveč družbeno angažiran je. Zato morda ni presenečenje, da je vso energijo posvetil uresničitvi večletne ideje o ustanovitvi svojega spletnega medija Drobni tisk. S projektom želi ljudi opozoriti na teme, ki jih ne morejo prebrati v časopisu. Želi povezovati informacije, s katerimi nas zasipavajo mediji. Želi razlagati ozadja in kontekste. Želi biti subjektiven. V končni fazi želi predvsem, da bi ta portal postal sredstvo pritiska; da bi na podlagi objavljenih člankov kakšno barabo prav zares kazensko ovadili. Pri tem se neskromno – neskromnost tudi sam prizna – primerja s Chrisom Hedgesom, njegovim najljubšim avtorjem in novinarjem, ki je pustil delo pri New York Timesu in sedaj piše za spletni portal Truthdig. Hedges mu predstavlja zgled, a ne vzor. Jager namreč vzornikov nima oziroma jih noče imeti, saj *»hoče živeti svoje življenje, ne pa življenja vzornika«*. Njegov idol je on sam z izpolnjenimi ideali, realiziran Vasja Jager.

Čeprav zase pravi, da ima še zdaj težave z nastopanjem in govorjenjem ter da raje piše, med razlaganjem načrtov in idej pri Vasji tega ni zaznati. Zveni prav mogočno, udarno, pokončno. Prav tako ne skopari z nasveti za mlade: kot Peter Finch v filmu Network nam sporoča, da moramo biti jezni, a v isti sapi opozarja, naj ne postanemo sužnji jeze; naj stojimo za svojim mnenjem in stopamo po svoji poti. Tako kot stopa on sam. Ne meni se za požrešneže, prisklednike, nadrejene, podrejene, ne boji se, ne, nič več, kritike sodobnikov, saj s plavimi žarečimi očmi, iz katerih buhti vizija, sporoča: *»Na strani zgodovine sn! Na strani dobrega sn!«* **X**

Nik Goodman, strokovnjak za radio

»Ni enostavno imeti mladih za ciljno občinstvo«

Martina Murko Gajšek

Nik Goodman je sproščen in artikuliran, odgovore podaja v kratkih povedih, kar mu kot dolgoletnemu radijcu pristoji. Priznan medijski svetovalec, ki je sooblikoval programe velikih radijskih postaj, kot sta Capital FM in BBC, ima zares rad zvok – najsibo glasba ali govor. Fascinira ga tesen odnos, ki ga le prek zvočnikov z ljudmi splete radio.

Prav zato, ker ima le zvok, je radio že od nekdaj poslušalcem želel čim bolj pomagati pri vizualizaciji svojih vsebin. V 21. stoletju pa je ta slepi medij povsem spregledal. Samo zvok, ki je še vedno pomemben, ni dovolj. Predvsem mladi poslušalci potrebujejo več – interakcijo, hitro in kratko pritegnitev prek kanalov, ki so jim blizu – prek spleta in družbenih omrežij.

Kaj vas je pripeljalo na slepi medij?
Vedno sem rad poslušal radio, že kot mlad fant sem bil goreč radijski navdušenec. Ko sem bil star približno 15 let, se je na radiu v Liverpoolu, kjer sem odraščal, začel nov sobotni jutranji program. DJ je igral krasno glasbo, high energy, club in house, ki je nisi slišal na drugih postajah. Neko soboto je v eter dejal, da telefoni zvonijo kot nori, vendar nimajo nikogar, ki bi jih dvigoval. Pa sem pomislil, da je to moja priložnost. Skočil sem na avtobus proti centru Liverpoola in potrkal na njihova vrata. To je bila moja prva služba na radiu – dvigovanje telefonov in kuhanje kave. Tako sem prišel na radio in del njega sem še danes.

Pomembno je, da mlade povežemo z radiem. Zato morajo postaje nujno uporabiti druge medije, sploh družbena omrežja.

V teh letih ste videli njegovo sedanjost in preteklost. Kaj je potencial radia danes?
Možnost, da pritisnemo na gumb in lahko to, kar se dogaja v studiu, predvajamo v slikah na napravah poslušalcev. Takšen je denimo Facebook live. To se mi zdi fantastično in očarljivo. Drugo področje pa je že nekaj časa tu, ampak šele postaja prepoznano – (avdio) vsebina na zahtevo. Personalizirana vsebina je prihodnost.

Poslušalci radi spoznajo voditelje, da glasovom dodajo obraze.
Voditelje radi spoznajo, ker ima radio zelo oseben odnos z občinstvom. Poslušalci radiu zaupajo. Če imate radio v spalnici, nekoga vanjo spustite – ne vem za druge, ampak jaz ne pustim ravno vsakogar v svojo spalnico. Ali pa v avtomobilu – ko se vozite, ste tam le vi in radijski voditelj. Zato imajo ljudje občutek, da voditelje poznajo, da so prijatelji. Vedo nekaj o njihovem življenju – o ženi, otrocih, domačih živalih, počitnicah.

Razlika med platformami, ki omogočajo poslušanje glasbe, kot je Spotify, in radii, je prav v govoru. Ne bi se povsem strinjal, da je več glasbe in manj govora pravi odgovor.

Kaj je tisto, po čemer morajo poslušalci radio prepoznati takoj, ko ga prižgejo? So to jingli? Voditelji? Morda glasba?
Vse to. Vsaka radijska postaja je znamka in kot taka mora biti dosledna. Če greste v McDonald's, veste, da boste dobili dober burger, krompirček in gazirano pijačo ali milkshake. In ko prižgete radio, morate začutiti, da je glasba prava za ciljno občinstvo, da je voditelj prava oseba, da se jingli in produkcija skladajo z zvokom postaje. Vsaka znamka mora biti dosledna, tudi radijska postaja. Da se vedno, ko prižgemo radio, zgodi nekaj, česar smo vajeni in kar pričakujemo.

Nekateri radio povezujejo zgolj z vožnjo v avtomobilu, kjer doseže tudi največ mladih. Bi rekli, da lahko ponudi več?
Najbolj štejeta vsebina in osebnost moderatorja. Težko je postajam, ki merijo na mlajše poslušalce, saj ne vedo, ali jih ti poslušajo v ključnih terminih. Imeti prižgan radio ni vedno prioriteta mladih. Preverjali bodo družbena omrežja, Spotify in podobno. Zato je pomembno predvsem to, da mlade povežemo z radiem. Ne bodo denimo poslušali postaje, bodo pa na Facebooku videli izsek iz programa radia in si ga mogoče ogledali. Če jim bo všeč, bodo naslednjič poslušali radio. Zato morajo postaje nujno uporabiti druge medije, sploh družbena omrežja.

Podobno stališče ste izpostavili tudi na festivalu. Da radio nima več monopola, saj ga ne potrebujemo več, da slišimo najljubše pesmi, izvemo hitre informacije. Pa vendar ostaja. Kako dolgo še?
Veliko je že bilo napovedi smrti medijev. Da bo gledališče umrlo zaradi kina, kino zaradi dvd -jev in tako naprej. Radio se je skozi čas prikazal kot zelo odporen, ni pa poseben v smislu, da bi vedno imel zagotovljen prostor. Radijske postaje morajo garati, da si to mesto zagotavljajo. Zadnja leta se, sploh pri mlajših občinstvih, soočajo z izzivi. Morajo se jim posvečati, če si želijo zagotoviti njihovo pozornost.

Večina mladih pri nas posluša komercialne radie. V Veliki Britaniji pa veliko poslušanost med mlajšimi beleži BBC Radio 1, postaja javnega servisa, ki cilja na mlade poslušalce. Kako javnemu servisu to uspeva?
BBC veliko časa, energije in denarja namenja oblikovanju dobre vsebine, zaposluje pa tudi osebnosti z izrazitim značajem. V vsaki državi imajo javni servisi omejena denarna sredstva. Ključne so odločitve. Če bi Val 202 želel več poslušalcev, starih do 30 let, bi se lahko odločil za to, zaposlil prave ljudi in ustvarjal vsebino za to skupino. To je strateška odločitev. Ni pa enostavno imeti mladih za ciljno občinstvo.

Foto: Matej Povše

BBC Radio 1 je pod pritiskom, saj kljub 10 milijonom poslušalcev na dan, kar zveni veliko, njihovo število upada. Imajo pa milijone ogledov na Youtubu, milijone prijateljev na Facebooku. Tudi to je pomembno.

Youtube ponuja zastonj glasbo po lastnih željah, kjerkoli, kadarkoli. Bi rekli, da je konkurenca ali partner radijskih postaj?
Ne smemo v vsem videti grožnje, saj lahko spregledamo možnost sodelovanja. BBC Radio 1 se je sestal z Youtubom in našli so skupne interese. Mladi bodo v vsakem primeru veliko časa preživeli na tovrstnih omrežjih. Radii si ne smejo zatiskati oči ali se bati, da jim bo Spotify prevzel poslušalce. Naj se raje sestanejo z njimi, vidijo, kako delujejo, poiščejo način za sodelovanje, skupne interese.

Investicije in izobraževanje dobrih domačih producentov, piscev, skladateljev, glasbenikov so pravi način spodbujanja domače glasbe, ne kvote.

Na predavanju ste izpostavili, da ima radio pomembno vlogo v demokraciji in svobodi informacij.
Radio ima posebno mesto v odnosu s poslušalcem, saj mu ta zaupa. Zato ima radio pomembno vlogo predstavnika pravičnega in uravnovešenega pogleda. Kar je lahko težko za novinarje, saj morajo poročati tudi o stvareh, s katerimi se ne strinjajo nujno. Vendar je to hkrati bistvo novinarstva – predstavljati resnico, biti iskren in pustiti poslušalcu, da si ustvari mnenje. V tisku je drugače, tam je prostor za kolumniste, ki zavzamejo stališče, prav tako so številni tiskani mediji nagnjeni ali v levo ali v desno. Radio pa je drugačen. Sploh radijske novice morajo biti točne, iskrene in nepristranske.

Sodobni radio se sicer ravna po načelu »več glasbe, manj govora«. Je govor na radiu res tako moreč?
Pravzaprav je to za nekatere radie napačna strategija. Razlika med platformami, ki omogočajo poslušanje glasbe, kot je Spotify, in radii, je prav v govoru. V tistem, kar je med pesmimi. To ne pomeni, da ne smeš predvajati več glasbe. Moraš pa več časa in energije nameniti tistemu, kar je med skladbami. Ja, nekatere postaje vrtijo veliko glasbe čez dan in to je prav, ampak kakšna vsebina bo vmes, kdaj jo povečati in zmanjšati? Prava količina je odvisna od radijske postaje. Ne bi se povsem strinjal, da je več glasbe in manj govora pravi odgovor.

Na tak način se verjetno tudi izgublja intima, o kateri sva govorila prej.
Tako je. Na Spotifyju si lahko izberem samo glasbo, ki mi je res všeč. Radio mi tega ne more ponuditi. Zato se ne sme truditi tega posnemati. Mora biti nekako drugačen.

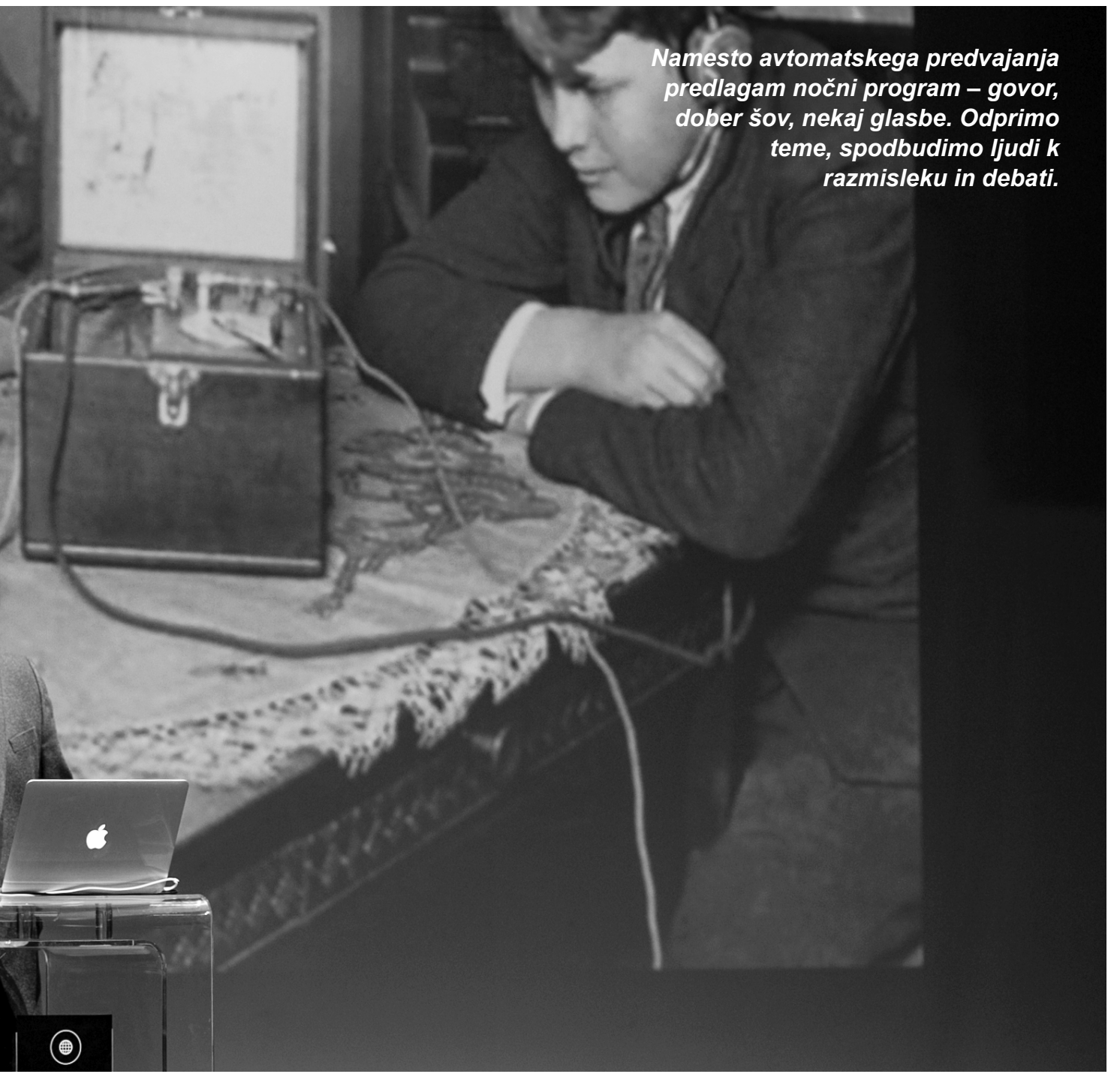

Namesto avtomatskega predvajanja predlagam nočni program – govor, dober šov, nekaj glasbe. Odprimo teme, spodbudimo ljudi k razmisleku in debati.

Pred nekaj meseci so bile za radijske postaje v Sloveniji uvedene kvote, ki določajo količino predvajanja slovenske glasbe. Komercialni radii morajo tako vrteti vsaj 20 % slovenske glasbe, javni vsaj 40 %. Od tega mora biti 25 % slovenske glasbe mlajše od dveh let.
To je norost.

Veliko je bilo kritik. Je to poseganje v podobo radia?
Politika radijskim postajam ne bi smela narekovati, kaj naj predvajajo. Radijske postaje, tudi javni servisi, morajo predvajati glasbo, ki jo občinstvo želi. Prav tako to zagotovljeno mesto na radijskih postajah ne motivira lokalnih pevcev in piscev. Konkurenca zviša kakovost produkta. Če je edini pogoj za pojavljanje na radiu to, da poješ v slovenščini ali da je bila skladba posneta v studiu nekaj ulic naprej, ne izboljša kreativnega procesa, temveč ga poslabša in v domači glasbeni industriji sproži lenobo. Mislim, da so kvote napaka. Vlada se ne bi smela vmešavati v glasbo na radiu. To je, kot da bi v galeriji morali izobesiti določeno kvoto del slovenskih slikarjev. Politika bi se morala vprašati, ali so kvote res najboljši način spodbude domače glasbe. Ker niso. Investicija vanjo je. Izobraževanje dobrih producentov, piscev, skladateljev, glasbenikov. Tako bodo radijske postaje rade predvajale tvojo glasbo.

Če se še vrneva na vaše področje, na radijski program. Nas so učili, da sta najpomembnejša jutranji program in program v času, ko se ljudje vračajo iz služb. Se strinjate s tem?
Radii večine evropskih tržišč imajo zjutraj in popoldne vrhunec poslušanosti. Jutranji program je še pomembnejši in je bil od nekdaj popularen. Ko se ljudje zbudijo, se pripravljajo za odhod v službo ali šolo, imajo radi zvočno kuliso. To je lahko glasba, ki jim dvigne razpoloženje, lahko so novice, da dobijo sveže informacije, izvedo, kaj se dogaja v svetu in ali je svet tisti dan dobro. Ko se peljejo v službo, jih nekdo zabava. Življenje je včasih težko in potrebuješ malo humorja, da ti pomaga skozi jutro. Popoldne pa je zrcalna podoba tega – da te nekdo razvedri na poti domov po napornem dnevu, da se informiraš o novicah tistega dne.

Pa nočni program, je podcenjen? Redko govorimo o njem.
Zelo imam rad nočni program, sam sem ga vodil mnoga leta. Tam je popolnoma novo obzorje intime med radiem in poslušalci, ki ga dnevni program ne omogoča. Velikokrat vidim, da na postajah le vklopijo avtomatsko predvajanje. Pogosto predlagam nočni program – govor, dober šov, nekaj glasbe. Odprimo teme, spodbudimo ljudi k razmisleku in debati. Veliko postaj bi lahko začelo tako, da zmagajo v nočnem času. In če bodo edini, bo lažje.

Zanimivo pa je, da so na televiziji, sploh ameriški, nočni programi zelo priljubljeni.
Res so. Imamo novo generacijo nočnih voditeljev, kot sta Jimmy Fallon in James Corden. Ti šovi imajo povsem nova občinstva zaradi družbenih omrežij. Več ljudi gleda Carpool Karaoke z Jamesom Cordenom kot pa njegovo oddajo. Pomen so dobili izseki oddaj, ki so objavljeni na spletu – tudi zato, ker so oddaje na sporedu pozno. So pa odlične. Veliko idej je izposojenih od radijskih oddaj, s čimer ni nič narobe. Rad jih gledam, na zahtevo, na Youtubu (smeh).**X**

András Dési, urednik in novinar ukinjenega madžarskega Népszabadsága

»Nikoli ne veš, kdo stoji za medijskim lastnikom«

Nina Korošec

»Bila je tipična sobota, osmega oktobra, ko sem izvedel, kaj je doletelo Népszabadság. Okrog pol desetih dopoldan me je poklical eden od sodelavcev in mi dejal – poslušaj, slabo novico imam. Torej sem vprašal – kdo je umrl? Sodelavec mi je odgovoril, da je mrtev Népszabadság.«

Tako je začel pripoved András Dési, eden od urednikov največjega opozicijskega časopisa na Madžarskem, Népszabadsága. Časopis, pri katerem je preživel 26 let, je prvič izšel kot revolucionarno glasilo leta 1956, na polovici madžarske revolucije. Do leta 1989 je bil uradno glasilo madžarske komunistične partije, po padcu železne zavese pa je postal neodvisen od oblasti. Delež v njem je ohranila fundacija, povezana s socialdemokratsko stranko.

Lani je ta delež prodala medijskemu konglomeratu Mediaworks, ki je oktobra letos preprosto ukinil časopis s pojasnilom, da je ustvarjal preveč izgube. V sporočilu za javnost so napisali, da načrtujejo finančno prestrukturiranje. Dési poudarja, da na Madžarskem ni političnega časopisa, ki bi posloval z dobičkom, desničarska vlada s stranko Fidesz na čelu pa dodatno pritiska na oglaševalce, naj ne oglašujejo v političnem tisku, kritičnem do oblasti.
Novinarji ukinjenega časopisa se zavedajo, da Népszabadságu po brutalnem, a diplomatskem zatrtju ni rešitve. Nekdanji sodelavci enega redkih od oblasti neodvisnih časopisov na Madžarskem sedaj le še zbirajo vse prispevke v tujih medijih, Népszabadságu v spomin.

Kaj pomeni ukinitev Népszabadsága za Madžarsko?
Svobode tiska ter intelektualnih in kritičnih platform je na Madžarskem zmeraj manj. Népszabadság ni le časopis, je tudi del madžarske kulturne dediščine. S svojimi arhivi ima vrednost, ki nima cene. Pa so ga kar iztrebili. Dramatična izguba je. Dvomim, da bodo kdaj obnovili spletno stran in s tem vsebine, objavljene pred osmim oktobrom letos. Če bi to storili, bi bili do oblasti zelo kritični teksti zopet dostopni, tega pa nočejo.

Na mestu, na katerem je bila še pred dvema mesecema spletna stran Népszabadsága, je sedaj le skopa izjava za javnost. Piše, da Mediaworks vstopa v novo dobo in da je naslednja prioriteta vzpostaviti nov poslovni model Népszabadsága, tak, ki ne bo povzročal le izgube.
Poslovnega modela ne nameravajo obnoviti. Ukinitev časopisa je bil edini načrt.

Moja nedavna napoved Népszabadságu je bila, da bo v roku petih let obstajal le še na spletu. Žal sem bil v zmoti.

Torej ste resnično brez kakršnegakoli upanja?
Nobenega upanja nimamo. Predstavnik novega lastnika nam je novinarjem ponudil odškodnino, če odidemo. Do konca novembra bomo vsi sprejeli to ponudbo, tudi jaz. Dvema sodelavcema so ponudili službo znotraj podjetja Mediaworks, ostali so že odšli ali ravnokar odhajamo.

Kaj boste sedaj počeli?
Nimam plana B. Dobiti službo v katerem od madžarskih medijev z mojim ozadjem, s 26 leti pri Népszabadságu, bi bilo precej težko. Zame ni odprtih delovnih mest, ker na Madžarskem niti ne obstaja Népszabadságu podoben medij. Mislim, da bom opustil novinarstvo, vsaj takšno, kot sem ga bil vajen delati. Tu pa tam bom objavljal članke v različnih revijah. Trenutno se dogovarjam z neko tedensko, ki mi je ponudila nekaj objav. A ni pogodbe, le košček za koščkom. Najti moram nekaj novega … Moram premisliti.

Pravite, da več kot 80 odstotkov medijev na Madžarskem nadzoruje vlada. Kaj pa preostalih 20 odstotkov?
Še vedno so kritični in od oblasti neodvisni, da, a vedno manj. Mediji, kritični do oblasti, delujejo v zelo ovirajočem poslovnem in gospodarskem okolju. Životarijo iz dneva v dan, poganjajo jih le še skladi različnih civilnodružbenih liberalnih gibanj in tuji – denimo skandinavski. Zatrtje Népszabadsága je pretnja preostalim neodvisnim medijem, ki so lahko na vrsti naslednji.

Kdo točno je lastnik podjetja Mediaworks, ki je ukinilo Népszabadság?
Mediaworks je ena največjih medijskih korporacij na Madžarskem, ki izdaja časopise in revije. Leta 2014 je podjetje ustvaril avstrijski poslovnež, Heinrich Pecina, ki je marioneta – najet je, da opravi delo namesto nekoga drugega.
Za koga, je vprašanje. Mnogo poslovnežev je na Madžarskem tesno povezanih z vlado in stranko Fidesz. Predvidevamo, da je nekdo iz teh krogov najel Pecino, mu naložil, da ustvari Mediaworks, potem umori Népszabadság in na koncu proda družbo drugemu podjetju. Pred mesecem dni je namreč, verjetno za lepo ceno, prodal svojo korporacijo. Optimus Press je naziv novega lastnika, a ne vemo, kdo točno stoji za tem podjetjem.

Bi rekli, da je medijsko lastništvo mnogo večji problem za časopise kot padanje naklade?
Absolutno. Dnevna naklada našega časnika je bila leta 1999, ko si ga je nagrabil nemški medijski mogotec Bertelsmann, nekje med 300.000 in 400.000. V zadnjih desetih letih je padla na 40.000 izvodov dnevno. A nedvomno je netransparentnost medijskega lastništva največji problem, seveda. Nikoli ne veš, kdo je zadaj.

Zakaj denimo člani uredništva Népszabadsága ne morete odkupiti časopisa po delih in tako začeti neodvisnega projekta?
O tej možnosti smo diskutirali, a veliko stane, za Népszabadság pa žal ni investitorjev. Mediaworks zavrača tudi predloge o prodaji znamke Népszabadság. Želijo jo obdržati. Poleg znamke imajo arhive, stare vsebine, računalnike, vse imajo. Hoteli so iztrebiti časopis.

Kdo so bralci Népszabadsága?
Naši bralci so stari nad 45 let. Starejše občinstvo torej, večinoma z akademskim zaledjem. Živeči v Budimpešti in drugih velikih mestih, pretežno intelektualci. Mladi žal ne berejo političnih časopisov. Če že, novice na spletu.

Ampak vaše vsebine so bile na spletu in tam so bile zastonj?
Včasih so me univerze v Budimpešti redno vabile, da sem kot tuji dopisnik predaval o novinarskih izkušnjah. Študente sem zmeraj vprašal, katere časopise berejo. Bil sem skrajno šokiran zaradi dejstva, da jih sploh ne berejo. Študenti z medijskih področij – ne berejo časopisov! Novice preberejo na spletu, a tiskanega časopisa ne vzamejo v roke.

Moja nedavna napoved Népszabadságu je bila, da bo v roku petih let obstajal le še na spletu. Žal sem bil v zmoti. A moja napoved je bila pet let, nič več. Pravzaprav sem se celo strinjal, da ga preselimo le na splet, ker je bil poslovni model, prek katerega je Népszabadság deloval, gotov. Naročništvo že dolgo več ni vzdržen model. Na Madžarskem so vsebine vseh časopisov na spletu na žalost dostopne brezplačno. To je bila velika napaka, ker so se ljudje navadili, da lahko informacije dobijo zastonj na spletu. Zato trenutni poslovni model tiska ne funkcionira več.

Novinarji in uredniki smo naredili ogromno napak. Ena večjih je bila, da nismo izobraževali ljudi, da morajo za informacije tudi na spletu plačati.

Foto: Matej Povše

Korak za korakom bi jim morali dopovedovati – če želite v prihodnosti še brati časopise, tiskane ali spletne, morate za to biti pripravljeni plačati.
Naklada se je dramatično zmanjšala predvsem zaradi interneta, komercialnih televizij in tabloidov. Tukaj so še brezplačniki, ki jih ponujajo na podzemni, in tako si ljudje, predvsem mladi, mislijo, češ zakaj bi plačali za kakšen časopis, če lahko drugega dobimo zastonj.
Zato novinarje žal odpuščajo. V naši uredniški ekipi je bilo pred desetimi leti 150 ljudi, letos 80.

Leta 2010, ko je Orbánova stranka Fidesz v parlamentu dobila dvotretjinsko večino, s katero je mogoče spreminjati ustavo, so med prvimi temeljnimi zakoni, ki se nanašajo na ustavne spremembe, leta 2011 sprejeli novo medijsko strategijo, ki je popolnoma spremenila nadzor medijev. Kako se to kaže na primeru delovanja javnega servisa?
Nova medijska regulacija se primarno nanaša na radio in televizijo. Javna televizija od takrat pleše natanko tako, kot žvižga vlada. Omejili so oddajanje, trenutno imamo pet javnih televizijskih kanalov. Prvi je novičarski, a gre le in izključno za vladno propagando, osnovano predvsem na vprašanju migracij. Širijo opozorila in pretnje, kako bi begunci radi prevzeli deželo in podobno.
Mednarodne novice predstavljajo tako, kot si jih zamišlja oblast. Begunci in migranti so predstavljeni kot grožnja evropskemu stilu življenja. V poročilih se osredotočajo na izgrede in zločine, ki jih zagreši kateri od njih. Zgodb o tistih, ki so se uspešno integrirali, ni in jih ne bo.

Drugi kanal je zasnovan za mlajše občinstvo in je orientiran na popularno kulturo; glasbeni program za otroke in mladostnike, ob večerih se vrtijo zabavljaški filmi. Tretji kanal je do potankosti zabavljaški, četrti pokriva izključno šport. Peti kanal je nostalgični program, ki črpa iz obširnih arhivov madžarske javne televizije. Predvaja stare televizijske filme in serije, kabaretske predstave iz sedemdesetih in osemdesetih. Ljudem je to všeč.

Z nostalgičnim programom vlada torej želi pri ljudeh vzbuditi nacionalno zavest?
Da, seveda. Najpomembneje, vlada hoče doseči, da ljudi politika ne bi zanimala oziroma da bi jih le do te mere, ko bi še podpirali ekstremne ukrepe proti beguncem in migrantom. Načeloma pa vlada noče, da bi ljudje pomišljali, ali je vlada dobra ali je slaba. Vlada želi, da ljudje razmišljajo tako – to je naša oblast in ta oblast nas ščiti pred begunci in migranti. Pred celim svetom. In cel svet je nastrojen proti Madžarski. Ogromno je teorij zarot in Madžari imajo navado kriviti tujce in tuje dežele za lastne probleme.

Večinska javnost se ne zaveda, kaj se dogaja z državo.

Mednarodne raziskave, ki so se posvečale novi madžarski medijski zakonodaji, pravijo, da je bila madžarska javnost tiho, ko je vlada po mili volji spreminjala ustavo. Zakaj?
Mislim, da je madžarska javnost že v temeljih apolitična, ljudje se ne zanimajo za politiko. Ne zavedajo se, kaj pomeni nova ustava, kako preoblikuje deželo in sistem. Nihče se ni zavedal, kaj s dogaja, dokler akti niso bili predstavljeni, potem po hitrem postopku izglasovani in potrjeni. Zanimivo je, ker v predvolilni kampanji pred volitvami 2010 Fidezs ni nikoli govoril o novi ustavi. Ko so jo začeli snovati, ljudem ni bilo mar – prav, pa imejmo novo ustavo.

Kako ste se temu zoperstavljali od oblasti neodvisni mediji?
Mnogo časopisov, vključno z Népszabadságom, je pozivalo proti medijski regulaciji in proti spremembam ustave. Nekaj stvari so morali izključiti, tudi ker niso bile skladne z zakonodajo EU.
Ampak kaj je najbolj zanimivo pri novi medijski regulaciji? Naj povem primer: komercialne radijske postaje so z njo obvezali k vsaj minuti poročevalskega programa na vsako uro. Za to bi morali dodatno vzdrževati in plačevati urednika poročil, kar bi jih veliko stalo. Tako je vlada prestrukturirala madžarsko tiskovno agencijo, ki zanje zastonj dostavlja že pripravljene poročevalske programe. Radijske postaje so preprosto odpustile urednike poročil in prevzele vnaprej pripravljene novice. Če poslušaš več madžarskih komercialnih radijskih postaj, poslušaš praktično isti program. Zelo zvita poteza vlade.

Ker je bila legalna. Tudi ob ukinitvi vašega časopisa ste zapisali, da lahko Putin in Erdogan samo zaploskata Orbánu.
Absolutno legalno je bilo in vsi so ploskali, posebej komercialne postaje, ki so lahko na ta način privarčevale mnogo denarja. Da, Erdogan in Putin se lahko le učita od gospoda Orbána.

Kdo pravzaprav je Victor Orbán? Kam pelje državo?
Verjame, da lahko samo močan mož vlada deželi. Sklicuje se na dejstvo iz anket, da Madžari pojmujejo dve imeni za najpomembnejša politična voditelja v celotni zgodovini Madžarske. Prvo je János Kádár, vodja komunističnega režima, drugo pa Miklós Horthy, ki je deželi poveljeval med letoma 1920 in 1944. Oba sta bila avtoritarni politični vodji. Orbán to interpretira v smislu, da Madžari pač hočejo imeti neizprosne može na vrhu države. Pravzaprav mu to gre zelo dobro, ker propagando uporablja na izjemno sofisticiran in učinkovit način. To smo videli na primeru begunskega vprašanja, pri katerem učinkuje še posebej na ruralnih predelih, kjer ljudje morda še v življenju niso videli enega samega migranta ali begunca, a se jih močno bojijo.

Vlada je prestrukturirala madžarsko tiskovno agencijo, ki zastonj dostavlja že pripravljene poročevalske programe. Radijske postaje so preprosto odpustile urednike poročil in prevzele vnaprej pripravljene novice. Če poslušaš več madžarskih komercialnih radijskih postaj, poslušaš praktično isti program. Zelo zvita poteza vlade.

Posledice medijskega poročanja o beguncih in migrantih so se podobno kazale v Sloveniji, le vzvod ni bil povsem enak. Na kakšen način je begunsko tematiko pokrival Népszabadság?
Veliko smo pisali o tem, poskušali smo pristopiti pravilno. Izpostavljali smo, kako je oblast z njimi ravnala, kako so jih razčlovečili. Poskušali smo razkriti, koliko laži je za propagando oblasti. Zanimivo je, ker je bilo avgusta 2015, ko se je glavna železniška postaja v Budimpešti spremenila v begunsko taborišče, v madžarski družbi veliko solidarnosti. Ogromno ljudi je prihajalo na postajo in s sabo prinašalo hrano, zdravila in vse, kar so ljudje v stiski potrebovali. Potem se je nekaj zgodilo, še zmeraj se trudim razumeti, kaj je bil povod, da sta se miselnost in odnos Madžarov radikalno spremenila. Vladna propaganda do beguncev nikoli ni bila prijazna, a verjetno je bilo zaostrovanje te poglavitno. Morda je bila prelomna točka poročanje o incidentih silvestrskega večera v Kölnu, ne vem. Še vedno se trudim razumeti madžarske kolege in tisto, kar jim je opralo možgane.

Tistih nekaj, ki je na Madžarskem zaprosilo in dobilo politični azil – kako se jim godi?
Teh je približno med 400 in 500. Migrantov skoraj ni, predvsem zaradi bodeče žice, čeprav je verjetno mnogo tihotapcev, ki ljudi spravljajo čez mejo in naprej v Avstrijo in Nemčijo. Tisti, ki jim je Madžarska priznala politični azil, so v Budimpešti pravzaprav nevidni, tako malo jih je. V javnosti se jih ne sliši. Če imajo status begunca, lahko v Budimpešti začnejo novo življenje. Večina jih je hotela do Nemčije ali v skandinavske države, a tiste države so prav tako zaostrovale ukrepe proti beguncem, tako da so bili dejansko primorani ostati na Madžarskem in se tukaj postaviti na noge. Poznam begunsko družino iz Kurdistana. Hoteli so v Nemčijo, a so ugotovili, da bi imeli tam še več problemov, zato so ostali v Budimpešti. Oče je začel delati kot hišnik v nekem javnem podjetju, žena dela kot čistilka. Zelo slabi delovni mesti, ampak nekaj je. Lahko so najeli majhno stanovanje, njuni otroci obiskujejo javno šolo – gotovo jim je bolje kot v Kurdistanu. Mislim pa, da se na Madžarskem vendarle počutijo čudno, tuje.

Če se še vrnemo na medije in cenzuro. Nedavno ste dejali, da nikoli niste čutili nobenih pritiskov, o čem in kako naj bi pisali. Kako je to mogoče poleg vsega, kar opisujete?
Pri Népszabadságu sem od leta 1989, ko so prihajale politične spremembe, povsem drug čas je bil. Resno mislim, nikoli nisem … morda je en primer, ko sem objavo prispevka opustil. Leta 1999 so v Čečeniji ugrabili dva Madžara. Madžarska vlada ju je želela osvoboditi iz rok čečenskih teroristov. V času njihovih pogajanj sem dobil informacijo, da so ju v tistem času že ubili, še preden bi torej vlada lahko plačala odkupnino zanju. Ugrabitelji so talca prodali drugim skupinam, zato ju je bilo zelo težko izslediti. Ker sem imel zanesljive informacije, so me ljudje na vladnih položajih nagovarjali, naj tega ne objavim, zaradi nacionalne varnosti. Veliko sem okleval, ker je bila res težka odločitev. Potem sem rekel, prav, ne bom objavil. In nisem, predvsem zaradi spoštovanja do žrtvinih družin, ker nisem želel, da njuni bližnji iz medijev izvejo, da sta mrtva. Javnost seveda ne ve, kaj se je zgodilo s talcema.

Zakaj ne?
To je še vedno občutljivo vprašanje. Ker je uradno stališče vlade, da se pod nobenimi pogoji nikoli ne pogaja s teroristi. Pri tem primeru so bila pogajanja s teroristi, ne neposredno sicer. Vlada je imela organizacijo, ki je bila zelo aktivna v Čečeniji in je poskušala priti v stik z ugrabitelji, a je bilo na žalost prepozno.

Kakšna država je Madžarska s političnega vidika?
Madžarska je zmes demokracije in avtokracije. Vlada uporablja demokratična orodja, da snuje avtokracijo. To je problem. Evropska unija, osnovana na temeljih liberalne demokracije, nima predvidenih ukrepov, s katerimi bi se soočila s tako nesvobodno državo. So razprave, a v resnici niso pričakovali, da bodo imeli kdaj članice, ki se ne bodo hotele ravnati po teh temeljih.

Orbán je denimo vztrajno zavračal kritike evropskih medijev o novi madžarski medijski zakonodaji, češ da je ironično, da madžarski časopisi ob tem zelo kritično pišejo o koncu svobode govora. Vi ste v nekem intervjuju izjavili, da je imela madžarska vlada do vašega časopisa očitno nekaj spoštovanja, saj se je Fidezs v mednarodni javnosti večkrat širokoustil, kako je Népszabadság dokaz, da svoboda tiska na Madžarskem še obstaja. Je ukinitev časopisa znak, da se madžarski vladi na mednarodnih tleh več ni treba dokazovati?
Ni jim mar, zelo močne se počutijo. Časopis so ukinili šest dni po referendumu o begunski kvoti. Bizarno je, ker je bil neveljaven, a vlada ga razglaša kot velikansko zmago. Hoteli so pokazati madžarskim medijem, da oni določajo pravila in da se to, kar se je zgodilo Népszabadságu, lahko komurkoli. Bila je demonstracija moči in pretnja.

Kako so madžarski novinarji povezani med sabo, če sploh so?
Novinarska skupnost je zelo razcepljena. Oh, izjemno razcepljena. Tako zelo, kot je razcepljena družba. Vem, da so mnogi novinarji provladnih časopisov nazdravljali ob ukinitvi Népszabadsága.
Na demonstracije je prišlo med 8000 in 10.000 ljudi. Na ulicah ni bilo množic. Ljudje gredo takoj naprej. Še včeraj je Népszabadság obstajal, danes ga pač več ni.

Kako je živeti v takšni deželi?
Zelo nenavadno. Ko se pogovarjam z ljudmi na ulici, mi rečejo – oh, kakšna škoda, da Népszabadság več ne obstaja. In v naslednjem trenutku pozabijo. To je to.

O čem se pogovarjate s sorodniki, prijatelji?
Predvsem se izogibam političnim temam. Pogovarjamo se o življenju, o hrani, o vsem, le o politiki ne, ker je to občutljivo vprašanje in ljudje vedo, kdo sem. Bojijo se, da jih bom hotel izzvati ali jih spraviti v nerodno situacijo. Če ne vprašajo po Népszabadságu, jim ga ne omenim.
Zelo težko je. So pa tudi ljudje, ki na ulici pristopijo do mene in mi rečejo – gospod Dési, zelo nam je žal zaradi tega, kar je doletelo vas in vaše sodelavce. To se ne zgodi pogosto, a se.
Tudi posamezni člani stranke Fidesz so dejali, da ukiniti Népszabadság na ta način ni bila modra odločitev, ker da je kontraproduktivno. A večina ljudi iz Fidesza je sarkastična.

Nedavno sem srečal prijatelja, ki je začel delati za provladni časopis. Dejal mi je, da dela točno to, kar je njegov oče v komunističnem sistemu – sklepa kompromise, družino ima in poskrbeti mora za otroke, njegov oče je storil isto. Bil je liberalen novinar, sedaj je nasprotno. Piše članke za vlado. To ni novinarstvo, a življenje je zapleteno. Nič ni črno-belo. Ne obsojam ga, poskušam razumeti. Morda bi … Ne, ne bi mogel narediti istega, tudi če bi imel otroke, a to je odločitev posameznika. Žal mnogo ljudi sprejme te odločitve. Ker ljudje so oportunistični.**X**

Govorimo o preživetju

Jerneja Jelen

21. novembra je v ljubljanskem Kinu Šiška potekala velika okrogla miza z naslovom Skozi oči prekariata. Jože Mencigner, Vesna Vuk Godina, Jakob Počivavšek, Peter Pogačar in Marko Funkl so razpravljali o posledicah, ki jih ima prekarnost na posameznika in širšo družbo, o možnostih prekarno zaposlenih, da se v družbi aktivirajo, ter o tem, kaj bi morali narediti za izboljševanje položaja prekariata.

Okroglo mizo so organizirali uredništvo bloga Skozi oči prekariata, Gibanje za dostojno delo in socialno družbo ter ekipa Kina Šiška. V uvodnem delu je organizator in povezovalec dogodka, Črt Poglajen, opravičil britanskega ekonomista Guyja Standinga, ki je zaradi obveznosti obisk v Sloveniji prestavil. V pismu gostom je avtor knjige *Prekariat, novi nevarni razred* zapisal, da se boj za pravice prekarcev širi po svetu. *»Posamezniki se povezujejo v skupine in vključujejo v politične aktivnosti, beseda prekariat pa postaja vse jasneje opredeljena. Družba se problema vedno bolj zaveda in se nanj odziva,«* je pojasnil.

Prva od gostov je spregovorila **Vesna Vuk Godina**, socialna in kulturna antropologinja. Zanjo je obstoječa predstavniška demokracija tip ureditve, ki ustreza trenutni kapitalistični družbi, predvsem tistim, ki imajo moč, torej ne prekarcem, temveč kapitalistom. *»Mislim, da kakšnih posebno velikih upov v državo ne gre polagati. Posebej ne, če upoštevamo zgodovinske tirnice, ki so značilne za Slovence, ker je zadnjih 1500 let za nas značilna neposredna demokracija z neposredno participacijo, posebej pri vprašanjih, ki zadevajo preživetje. Ko govorimo o prekarnosti, seveda govorimo o preživetju.«*

Jože Mencinger, eden od vodilnih slovenskih ekonomistov, meni, da prekarstvo ni nekaj novega. *»Včasih smo imeli dninarje, zdaj se je pojem razširil na zelo različne oblike nestandardnega zaposlovanja. Kot standardno zaposlovanje se še vedno razume zaposlovanje za nedoločen čas, kjer človek pride v službo in zaključi z delom, ko se upokoji. Tega več ni.«*

Jakob Počivavšek, predsednik Konfederacije sindikatov Slovenije – PERGAM, pravi, da je organiziranje prekarnih delavcev globalni problem, ne le slovenski. Glavni razlog za to je po njegovem mnenju narava prekarnega dela, ki delavca postavlja v zelo podrejen položaj delodajalcu, kar privede do strahu pred izpostavljanjem. Veliko prekarnih delavcev dela na terenu, kar pomeni, da niso vključeni v kolektiv in zato občutek pripadnosti kolektivu ni mogoč, to pa onemogoča združevanje.

Peter Pogačar je na vprašanje, zakaj je država v preteklosti spodbujala prekarnost, predvsem z odpiranjem s. p.-jev in subvencijami za samostojne podjetnike, odgovoril, da v zadnjih štirih letih na ministrstvu ni bilo nobenega programa zaposlovanja, ki bi subvencioniral katerokoli drugo obliko zaposlovanja kot pogodbo o zaposlitvi. *»Dvomi se pojavljajo pri primerih, kjer je narava dela takšna, da ni primerno, da se to opravlja na podlagi pogodbe o zaposlitvi. Gre za samostojne poklice brez konkretnega delodajalca.«* Povedal je, da ti poklici predstavljajo izziv, saj ne ve, kako bi lahko tem delavcem na ministrstvu zagotovili ekonomsko, pravno in socialno varnost, kar pa po njegovem ni razlog, da na bankah ne morejo dobiti kreditov.

Marko Funkl mu je nasprotoval, s čimer je med obiskovalci okrogle mize požel največje navdušenje, saj so se zaradi njegovih izkušenj s prekarnim delom poistovetili z njim. Funkl meni, da je treba narediti korak naprej pri sindikalnih gibanjih, saj da je celoten sistem v Sloveniji nekako obmiroval. Povedal je, da raziskave kažejo, da je v Sloveniji 41 % delavcev atipičnih, medtem pa Zakon o delovnih razmerjih pravi, da bi to morala biti le izjema. Misel je zaključil s prispodobo, da je prekarnost na nek način rak: *»Rak, ki razjeda državo, ministrstvo pa ga zdravi z aspirini, namesto s kemoterapijo.«***X**

Mediji prevečkrat le posredniki

Lara Gril

Večplastne razprave o novinarski in medijski krizi, prekarnem delu novinarjev, pritiskih medijskih hiš in pretiranem ter prikritem nadzoru nad informacijami so v novinarskih krogih že stalnica. O pomenu kritične komunikologije sta 21. novembra v Trubarjevi hiši literature na razpravi Kriza medijev, kriza legitimnosti govorila prof. Graham Murdock in prof. Slavko Splichal.

Profesor Murdock predava na Univerzi Loughborough in je osrednji predstavnik politično-ekonomskega pristopa, prof. Splichal pa predava na Fakulteti za družbene vede in je redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Jernej Amon Prodnik, sourednik Časopisa za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo, je najprej predstavil tematsko številko ČKZ, ki so jo poimenovali Politična ekonomija komuniciranja, ker obravnava aktualne spremembe na tem področju. Po tem je v razpravi Murdock izpostavil, da so mediji osrednji prostor za izpostavljanje javnih problemov. Po njegovem bi morali mediji predlagati rešitve, ki bi pripomogle k bolj urejeni družbi. Navezal se je na nedavne ameriške volitve, saj ima po njegovem zmaga Donalda Trumpa simbolni pomen za uničenje tega ideala. Trump namreč omogoča legitimnost homofobom in rasistom, dopušča diskriminacijo in jo vrednoti kot nekaj normalnega, vsakdanjega. Izražanje v medijih je Murdock razdelil na emocionalno in racionalno. Racionalno bi moralo biti po njegovem edino dovoljeno v javni sferi.

> ***Prof. Slavko Splichal: »Vsi politiki niso dobri, kar pa ne pomeni, da niso nujni. Isto velja za novinarje.«***

Splichal je dodal, da smo v veliki nevarnosti, če mislimo, da je javna sfera, ki je v resnici čustvena, tudi racionalna. Javna sfera je po njegovem tudi glavno stičišče za preživetje demokracije in je nekakšen ideal. Murdock je nadaljeval s kritiko družbenih omrežij, češ da so sama sebi namen ter da se zgolj krepijo. Ljudje jih izkoriščajo za samopromocijo, na njih je dovoljen »grd, neprimeren jezik«, ki oskruni verodostojnost debate. Prav tako na družbenih omrežjih ni spoštovanja do alternativnih mnenj, kar po njegovem zastruplja politično atmosfero. A na Facebooku si »publisher«, zato moraš sprejeti določeno stopnjo regulacije in odgovornosti za to, kar objaviš. Algoritmi omogočajo, da se skrijemo pod nekakšno »varnostno odejo«, kar ubija debato in je za družbo nevarno, je opozoril Murdock
.
Disneyjeve risanke denimo pomagajo konstruirati otroški svet, ki ni brez idealov, je povedal Murdock. Tako imajo že otroci v glavi izrisan varen zemljevid sveta, čeprav so od branja novinarskih prispevkov še močno oddaljeni. Na primeru Hello Barbie se je Murdock kritično opredelil do usmeritve družbe k čim učinkovitejšemu oglaševanju in kapitalističnih potrošniških idealov. Hello Barbie je lutka z vgrajenim prepoznavalcem glasu. Otroci lutki zaupajo odgovore na vprašanja, kot je denimo »Kaj si želiš za božič?«, otrok nato napravi zaupa svoje želje, ta jih posname, posnetki pa romajo naravnost na internetno mrežo, kjer otroške izpovedi hitro postanejo tarča oglaševanja. Oglaševanje postaja vse bolj neposredno usmerjeno k potrošnikovim željam, potrebam, celo identitetam.

Gosta sta razpravljala tudi o prihodnosti novinarstva. Ta ni le v prisotnosti na dogodkih in poročanju o njih, ampak v podrobni analizi aktualnega dogajanja in v iskanju resnice. Po njunem mnenju danes novinarji k problemom ne pristopajo pravilno, zaradi česar tudi težko ohranjajo učinkovito demokracijo. Mediji so prevečkrat le še posredniki med vladajočimi in vladanimi. Obkroženi smo s kratkimi, nepomembnimi novicami in 24-urnimi poročili, v katerih pa novinarji ljudem ne pomagajo razumeti družbenega konteksta dogodkov in dogajanj. Pomembne, relevantne novice bi morali nujno ločevati od nepomembnih, so ugotavljali na razpravi. Profesorja menita, da potrebujemo več analitičnega novinarstva.**X**

Ti nori tenorji (2016)

Čustveno apatične je treba šokirati

Lea Klančič

Komedija Ti nori tenorji v režiji Gojmirja Lešnjaka - Gojca upodablja poveličevanje svetovnih zvezd in vleče vzporednice z današnjimi časi. Predstavljajmo si, kaj bi se zgodilo, če bi kakšna svetovna znana osebnost naklonila obisk naši mali Sloveniji. Pa ima tovrstna komedija v današnjih časih, ko naj bi bila na pohodu čustvena apatičnost mnogih, na gledalca sploh še kakšen vzgojni učinek? Zdi se, da gledalca karikirani liki res nasmejejo, a podobnosti z lastnimi karakteristikami mu uspe spregledati.

Celotno mesto, posebej vodstvo opere in osebje prestižnega hotela, pričakuje italijanskega tenorista Tita, ki prihaja, da bi odpel Otella pred razprodano dvorano ljubljanske Opere. Komaj težko pričakovani gost prispe, že se mu dobrika direktor opere, Saunders, ki bi se rad s prihodom umetnika svetovnega kova okoristil. Pozorno sledi vsakemu koraku, ki ga stori osebje hotela, predvsem pa svojemu pomočniku Maxu. Kot večina direktorjev namreč le on ve, kaj je najboljše za posel. Naokoli se mota tudi kopica drugih radovednežev, željnih srečanja z imenitnim italijanskim gospodom. Začne se lov za pretirano idealiziranim Titom, ki v resnici seveda ni tako veličasten.

Zvezdnik končno le prispe, s tem pa tudi njegova muhasta plat. Predstava se docela zaplete, ko po nesrečnem naključju Tito prejme dvojno dozo pomirjeval, kar ga večer pred nastopom zaziblje v tako trden spanec, da direktor in njegov pomočnik mislita, da je mrtev. Da ne bi bil deležen opazk ugledne družbe, ki je karte drago plačala, je direktor pripravljen klečeplaziti, vse, da bi prepričal pomočnika Maxa, naj obleče Titov kostum in odpoje Otella. Na dan predstave se Tito zbudi in tudi on obleče svoj kostum, tako da se na odru pojavita kar dva Otella, za njima pa tekajo frfotave ženske, ki želijo nekaj minut preživeti z očarljivim gospodom. Toda kmalu se razve, da je namesto Tita nastopil Max. Zmešnjava se razreši, nato se življenje likov vrne v ustaljene tirnice.

Velik pomen za poln učinek komedije ima scenografija. K dinamiki prispevajo predvsem vrata. Ko igralci prehajajo skozi šest vrat na odru, s tem ustvarjajo ritem loputajočih vrat, kar v vrtincu zmešnjave še okrepi kaos. Scenografska zamisel omogoča dobro preglednost nad mizansceno, z izbiro barvne sheme in scenskih elementov pa bolj spominja na kakšen drugorazredni hotel. Še najbolj v oči bode časovna neusklajenost nekaterih kostumov in scenskih elementov. Kostum Diane je denimo izrazito moderen, telefon z vrtljivo številčnico pa je produkt 20. let prejšnjega stoletja. Nekateri elementi nikakor ne sodijo skupaj in ni videti, da bi režiser s tem želel sporočiti karkoli posebnega. Neusklajenost elementov tako gledalce zmede pri umestitvi dogajanja v časovni okvir.

Izvirna uprizoritev v režiji Kena Ludwiga je v New Yorku dobila oznako »ena redkih dobrih fars še živečega avtorja«. Potemtakem mora, kot je za farso značilno, poudarjati slabe lastnosti ljudi in jih prek tega morda pripraviti do spreobrnitve. Polemizira dve slabi lastnosti, ki zaznamujeta življenje mnogih: okoli nas mrgoli (pre)lepih gospodičen, slepo zagledanih v svetovno znane zvezde. V gledališki igri jih utelešajo Maggie, Diana in Julia, ki idealizirajo Tita. V liku Saundersa pa bi se utegnili prepoznati direktorji, zaverovani v svoj prav, ki gledajo le na lastno korist.

Vendar za današnjo čustveno apatično populacijo zgolj izpostavljanje slabih značilnosti likov na smešen način ni dovolj, da bi predstava uspela nastaviti ogledalo tistim, ki so tega najbolj potrebni. Da s(m)o postali čustveno leni, nis(m)o nujno sami krivi. Avtomatsko se zaščitimo pred obilico negativnih informacij, in sicer tako, da jih ignoriramo. V vrtincu vseh informacij si našo pozornost izborijo le najbolj šokantne. Tako bi moral teater groteskno slikati človekove slabe značilnosti, da bi ljudje na odru videli svoj odsev. Sicer bodo napleskane gospodične še vedno slepo zagledane v narejeno popolnost slavnih in bodo važni direktorji še naprej diktirali podrejenim, ker oni pač vedo, kaj je najbolje.**X**

Dekle na vlaku (2016)

Vsak človek nekaj skriva

Barbara Petrovčič

Popolne predstave, ki si jih o nečem zgradimo, niso nujno resnične. Da morda ne poznamo celotne zgodbe, nam da vedeti film v režiji Tata Taylorja, ki je med drugim, prav tako po knjigi, zrežiral z oskarjem nagrajene Služkinje (The Help, 2011). Življenja drugih niso idealna in naša življenja niso nujno slabša. *Dekle na vlaku* s protagonistko Rachel nazorno prikaže, kako so se njene predstave o drugih pričele krhati. Hkrati pa je postajala iz trenutka v trenutek odločnejša, da stvarem pride do dna, zaradi česar se je začela postavljati na svoje noge ter se zanašati na svoj trezen spomin. V razvoju filma vidimo njeno premagovanje vzponov in padcev. Realen konec se zdi razumljiv, saj dovolj pesimistično gleda v prihodnost.

Paula Hawkins, avtorica romana, po katerem je film posnet, je sprva pisala romantične romane, ki ji niso prinesli veliko uspeha. Njen zadnji poskus, preden bi pisateljsko kariero obesila na klin, je bila knjiga Dekle na vlaku, ki je nepričakovano doživela velik uspeh. Dogovor o filmski adaptaciji je bil sprejet, še preden je bila knjiga do konca napisana.

Roman najbolje opredelimo kot psihološki triler, in sicer brez idealnega lika. Pripovedovalke romana so tri – Rachel, Anna in Megan, njihove zgodbe pa niso sočasne, vse pa se približujejo sedanjosti. Takoj na začetku izvemo, da je Rachel alkoholičarka, ki se vsak dan z vlakom vozi v London. Zagrenjena je, osamljena, veliko preveč pije in razmišlja. Opazuje hiše, mimo katerih vozi vlak, in si zamišlja življenja ljudi, ki v njih živijo. Vidi jih popolne, srečne, idealne. Tudi sama je včasih živela tam, vendar nerada pogleduje proti hiši, v kateri zdaj živi njen bivši mož z novo ženo in hčerko. Najraje si ogleduje hišo številka 15 in par, ki v njej živi. V mislih jima da imeni, Jess in Jason. Zdita se ji najlepši in najbolj zaljubljen par daleč naokoli. Ideal. Dokler nekega dne skozi okno vlaka ne uzre Jess z drugim moškim, kar ji začne rušiti predstave. Potem je naenkrat Jess pogrešana, Rachel pa z ogromno luknjo v spominu poskuša pomagati najti izginulo žensko, za katero se izkaže, da je bila umorjena.

Lahko bi rekli, da se film konča srečno. Izvemo, kdo je morilec, Rachel pa se povrne spomin. Konec je šokanten in nepričakovan. Ugotovimo, da »dobrih« likov v tej zgodbi pravzaprav ni. Nekateri se izkažejo za nevarnejše; patetičnost drugih, ki gledalce sprva nervira, sčasoma postane razumljiva. Na koncu se gledalcu Rachel celo priljubi. Čeprav se sprva ne zdi nič kaj simpatična, sčasoma začneš navijati zanjo. Vsakič, ko poseže po novi steklenici, upaš, da si bo premislila, se ustavila, ostala pri enem kozarcu. Se nehala vtikati v tuja življenja in spravila v red svoje. Čeprav tega ne stori, ne odložimo knjige in ne odidemo iz dvorane. V svoji šibkosti, samopomilovanju in težavah, ki so jo privedle do alkoholizma, se zdi človeška, prepoznaš jo kot glavno junakinjo. Prav njena ranljivost in neverodostojnost misli ter spominov pri občinstvu vzbudita željo po odkrivanju resnice. Vsi liki se soočajo z vsakdanjimi težavami – spoprijemajo se s spremembami, z izgubo službe ali moža, z izgubo ali nezmožnostjo imeti otroka ter z željo po perfekciji.

Za razliko od knjige film zgodbo pospeši. Knjiga si vzame veliko več časa, da razloži ključne informacije, medtem ko so v filmu spretno vključene brez posebnega poudarka, a tako, da razberemo pomen, ki ga imajo za nadaljevanje dogajanja. Ob koncu ostane tudi nekoliko grenak priokus – gledalci se zavedamo, da zgodba še zdaleč ni končana. Ni konca, kot so v ljubezenskih romanih, Rachel ima pred seboj namreč nove vzpone in padce. Izkušnja jo je spremenila, ji pomagala priti do spoznanj, ki ji bodo tudi v prihodnje pomagale premagati težave. Ne gre le za vprašanje, kdo je morilec, temveč za smisel, ki ga v življenju iščemo in potrebujemo. Zgodba postavlja vprašanje, kje je meja radovednosti in vtikanja v tuje zadeve, hkrati pa kaže zlo naravo ljudi, ki na prvi pogled to niso.**X**

Ko imaš 17 let (2016)

Ljubezen je univerzalna in hkrati unikatna

Andreja Škafar

Pravijo, da ljubezen in sovraštvo hodita z roko v roki. Trčenje obojega sproži eksplozijo čustev, sploh če gre pri tem za soočenje dveh mladih, še neizoblikovanih oseb, ki se šele odpravljata na pot čustvovanja, okušanja omam ljubezni in strasti ter seveda tudi posledic.

To se je zgodilo Damienu in Tomu, negotovima najstnikoma in protagonistoma v celovečercu francoskega režiserja Andréja Téchinéja. Ustvarjalci filma mlajšim in starejšim generacijam skušajo prikazati odraščanje dveh sedemnajstletnikov, obeh z juga Francije, a iz povsem različnih družbenih okolij. Spopadata se z obvladovanjem in razumevanjem čustev, ki jih kljub trudu ne moreta potlačiti.

V nasprotju z agresivnim Tomom, posvojencem na kmetiji, je Damien bolj mehkužen, predvsem zaradi odsotnega očeta, vojaka na misijah. Med fantoma že ob prvem srečanju v šolskih klopeh vzklije napetost. Preobrat se zgodi, ko mora Tomova mati zaradi pljučnice v že tako ali tako rizični nosečnosti nemudoma v bolnišnico, Toma pa v svoj dom prijazno sprejmeta Damienova starša. Fanta postopoma ugotavljata, da nas osebe, ki nas popolnoma odbijajo, tudi neustavljivo privlačijo. Ob smrti Damienovega očeta se pokaže Tomova dobrota. Potreba po tolažbi premaga predsodke in strahove ter mu pomaga sprejeti istospolno privlačnost, ki jo čuti. Glavni motivi filma – spolnost in intimnost, povezanost s starši med odraščanjem, odkrivanje samega sebe ter burno nihanje med prezirom in privlačnostjo – so del vsakdana vsakega pubertetnika.

Film je neskončno nežen, a tudi psihološko zahteven. Ob koncu filma najstnika najdeta srečo. S podrtjem zidu in izlivom čustev sta kljub lastnim in družbenim predsodkom ter kljub začetnemu sovraštvu v družbi zgradila zavezništvo, s katerim se bosta vztrajno in s ponosom spopadala s prihajajočimi težavami. Ljubezen je univerzalna, hkrati pa individualna in unikatna. Vso preostalo filozofiranje v zvezi s tem je odveč, sporoča film, ki slika, kako je biti star 17 let, saj je marsikdo na to že pozabil. Pokaže nam, kako doživljanje čustev preizkuša našo osebnost in nas spreminja v unikatnega, čustveno stabilnega in samostojnega odraslega človeka. Je odličen prikaz razburkane, čutne in nepozabne adolescence.**X**

Klub (2015)

Ko se spove Cerkev

Anže Lebinger

»Nečistovala sem. Prikrivala sem. Oče, grešila sem. Tvoja Cerkev.« Čilski režiser Pablo Larraín je znan po odličnih filmih, v katerih kritično slika podobo svoje domovine. Referenčna točka njegovega dela je trilogija o življenju pod Pinochetovo diktaturo (Tony Manero, Post Mortem, Ne!). Tokrat tudi kot soscenarist ob Guillermu Calderónu in Danielu Villalobosu spregovori o dvoličnosti Katoliške cerkve. Ne gre za črno-beli film o grešnikih in njihovih žrtvah. O zavrženosti pedofilije, o grehih posameznikov. Ne, to ni takšen film. Namesto tega se ob gledalčevo moralo podrgne z bogato prispodobno kinematografijo, inteligentnim scenarijem in imenitnim razpletanjem brezhibno tempiranega trilerja.

»Hodil sem v katoliške šole in spoznal veliko spoštovanja vrednih duhovnikov. Spoznal sem tudi duhovnike, ki so danes za zapahi ali v sodnem postopku zaradi različnih prestopkov. Toda spoznal sem tudi take, za katere nihče ne ve, kam so izginili.« Film *El Club* je zgodba o izginulih. O štirih nekdanjih duhovnikih in redovnici. Ubežali so roki posvetne, civilnopravne pravice, a pokora naj bi bila menda še hujša, čeprav je sprva ni na spregled. V tihem obmorskem mestecu nekje na čilski obali je bolj kot kaznovanje duha na dnevnem redu dolgočasje. A to se s prihodom novega stanovalca docela spremeni. S pomočjo enostavnega in učinkovitega zapleta Larraín nadgradi že znano pripoved o cerkvenih nespodobnostih. Na ta način prodre globlje v zavest gledalca. Ugrizne v njegova prepričanja – da tiho zaječi. Sveto kožico in brezmadežni analni seks pa naslovi s humorjem – da ne zakriči. Namesto enostavnih čustev izvablja empatijo in razmislek. Kritizira in apelira. Enodimenzionalni liki in enoznačno obsojanje niso del obreda. Duhovniki so prikazani kot grešniki, vendar hkrati kot ljudje – polni napak in negotovosti. Prestrašeni in obupani. Zdrznili se boste, ko oče Vidal (Alfred Castro) z bolečino v očeh zagovarja lastno homoseksualnost. Ljubezen do moškega označuje kot nekaj višjega, saj ni možnosti za razmnoževanje. Spomnili se boste, da je nedolgo tega na slovenski javni televiziji samooklicana moralna avtoriteta razmnoževanje označila kot bistvo človeškega obstoja.

Kritika praks Rimskokatoliške cerkve je premišljeno vpletena v dogajalni tok. Mestoma se kaže subtilno, mestoma bistveno bolj direktno – tudi recimo s pomočjo skrbno umeščenega učinka šoka. Raba kamere je pri produkciji, ki jo sicer ponujajo osrednji slovenski kinematografi, prepogosto zgolj v funkciji prikaza. Larraín s Sergiem Armstrongom izkorišča njeno pripovedno moč, tudi ko prikazano ne pade v kader: bodisi zaradi domiselne postavitve bodisi zaradi montaže. Z občasno distorzijo namiguje tako na fizično kot tudi na duhovno ujetost. Metaforično bogati prizori in čustveno nabiti kadri (posebej v zaključku) kažejo na režijsko domiselnost. Odlična igra je malodane nujni spremljevalec.

Silovit zaključek, v katerem se veličastno prepletejo posamezne komponente filma, postavi glavne akterje v nevzdržno situacijo. Absurdnost pa je – ironično – pravzaprav realistična. Žrtev naj bo izobčena ali pa naj se ji uteho zagotovi med grešniki. Za zaprtimi vrati znotraj institucije. Nesrečni lik Sandokana (Roberto Farías) je sam po sebi karikatura. Je žrtev vseh žrtev: zavrača Cerkev, zavrača sebe in svojo seksualnost, zahteva pravico, odgovornost odgovornih, a hkrati je nepovratno institucionaliziran. Toda žrtve so tudi ljudje, ki so svoje življenje posvetili duhovniškemu poklicu. V želji delati dobro so nehote razpeti med osebnim moralnim čutom in interesi dozdevno vrhovne moralne institucije. Vnaprej obsojeni zamižati, ko ne bi smeli.

Spove se lahko Mónica. Spove se lahko Matías. Toda, kako se spove Cerkev? Komu in kdaj? Se je že? Zdi se namreč, da še vedno postopa nazadnjaško, kontradiktorno in zločinsko. Sama sebi izstavlja račun za odpustke. Vseprisotni meglica in sivina napeljujeta ravno na to ujetost v času – na metode nekega drugega obdobja. A v 21. stoletju se je težko skriti; nihče ti namreč ne more obljubiti, da te Hollywood ne bo postavil V žarišče (2015) ali da ne bo nek čilski filmar posnel pronicljive kritike. Takšne, ki namesto posameznika za grlo zagrabi sistem. Mu nastavi ogledalo, ki neusmiljeno opozarja na razkol med prakso in ideologijo.**X**

Kolumna

Doba potrošništva

Anže Simončič

Ste se kdaj vprašali, koliko imate predmetov, ki jih ne potrebujete? Podjetja nam s pomočjo oglasov vsiljujejo svoje izdelke in nam predstavljajo, kako lepše bi bilo življenje z navlako. Po impulzivnih nakupih kmalu ugotovimo, da marsičesa ne potrebujemo, da nam le še odvzema prostor v hiši. Zakaj večkrat ne premislimo, kaj sploh kupujemo? Zakaj zaslepljeni sledimo oglasom? Vsaj počakali bi z nakupom in v tem času premislili, če izdelek zares potrebujemo. Žal se ujemamo v kolesje potrošništva in uničujemo medčloveške odnose.

Naše življenje postaja kulisa, ki jo zapolnjujemo z materialnimi dobrinami. Vse z namenom očarati druge, čeprav vemo, da imamo v resnici druge težave. Vsa materialna navlaka le zakrije probleme, nobenega ne reši. Raje, kot da bi se s partnerico ali partnerjem pogovorili o skupnem konfliktu, kupimo šopek vrtnic in problem je za trenutek rešen, a ne na dolgi rok, saj se težave kopičijo, nekega dne pa vse pride na dan.

Doba potrošništva nam je povsem izmaličila sliko življenja. Pojmovanje sreče poskuša spremeniti v seštevek materialnih dobrin, ki si jih lastimo. Korporacije želijo, da več pozornosti namenimo nakupovanju kot dobrim odnosom z družino, duhovni rasti ali novim znanjem ter izobraževanju.

Še ob nedeljah smo lahko priča polnim nakupovalnim središčem.

Še ob nedeljah smo lahko priča polnim nakupovalnim središčem.
Kaj sploh hočemo v življenju? Ne bi malce več od zgolj sprožanja nevoščljivosti pri sosedu? Je vredno preživljati po dvanajst ur na dan v službi, da bo zadoščalo za poplačilo kredita, ki ste ga najeli za luksuzno hišo, v katero hodite le spat? Vse več izdelkov se kupuje na kredit ali na obroke, če nimate s čim plačati, vas bo že banka izterjala. »Ni denarja, ni panike« bi bil lahko slogan trgovin, ki omogočajo nakup izdelkov kljub temu, da potrošnik denarja za plačilo v tistem trenutku nima. To nam je všeč, ker se lahko takoj polastimo boljših znamk in se svetu kažemo premožnejše, kot smo. Dolgovi so postali način življenja, kar je le voda na mlin šefom velikih korporacij. Tako imajo denar zagotovljen; denar, ki ga mali človek sploh še ni zaslužil.

Korporacije nam vbijajo v glavo, da bomo večvrednejši in bolj zaželeni, če bomo uporabljali njihove izdelke in storitve. Vse preveč ljudi se raje odloči za polno opremljenega BMW-ja na kredit kot za avto, ki bi si ga lahko privoščili. Tudi varčevanje za nakup torbice znanega modnega oblikovalca ni nekaj novega. Postali smo lutke, procent najbogatejših pa si mane roke ob novih in novih dobičkih.

Dobiček je postal glavno gonilo človeštva. Podjetja ne delajo več kakovostnih izdelkov, temveč takšne, ki jih bo potrošnik lahko hitro porabil in zamenjal. Mobitele se zelo težko popravi ali pa popravilo stane več od same vrednosti, s čimer pa kupce dobesedno prisilijo v nakup novega telefona. Tudi otroške igrače, avtomobilčki denimo, so narejeni iz krhkih in poceni materialov, da se ja hitreje zlomijo. Tovrstnih izdelkov zlepa ne zmanjka.

Predstavljajte si denar kot volilne listke. Ko kupite izdelek, volite za podjetje, ki je ta predmet izdelalo. S tem podpirate širjenje podjetja in proizvajanje novih izdelkov. Res to želite? Podjetja enormno povečujejo vpliv tudi na državo in njeno zakonodajo, ne le na posameznika. Na svetu že prevladujejo interesi korporacij, te pa ima v lasti peščica ljudi. Prav ti bodo imeli v rokah vse niti prihodnosti tega sveta, če se jim ne zoperstavimo. Že nam vsiljujejo življenje, ki koristi le njim. A nihče od nas se na koncu življenjske poti ne bo spominjal izdelkov, ki si jih je prilastil. Takrat bodo štele izkušnje in trenutki, preživeti z najdražjimi.**X**

Kolumna

Igre prestolov po študentsko

Špela Bezjak

Študentske volitve naj bi bile izrednega pomena za demokratični ustroj organizacije. Z vidika večje politične participacije mladih in vpetosti v sfero civilne družbe po navedbah Študentske organizacije Univerze v Ljubljani (ŠOU) zagotavljajo sodelovanje vseh pri upravljanju zanje pomembnih zadev. Velja opomniti, da volitve izvoljenim zagotavljajo upravljanje letnega proračuna v višini štiri milijone evrov, kar je zagotovo zelo velika motivacija v boju za funkcije v ŠOU. Umazane volilne kampanje so tako že stalna praksa volilnega procesa.

Nedavno smo bili ponovno priča boju brez izbire sredstev. Mladi politiki so na ljubljanski Filozofski fakulteti poleg žaljivih opazk v svojo kampanjo vključili še spolno nadlegovanje kandidatk, zasledovanje po prostorih fakultete, domnevno tudi davljenje, šikaniranje ter razbijanje telefonov. Obtoženi fantje spolnega nadlegovanja niso priznali, čeprav je posredovala policija, ki je na koncu izdala le plačilne naloge in prepovedi približevanja. Tovrstnim praksam bi se morali zoperstaviti študenti sami, saj s(m)o se znašli v duhu časa, v katerem prihodnost ni zagotovljena niti najbolj uspešnim med nami in je vsak kos pogače treba drago plačati, naša prihodnja vrednost pa se ob tem le še niža.

Uspeh študentskih združenj se danes meri le še po številu odbitih zabav, pa še na teh pogoriš, če ne nastopa Jelena Rozga ali vsaj Modrijani.

Sedeži v študentskih organizacijah in študentskih klubih po Sloveniji so se v več primerih izkazali za odlično izhodišče za zaposlitev po končanem študiju. Podobno dogajanje na študentskih volitvah je tudi v marsikaterem manjšem klubu po Sloveniji že stalnica. V študentskem klubu na severovzhodu države je denimo prišlo do fenomena »za vedno študent«, ki je na volilno listo pripeljal ljudi, nezainteresirane za razdajanje idej mladim, brez pričakovanj in kakršnekoli želje po delu. Združuje jih zgolj želja po pripadnosti.

Študentski klubi in podobne organizacije naj seveda ne bi imeli takšnega namena, zato so boji proti tovrstnim fenomenom v neuniverzitetnih mestih lahko le nekaj izredno pozitivnega. Ob izvolitvi se delo šele prične. Živimo v generaciji, ko je dosegljivo skoraj vse. Informacije so lahko dostopne – še posebej tiste, po katerih sega množica – študenti smo tarča oglaševalske industrije, zato nam ugodnosti ne manjka nikjer, druženje pa tako ali tako že nekaj let ni več in. Tukaj nastopi vprašanje, čemu se potem sploh še združujemo, če si le še peščica tega želi, pa še ta peščica pogosto postavlja pod vprašaj študentsko politično kulturo. Po dobrem letu delovanja v Klubu ptujskih študentov sem pretekli mesec pričela svoj drugi mandat. Delo v študentskem klubu mi je ogromno dalo, tako strokovnega znanja, dobrih kontaktov, praks na področjih, s katerimi se prej še nisem srečala, kot tudi védenja o sebi, svoji generaciji ter o času, v katerem živimo. Pogosto premišljujem, še sreča, da delam na področju informiranja, informacije ne bodo nikoli iz mode! Je pa že čutiti, da jih je preveč in da kritična javnost ne zmore požirati vseh. Informacije napadajo z vseh strani in prek vseh možnih kanalov ponujajo na videz neomejeno izbiro, v resnici pa pomagajo vzgajati pasivne človečke – do tridesetega leta ravno prav asimilirane v kaotični svet, da se bomo pripravljeni postaviti na tekoči trak kapitalizma.

Uspeh študentskih združenj se danes meri le še po številu odbitih zabav, pa še na teh pogoriš, če ne nastopa Jelena Rozga ali vsaj Modrijani. Zanimanja za pridobivanje novih znanj in veščin prek študentskih organizacij iz leta v leto bolj tonejo v pozabo, študentske organizacije pa so vedno bolj same sebi namen. Prazni avtobusni sedeži na poti študentskim dogodivščinam v neznano pa so zadnji indikator, da je čas, da obstoječe prakse izboljšamo, se od njih čim prej poslovimo in se vprašamo, kaj je zares pomembno.**X**

Obrazi staranja

Nada Breznik

Ne želim biti med tistimi ženskami, ki po upokojitvi tekajo po mestu, po parkih, trimstezah, povsod z nahrbtnikom na ramah in z motno žarečim pogledom, ki v zanosu prehiteva trenutke, čez ustnice pa se v presledkih med požirki čiste vode valijo neskončne ponovitve dveh magičnih besed: *»Nimam časa.«* Čeprav vzbujajo občudovanje, navdušujejo nove in nove rekrutke za tretje življenjsko obdobje, za zlata leta, za častne seniorke, ki vse živijo v veri, da so to leta, v katerih lahko poloviš vse v mladosti zgrešene trenutke.

Odkar sem na avtobusu sedela poleg mladostnice, še toliko manj. Umaknila se je, da sem se lahko usedla poleg okna. Tanka stegna v oprijetih hlačah, modna, dragocena majica brez rokavov, skladni niz zapestnic, uhanov in prstanov, vse barvito, zvončkljavo. Nekajkrat sem jo res diskretno pogledala od strani. Obraza nisem videla, ker so ga spretno zakrivali temni lasje. Toda rama in leva roka, ki jo je skoraj bolestno privijala k sebi, da se me ne dotakne, sem domnevala, sta mi vzbudili radovednost. Čista anatomija ramenskega sklepa, kosti roke, koščice dlani in prstov. Izstopila je na isti postaji, pred menoj. Hodila sem v razdalji nekaj korakov, priznam, radovedna. Ritnic ni imela, nobenih oblin, kolčni kosti sta štrleli vsaka v svojo stran. Pogledovala je po svojem telesu, se nagibala naprej, z glavo navzdol, z levo roko je ves čas popravljala levi rob prekratke trendovske majice, z desno je gladila najbrž kako navidezno gubo v predelu trebuha, ali pa segala k lasem. Perfekcionistka. Potem se je na pol obrnila, najbrž je čutila moje poglede. Za hip, ravno toliko, da sem videla obraz starke. Moj Bog, lahko bi se, krhka in negotova, v hipu sesula, tiste kosti bi se prekrižale v naključno piramidasto zloženko s kupčkom dragocene obleke in nakita na vrhu. Je to narek današnjega časa?

Ne želim imeti ustnic napihnjene žabe, niti nekega približka mene same, spake, samo zato, da bodo gube izravnane, da bo lice gladko. Tam znotraj se počutim povsem enako, tako kot prej. Spremembe so telesne, no, po pravici, nekaj se dogaja tudi v zapletenih vijugah možganov. Sem ateistka, pa kljub temu kdaj rečem: *»Dragi Bog, če si nas že naredil, zakaj nisi uporabil bolj trpežnih materialov.«* Malo pozno sem se spomnila komunicirati z njim, gotovo ima do mene že čisto dovolj zamer, vem. Morda pa ni zaman, če mu to poočitam, samo za razmislek, za v bodoče, če se bo še kdaj odločil kaj kreirati ali popravljati.

Morda je dobro, da ne vem, kakšen vtis vzbujam ljudem. A trudim se za urejenost in čistočo, tudi modi bi sledila, če bi mi to dopuščala denarnica. Včasih me je strah, da bom v javnosti kaj rekla na ves glas, kajti doma se pogosto pogovarjam sama s seboj, kar je normalno, če nimaš ob sebi sogovornika. Veliko nas, zlatoletnic, se rado pogovarja s prodajalkami in blagajničarkami v trgovinah, z branjevkami na tržnicah, kjerkoli pač najdemo sogovornike, četudi jih ne poznamo. Nekoč sem občudovala mladega fanta, ki je potrpežljivo prenašal modrosti gostobesedne starke. Včasih kar na lepem začnem svojemu odraslemu vnuku recitirati otroške pesmi Čika Jove (Jovana Jovanovića Zmaja) ali Desanke Maksimović, ki sem se jih naučila v otroštvu. Zaenkrat samo vnuku. Gleda me prizanesljivo in se smehlja. Če se bo to zgodilo v domu upokojencev, OK, kaj pa če me prime recimo v kakšni čakalnici, da vsa vzradoščena vstanem, se priklonim in začnem z rahlo tremo:

Ala je to lepo, kad se neko kupa, što se ne bi kupali, voda nije skupa?

Ali pa tisto Desankino, ki sem jo kot otrok recitirala na odru barake Društva prijatelja djece v Sarajevu, moja mama pa si je ob tem brisala solze:

Od svih lepih i najlepših reči, neka se ispriča sto i jedna bajka,

Nijedna nije toliko lepa, toliko lepša kao reč majka
...

Je postavna, elegantna mladenka angelskega obraza pred nekaj meseci v meni videla prikazen, se ji je uprl moj videz, obleka izpred nekaj let, razredčeni lasje, polt brez leska in ličil? Samo nekaj prostora sem potrebovala za premik, za izstop iz avtobusa, malo zraka v gneči:

»Dovoliš, prosim, tukaj izstopim?«

»Briga me, kje TI izstopiš,« je razločno in na ves glas zarenčala.

Je visokorasel možakar športnega videza, ki je na pol tekel s pogledom, uperjenim v daljavo, v katerega sem se po nerodnosti zaletela (ali pa je bilo obratno), po naravi tako nepopisno grob ali pa se mu preprosto gnusijo starejše ženske? Pri nehotnem trku je zarjul navzdol proti meni, kot da sem pošast: *»Marš!!!«*

V neki drugi skupnosti, ne moji domovinski, sem videla mladenko, ki je pritekla na mrežo tramvajskih tirnic, da je dvema starčkoma, ženski in moškemu, ki sta se drug drugega oklepala, pomagala pred tramvajem varno in hitreje doseči pločnik za pešce. V neki drugi, bogatejši skupnosti sem videla seniorje, zlatoletnike in zlatoletnice zdravih lic, lepe polti in sijočih las, oblečene v svetla modna oblačila iz dobrih materialov, oblačila, primerna letom, modrosti in postavam, samozavestne.

Potrebujem prostor, zrak, počasno minevanje trenutkov. Ker jih pijem, kot vodo, ker jih pretakam in preslikujem, ker jih zrcalim od vseh strani, predno jih zaužijem. Živa sem. Imam želje, strasti in upanja. V naročju ljubljenega šepetam: *»Glej me z rokami, ne z očmi.«* Nekoč, že dolgo tega, sem nekje prebrala ta stavek, ki ga tedaj nisem razumela. Ne obupujem. Potrebujem dovolj časa za prehod čez cesto. V kulturnem hramu si želim sedeti udobno, v parterju, da bolje vidim in bolje slišim. Zgoraj na zadnjem balkonu, kjer ni prostora, da bi udobno namestila noge, me poleg drugih nadlog daje še vrtoglavica. A le tam je za seniorje, za zlatoletnike, na voljo cenejša vstopnica. Včasih me sredi pločnika zanese, da moram misliti na ravnotežje. Misliti moram na vzravnanost, obvladovati mimiko obraza (ne srepeti, zapirati usta!!! ...), misliti na pravilno nizanje besed v stavku. Včasih se v stavek brez logike in opozorila vrine beseda, ki tja ne sodi. Včasih dolgo iščem besedo za znan pojem ali predmet, ime za znano osebo. Včasih najdem besedo v jeziku, ki sem ga govorila v otroštvu. Nič zato, če jo le sogovornik razume. Ne obupujem, ne žalujem. Ni me strah. Ne maram pokroviteljskih in pomilovalnih pogledov, ko naročam tri dekagrame sira ali manjši in tanjši kos mesa, eno pomarančo in tri krompirje. Preračunano imam dnevno vsoto denarja, ki ga smem porabiti. In navsezadnje ne potrebujem zalog, saj ne vem, kolikšen je še moj rok trajanja.**X**

*Nada Breznik je upokojenka Mestne občine Ljubljana. Rodila se je v Ljubljani in otroštvo do leta 1961 preživela v Sarajevu. Kot gimnazijka ter kasneje kot študentka primerjalne književnosti in slovenščine na Filozofski fakulteti v Ljubljani je objavljala poezijo v Mladih potih ter prozo v Študentski tribuni. V reviji 2000 je objavljala poezijo pod psevdonimom Brina Čar, v reviji Sodobnost pa s pravim imenom in priimkom. Študij je prekinila zaradi materinstva; kasneje je diplomirala na Višji šoli za socialne delavce. Kot dolgoletna sodelavka Mestne občine Ljubljana je razvila program štipendiranja nadarjenih in nadpovprečno uspešnih dijakov ter študentov MOL. Za program Ars Radia Ljubljana in revijo Sodobnost piše recenzije literarnih del. Januarja 2016 ji je Slovenska znanstvena fundacija podelila naziv *Prometej znanosti za odličnost v komuniciranju* za dolgoletno promoviranje mladih znanstvenikov, umetnikov in strokovnjakov.

Kolumna

Politično korektni

Anže Lebinger

Nedolgo nazaj sem na Facebooku v afektu komentiral aktualno politično dogajanje, čeprav se zavedam nesmiselnosti takšnega početja. Zbodlo me je dogajanje okoli Hude Jame. Nekateri bi rekli, da sem bil nekoliko udarniški, a v resnici se mi samo ni dalo nameniti časa danes obvezni vsebinski lekturi. Tema naše polpretekle zgodovine je bila vendarle zgolj izhodišče mojega zapisa. V tistem trenutku sem bil pač jezen. Na Boruta, na Janeza, na Zorana, na Mira in še koga. Mladostniška, neusmerjena jeza, ki izhaja iz (utemeljene!) zaskrbljenosti nad negotovo prihodnostjo. Toda to ni bilo pomembno, bolj pomembno je bilo, da sem se lotil politike in bil ob tem še politično nekorekten.
Na nedovoljen diskurz me je s sporočilom tretji osebi opozoril znanec iz gimnazije. Dregnil me je. Posredno, a vseeno. Ali bi bilo bolje, če bi z vsemi raje delil fotografijo kosila brez glutena? Naključen digitalni avtoportret ali utrinek s potovanja, ki si ga ne morem privoščiti? Ni bil namreč edini, ki je zaznal moj politični angažma. Odziv me je presenetil in me spodbudil k razmisleku. Vprašal sem se, zakaj je vse več mladih tako hudo alergičnih na politiko? Predvsem pa, kdaj smo mladi zagrešili usodno napako in politično korektnost zamešali z apolitičnostjo? Mlademu človeku sicer ne gre zameriti. Res mu je težko, če si drzne pokukati iz socialnega mehurčka, še preden ta poči. Jasno mu postane, da bo pok odpihnil potrdila o vpisu, rejena zadnja plat – ki se je še malo prej mastila na poceni kosilih – pa bo neizbežno pristala na trdnih tleh samostojnega življenja.
Debelo rit je težko dvigniti celo ob izdatni pomoči staršev. Slabotne noge pa na poti v obljubljeno deželo rednih zaposlitev – prek napotnice ali s. p.-ja – klecnejo večkrat. Na srečo je pot mimo življenjskih ovir moč tlakovati že prej. Toda pot v bolj pošteno družbo, znotraj katere bo mlad človek stopal z več optimizma, ni lahka. Lahko se začne s kandidaturo na študentskih volitvah, a že tu se srečamo z ljudmi, ki jim ni mar za ideale, ampak jih bolj zanima osebna korist. Kjer je denar, tam je namreč interes. In kjer je interes, ni prostora za vse. Letošnji proračun ŠOU znaša štiri milijone evrov. Interes je velik.
Toda mladi še vedno upamo. Upanje umira zadnje. Mogoče bo nekoč bolje. Mogoče se nam nekje vendar ponudi dobra služba. Mogoče se bo nekdo nekje zavzel za nas. Kandidatke s Filozofske fakultete – Lana, Sara in Marike – niso čakale na druge. Izkusile so, česa je zmožen interes. Niso klecnile! Zgodba bo pozabljena, večine študentov študentska politika tako ali tako ne zanima. Zakaj bi gledali Preverjeno, ko pa lahko preklopimo na Ligo prvakov? Lažje se je okleniti apolitičnosti. Lebdeti v mehurčku – brezbrižno in v tišini. Dokler gre. Trdno sem prepričan v misel, da ko začnemo popuščati in smo tiho, ko ne bi smeli biti, začnejo nastajati majhne razpoke. Majhne razpoke v naših vrednostnih sistemih lahko nekoč postanejo velike. Ideali in moralne vrednote pa se ne gradijo na temeljih, polnih razpok. Toda še težje si je priznati in se soočiti z razlogi, zaradi katerih molčimo. Preprosti so. Molčimo, ker je tako lažje.

Molčimo, da se ne bi slučajno komu zamerili. Da se nam ne bi slučajno kje zaprla vrata. Ko se res zaprejo, tolčemo po tistih, ki ne molčijo.

Ko se res zaprejo, tolčemo po tistih, ki ne molčijo. Po peščici, ki želi drobni tisk političnih in ekonomskih elit zapisati z veliko in ga postaviti na naslovnico. A življenje ni hollywoodski film. Evropski super junakinji Valoniji ni uspelo. Ker je prikimala slovenska vlada. Ker so molčali vsi ostali. Trenutni družbeni sistem živi od tišine. Ne samo na svetovni ali evropski ravni, temveč tudi v našem lokalnem okolju. Začnimo tu, z majhnimi dejanji upora proti krivičnemu sistemu. Zakaj dušimo svoje znanje z molkom?
Politično korektnost je iznašel Zahod, da bi bilo soočanje številnih mnenj bolj znosno, bolj vljudno. Ne zato, da bi pometli stvari pod preprogo. A mladi si jo prepogosto razlagamo prav na takšen način. Je prikladen izgovor za pomanjkanje poguma, lenobo ali preračunljivost. Nenazadnje je vrata, ki se bodo zaprla zaradi tega, ker bomo zahtevali boljšo družbo, bolje pustiti zaprta. Ključ lahko mirno vržejo stran. Zahtevajmo boljši svet. Zahtevajmo ga skupaj.**X**

zamišljeno

Kolumna

Naprej

Sanja Gornjec

Priznam, prav pokroviteljsko sem na začetku oktobra zrla v spočite obraze, ki so skupaj z mano čakali, da pisarna referata v kleti fakultete odpre svoja vrata. S konca vrste je bilo mogoče ločiti bruce od starejših kolegov, ki so z nogo udarjali ob tla ali komaj opazno zavijali z očmi. Če so prvi na fakultetne uradnike čakali z neizpolnjenimi vlogami za subvencionirani prevoz, so drugi iz žepov že vlekli kombinirana vprašanja o menjavi izbirnih predmetov ali prošnje za potrdilo o opravljenih izpitih v tujem jeziku. In skoraj z gotovostjo si upam trditi, da so zaposleni v birokratskem osrčju fakultete prvič na njihovi profesionalni poti veseli začetka novega študijskega leta. Vonj sveže natisnjenih diplom in neprespanih predstavnikov generacij, ki so hiteli z zaključevanjem študija in skušali obuditi že davno potlačen študentski duh, namreč še vedno ni zapustil njihovih prostorov.
Sedaj pa na njihova vrata trka nova garda svežega mesa. Komaj so za sabo pustili maturitetni stres, že jim bodo najbolj ambiciozni predstavniki študentskih organizacij na sejmu rabljene študijske literature v roke potisnili oguljen učbenik, bogat z ekonomskimi teorijami. Ali snopič pomečkanih in s kavo politih papirjev statističnih formul. Predstavljam si, da za večino študentov družboslovne fakultete to nista ravno čtivi, ki bi ju skrivali ob postelji in na skrivaj brali pozno v noč. Pa je ob opevanih študentskih zabavah, nujnih birokratskih zapletih in gorah novih znancev (za katere bi morda včasih raje videli, da ostanejo neznanci) tudi to del študijskega procesa. Presneto, če se vsaj enkrat na semester ne spogledueš z manjšim živčnim zlomom, sploh lahko rečeš, da si študiral?

No, seveda lahko. Po štirih letih študijskih aktivnosti v akvarijih na FDV si upam trditi, da je večino programov na fakulteti mogoče končati z zmačkanimi možgani in izpiski iz zapiskov izpred desetih letih. Saj poznate tiste šale o vratih, ki so najtežji predmet v stavbi, in tiste, da je mogoče pasti samo po stopnicah. Pa si bom sposodila besede Matije Stepišnika, pred več kot desetletjem prvega urednika časopisa, ki ga držite v rokah, danes pa urednika na časniku Večer, ki je nekoč rekel, da je FDV kot tržnica; ponudba je velika, na ramenih »nakupovalca« je, kaj bo v pisani ponudbi izbral. Da, veliko stvari kriči po izboljšavah, veliko pa je tudi tistih, ki so dobre. Sistemske pomanjkljivosti ne morejo in ne smejo biti izgovor za posameznikovo apatičnost, pomanjkanje radovednosti in vdanosti v situacijo, ki se jo velikokrat da spremeniti z malce aktivnega brcanja iščočih se študentskih duš.

Ker, kar priznajmo si (bruci do te ugotovitve sicer pridejo šele okoli začetka prvega izpitnega obdobja, ko se knjižnice fakultet in študentska naselja spremenijo v zombi apokalipso s slabo kostumografijo), večina nas nima pojma, kaj življenje hoče od nas in kaj mi hočemo od življenja. Z neko približno izoblikovano predstavo, kaj želimo oziroma kdo nikakor nočemo postati, se vsak po svojih najboljših močeh ukvarjamo z vsakodnevnimi izzivi. Sedeč na absolventskem stolčku tudi ne morem ubežati sentimentalnemu duhu, ki ga je v univerzitetno mesto prinesel oktober. Prvič, odkar sem pri dobrih šestih letih vstopila v formalni izobraževalni sistem, jeseni ne začenjam v predavalnicah. In prvič je negotova prihodnost tako blizu, da je otipljiva. Pripovedi starejših in, vsaj v mojih očeh, bolj odraslih kolegov ob spopadanju z odraslostjo so se še do pred kratkim zdele samo legende nekega drugega časa, danes že meni dihajo za ovratnik. Še dobro, da jih lahko poskušam odganjati skupaj z nekaj fakultetnimi sotrpini, ki jim danes pravim prijatelji. Tudi, včasih izključno samo, zaradi njih, je bila študijska izkušnja posebna.

Poleg širine pogleda in zavedanja, da ni samo ene »resnice«, so mi štiri leta ponudila sogovornike, zaradi katerih je bilo misli treba ustaviti, jih zavrteti naokrog in jih kdaj zaradi tega bolje premisliti, argumentirati, artikulirati. Študentska leta so najverjetneje zadnja priložnost, ko lahko ob slabem dnevu brez večjih posledic ignoriraš aktualne obveznosti, hkrati pa čas, ko je leno rit treba nujno dvigniti iz postelje in komu dati priložnost, da jo pošteno zbrca. Da ne bo edina stvar, s katero se lahko pohvalite ob koncu študija, slabo kadrirana fotografija, na kateri boste s kislim nasmeškom kukali izza diplomskega dela.**X**